

Udviklingsrådets redegørelse for 2008

Udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområ-
det

Indhold

Læsevejledning	4
Kapitel 1: Indledning	5
1.1: De regionale udviklingsråd	5
1.2: Sammensætning af udviklingsrådene	6
1.3 Udviklingsrådenes virksomhed	6
Kapitel 2: Arbejdsmetode	7
2.1: Indledning	7
2.2 Sekretariaternes netværksgruppe	7
2.3 Skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser	7
2.4 Det Centrale Informations- og Analysesystem (CIAS)	9
2.5 Årsrapport fra Klagenævnet for vidtgående specialundervisning	11
Kapitel 3: Nye strukturer med kommunalreformen	12
3.1: Konklusion og Rådets anbefalinger	12
3.2: Beskrivelse og analyse af de nye strukturer	13
3.2.1: Samarbejdet mellem kommunalbestyrelser og regionsråd (rammeaftaler)	13
3.2.2: VISO	17
3.2.3: Forpligtende samarbejder	19
Kapitel 4: Udviklingen inden for børn- og ungeområdet	21
4.1: Konklusion og Rådets anbefalinger	21
4.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen	22
4.2.1: Børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse	22
4.2.2: Forebyggende foranstaltninger	25
4.2.3: Anbringelser af børn og unge	27
4.2.4: Sikrede og særligt sikrede institutioner	31
Kapitel 5: Udviklingen inden for voksenområdet	32
5.1: Konklusion og rådets anbefalinger	32
5.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen inden for voksenområdet	34
5.2.1: Botilbud	35
5.2.2: Behandlingstilbud og misbrugsområdet	40
5.2.3: Personlige hjælpeordninger	46
5.2.4: Ledsageordning	46
5.2.5: Dagtilbud	49
5.2.6: Hjælpemidler, boligindretning og biler	50
Kapitel 6: Udviklingen inden for specialundervisning	52
6.1: Konklusion og Rådets anbefalinger	53
6.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen	54
6.2.1: Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden	55
6.2.2: Undervisning af voksne med behov for specialundervisning	64
Kapitel 7: Særlige temaer	69
7.1.1: Konklusion og Rådets anbefalinger vedr. tema I – Erhvervede hjerneskader	70
7.1.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen	70
7.2.1: Konklusion og Rådets anbefalinger vedr. tema II – Ungdomsuddannelse for unge med særlige behov	74
7.2.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen på området - Uddannelse af unge med særlige behov	74
Kapitel 8: Fokusområder til videre bearbejdning	81

Bilag 1	82
Medlemmer af Udviklingsrådet i Region Nordjylland	82
Bilag 2	83
Tilbud indeholdt i rammeaftalerne i Region Nordjylland	83
Bilag 3	84
Høringssvar	84
Bilag 4	85
Kommunestørrelser	85
Bilag 5	86
Tilbud og målgrupper	86
Skemaoversigt	93

Læsevejledning

- Kapitel 1-2** Redegørelsen indeholder et kapitel 1, som indledningsvist beskriver nedsættelsen af de regionale udviklingsråd, herunder Udviklingsrådets sammensætning og virke. I Kapitel 2 redegøres i et metodeafsnit for fremgangsmåden for redegørelsens tilblivelse, herunder for datagrundlaget samt de metodevalg, der er foretaget undervejs med videre.
- Kapitel 3-6** Den efterfølgende del af redegørelsen er opbygget i 4 hovedområder, hvor der i kapitel 3 redegøres for de nye strukturer, det vil sige de overordnede og bundne strukturelle ændringer, der fulgte af strukturreformen. Dernæst behandles det sociale område, som er opdelt i 2 hovedområder, henholdsvis i kapitel 4: Børn og unge området samt kapitel 5: Voksenområdet. Efterfølgende behandles i kapitel 6 specialundervisningsområdet.
- Kapitel 7-8** Udover de 4 hovedområder behandles særskilt i kapitel 7 de særligt udmeldte temaer, som er udmeldt af Velfærdsministeriet og Undervisningsministeriet, og i kapitel 8 afsluttes redegørelsen for 2008 med udpegning af særlige fokusområder, der kan arbejdes videre med i Udviklingsrådets forestående arbejdsperiode.
- Konklusion og anbefaling** Konklusioner og Rådets anbefalinger vil fremgå i en markeret tekstboks forud for hvert kapitel.¹ En udspecificeret beskrivelse og analyse fremgår efterfølgende og hvert afsnit afsluttes med en opsummering af det mest væsentlige for området.

---

¹ NB. Af vejledningen til bekendtgørelsen om udviklingsråd som led i kommunalreformen fremgår det, at udviklingsrådenes konklusioner skal præsenteres som indledning til de omfattede områder.

Kapitel 1: Indledning

1.1: De regionale udviklingsråd

Rådenes opgave

Som led i kommunalreformen er der i henhold til lov om social service § 188 nedsat et udviklingsråd i hver region for perioden fra 2007 til og med 2010. Udviklingsrådene har til opgave at følge og drøfte udviklingen på det sociale område og på specialundervisningsområdet.²

De nærmere regler for udviklingsrådets virke er fastsat i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen samt Socialministeriets vejledning nr. 106 af 12. december 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Fokus på kommunalreformen

Udviklingsrådene skal nærmere bestemt følge og vurdere implementeringen af kommunalreformen. Det er derfor områder, der berøres af reformen, udviklingsrådene skal fokusere på i deres redegørelser, herunder bl.a. de områder, hvor amtskommunerne indtil kommunalreformens ikrafttræden har haft et myndigheds-, forsynings- og finansieringsansvar.

Udviklingsrådenes redegørelser

Udviklingsrådene skal følgelig hvert år i årene 2008 til og med 2010 udarbejde en redegørelse til Velfærdsministeriet og Undervisningsministeriet om udviklingen på de nævnte områder. Udviklingsrådene sendte således i 2008 de første redegørelser til de to ministerier (vedr. udviklingen i 2007). Nærværende redegørelse er med andre ord den anden af sin art om udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet efter kommunalreformen.

Denne redegørelse udgør en selvstændig redegørelse for året 2008 men kan i en vurdering af udviklingen efter kommunalreformen også ses i sammenhæng med forrige års redegørelse. Som følge heraf trækkes der i nærværende redegørelse – hvor det skønnes relevant – paralleller til forrige års resultater.

Redegørelsen for 2007 kan i øvrigt – sammen med nærværende redegørelse - fortsat findes på udviklingsrådets/rådenes hjemmeside(r):

<http://www.statsforvaltning.dk/site.aspx?p=3686>

Udviklingsrådenes redegørelser indgår i grundlaget for ministeriernes løbende vurdering af, hvordan kommunalbestyrelser og regionsråd varetager deres opgaver efter 1. januar 2007. Samtidig indgår redegørelserne i ministeriernes årlige redegørelse til Folketinget om udviklingen på områderne.

Der redegøres nærmere for det metodiske grundlag for udarbejdelsen af redegørelserne i kapitel 2.

---

² En oversigt over tilbud og målgrupper, som udviklingsrådet følger, findes i bilag 5.

1.2: Sammensætning af udviklingsrådene

Kommunale og regionale repræsentanter

Udviklingsrådene er sammensat af repræsentanter fra kommunalbestyrelserne i regionen, regionsrådet og brugerorganisationerne. Der er således som udgangspunkt i hver kommune udpeget ét medlem til udviklingsrådet, mens regionen er repræsenteret ved mindst ét medlem. Det skal bemærkes, at det ikke er et krav, at repræsentanten for kommunalbestyrelsen og regionsrådet er medlem af kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet. Repræsentanten i udviklingsrådet skal dog kunne tegne kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet i forhold til udviklingsrådets opgaver og beslutninger.

Brugerrepræsentanter

De udpegede repræsentanter fra samtlige kommunalbestyrelser i regionen og fra regionsrådet har på et forberedende møde primo 2007 truffet beslutning om, hvilke brugerorganisationer på det sociale område og specialundervisningsområdet, der skal være repræsenteret i udviklingsrådet. Det fremgår af vejledningen om udviklingsråd, at Danske Handicaporganisationer (DH) samt Skole og Samfund skal være repræsenteret i Udviklingsrådet. For valget af øvrige brugerorganisationer forudsættes det, at organisationen er lokalt funderet i regionen og besidder et tilstrækkeligt lokalkendskab. En mere landsdækkende brugerorganisation kan dog i relevante tilfælde få repræsentation i udviklingsrådene.

Der er af og blandt repræsentanterne for kommunalbestyrelserne valgt en formand for udviklingsrådet.

I Region Nordjylland består udviklingsrådet af en repræsentant for hver af de 11 kommuner, 1 regionsrådsmedlem og 5 repræsentanter fra brugerorganisationerne.

En fortegnelse over medlemmerne er optaget som bilag til denne redegørelse, jf. bilag 1.

1.3 Udviklingsrådenes virksomhed

Til hvert udviklingsråd er der knyttet et sekretariat. Det er statsforvaltningen i den pågældende region, der sekretariatsbetjener udviklingsrådet.

Der er ikke i lovgivningen fastsat nærmere regler om udviklingsrådenes virksomhed i form af forretningsorden, vedtægter, mødevirksomhed el.lign.

Det enkelte udviklingsråd har derfor fastsat sin egen forretningsorden.³

---

³ De enkelte udviklingsråds forretningsordner kan ses på udviklingsrådenes hjemmeside: <http://www.statsforvaltning.dk/site.aspx?p=3686>

Kapitel 2: Arbejdsmetode

2.1: Indledning

Nærværende redegørelse om udviklingen på det sociale område og specialundervisningsområdet er som nævnt udviklingsrådenes anden redegørelse af i alt 3 årlige redegørelser fordelt på årene 2007, 2008 samt 2009.

Redegørelsen følger i sin struktur opbygningen fra sidste års redegørelse. Et givent emne behandles således i samme kapitel som det var tilfældet i redegørelsen for 2007. Dette gør sig ligeledes i vid udstrækning gældende på afsnitsniveau.

2.2 Sekretariaternes netværksgruppe

Af "Vejledning om udviklingsråd som led i kommunalreformen" fremgår det, at det er en forudsætning, at udviklingsrådenes sekretariater (statsforvaltningerne) samarbejder om retningslinjer for fælles fremstillingsformer, der sikrer en gennemgående ensartet struktur og systematik, der gør tilgangen til redegørelserne så let som muligt.

Fælles retningslinjer mv.

Statsforvaltningerne nedsatte på den baggrund en netværksgruppe for udviklingsrådenes sekretariater, der afholdt opstartsmøde i januar 2007. På opstartsmødet blev det vedtaget at udvide netværksgruppens obligatoriske samarbejde om fælles retningslinjer til også at indebære løbende erfaringsudveksling, fælles hjemmeside og udvikling af opgaver til fremme af kvaliteten af sekretariatsbetjeningen af udviklingsrådene med videre.

Samarbejdet de fem statsforvaltninger imellem er fortsat i forbindelse med udarbejdelsen af redegørelserne for 2008. Udarbejdelsen af eksempelvis spørgeskemaer og planlægning af en række praktiske forhold i processen er også i år et resultat af erfaringsudveksling i netværksgruppen.

2.3 Skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser

Udviklingsrådenes sekretariater udviklede sidste år (2007) en fælles skabelon til kommunernes og regionernes redegørelser til udviklingsrådene. Skabelonen består som sidste år af i alt fire spørgeskemaer, fordelt på et spørgeskema til regionerne og tre spørgeskemaer til kommunerne.

Kommunernes spørgeskemaer er opdelt på nedenstående områder:

- Tilbud til Børn og Unge
- Tilbud til Voksne
- Tilbud om Specialundervisning

Skabelonens formål

Formålet med den fælles skabelon (spørgeskemaerne) har først og fremmest været at sikre muligheden for at kunne sammenligne redegørelserne såvel inden for regi-

onerne som på landsplan. Dette ud fra en forudsætning om, at udviklingsrådene skal leve op til kravene om ensartethed i de redegørelser, som rådene skal udarbejde til ministerierne, jf. bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Skabelonerne har samtidig til hensigt at tilvejebringe et overblik for kommunerne og regionerne over de indholdsmæssige krav til redegørelserne til udviklingsrådene.

Spørgeskemaerne til brug for redegørelserne for 2008 er blevet til på baggrund af en evaluering af skemaerne fra 2007. Denne evaluering er foretaget såvel internt i sekretariaternes netværksgruppe som eksternt hos forskellige respondenter. I alt har 7 kommuner og 1 region givet feedback på skemaerne fra 2007. Endvidere har Velfærdsministeriet, Undervisningsministeriet samt Servicestyrelsen bidraget med input og forventninger. Udviklingsrådenes sekretariater vil i den forbindelse rette en stor tak til de personer, der har bidraget til processen. Endelig skal det her bemærkes, at Noks-rapporten "Sten på vejen – om arbejdet i De regionale Udviklingsråd"⁴ også har tjent som inspirationskilde i evalueringen af spørgeskemaerne fra 2007.

På den baggrund er der spørgsmål, der er slettet i skabelonen anno 2008, nye er kommet til, mens enkelte spørgsmål har ændret ordlyd. Spørgsmålsformuleringerne er dog – af metodiske grunde – så vidt muligt fastholdt af hensyn til at kunne sammenligne svar fra henholdsvis 2007 og 2008. Det overordnede billede er da og så, at spørgeskemaerne generelt fortsat "ligner" 2007-udgaven.

Spørgsmålene i skabelonen (spørgeskemaerne) afspejler delvist de områder, der i løbet af 2007 og 2008 har været debatteret i de 5 udviklingsråd, ligesom der i skabelonen er indeholdt en række mere generelle spørgsmål med mulighed for at beskrive udviklingsområderne, politikker og tendenser mv. For så vidt angår generelle og brede spørgsmål har det været op til kommunerne/regionerne at vurdere, hvilke svar det har været relevant at fremhæve samt detaljeringsgraden heraf. Spørgeskemaerne indeholder endvidere en række åbne tekstfelter, hvor der har været mulighed for at redegøre mere frit i forhold til udviklingen på det sociale område og på specialundervisningsområdet - herunder beskrive eventuelle konsekvenser afledt af kommunalreformen.

Spørgeskemaerne blev udsendt til de 11 nordjyske kommuner og Region Nordjylland primo december 2008 med indberetningsfrist inden den 1. marts 2009.

Ved indberetningsfristens udløb havde stort set alle kommuner og samtlige regioner afgivet deres redegørelse til udviklingsrådene. I region Nordjylland har Udviklingsrådet modtaget en redegørelse fra alle 11 kommuner samt fra Region Nordjylland. Mariagerfjord Kommune havde dog ikke afleveret den del af redegørelsen, der vedrører børn og ungeområdet samt specialundervisningsområdet, og redegørelsen indeholder derfor ikke oplysninger fra Mariagerfjord Kommune på disse områder.

Samtlige redegørelser og skabelon/spørgeskemaer kan ses på udviklingsrådenes hjemmeside:

<http://www.statsforvaltning.dk/site.aspx?p=3686>

---

⁴http://www.handicap.dk/politik/tvaergaende/kommunalreform/fakta_overnagningen/noks

Særlige temaer

Velfærdsministeriet og Undervisningsministeriet har – henholdsvis den 20. november og den 10. december 2008 - i medfør af bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen udmeldt følgende særlige temaer for udviklingsrådenes redegørelser for 2008:

Velfærdsministeriet: Tilbud til personer med erhvervet hjerneskade

Undervisningsministeriet: Specialundervisning og anden særligt tilrettelagt undervisning til unge og voksne med særlige behov. Dette tema dækker både ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov og voksenspecialundervisning.

Velfærdsministeriets tema er indarbejdet særskilt i skabelonen, mens temaet fra undervisningsministeriet er besvaret i et generelt tekstfelt til brug herfor. Det er dog sekretariaternes vurdering, at en stor del af dette tema samtidigt er dækket af de øvrige spørgsmål i skabelonen.

Udviklingsrådenes database

Udviklingsrådenes sekretariater har – i samarbejde med databaseudbyderen Interresearch – udviklet en særskilt database til samling af alle data fra kommunernes og regionernes redegørelser til udviklingsrådene.

Kommunerne og regionerne har indberettet deres redegørelser til udviklingsrådene i databasen, hvilket har givet sekretariaterne mulighed for at databehandle oplysningerne såvel inden for den enkelte kommune/region som på tværs af kommunerne i regionen.

Høringsprocedure

Ifølge bekendtgørelsen er kommunerne forpligtet til at sende de kommunale redegørelser i høring hos de lokale handicapråd og brugerorganisationer senest samtidig med, at redegørelserne afleveres til udviklingsrådene.

Høringssvarene fra handicapråd og brugerorganisationer indgår som en del af datagrundlaget for udviklingsrådenes redegørelser. De indgår dog rent teknisk ikke i ovennævnte database. En oversigt over høringssvar findes i bilag 3.

2.4 Det Centrale Informations- og Analysesystem (CIAS)

Kommunerne skal hvert kvartal indberette oplysninger om udviklingen på det sociale område til Det Centrale Informations- og AnalyseSystem (CIAS), jf. bekendtgørelse om udviklingsråd som led i kommunalreformen. Kommunernes indberetninger til CIAS udgør i princippet et væsentligt grundlag for udviklingsrådenes løbende drøftelse af udviklingen på det sociale område.

CIAS administreres af Servicestyrelsen, som hvert kvartal offentliggør en statusrapport vedr. kommunernes indberetninger. På Servicestyrelsens hjemmeside kan løbende aktuelle CIAS-oplysninger i øvrigt trækkes via den dynamiske statusrapport – <http://www.cias.dk/wm145853>.

Indberetninger vedr. 2008

Erfaringerne fra indberetningerne for 2007 viste imidlertid, at det har været vanskeligt at få kommunerne til at foretage de kvartalsvise indberetninger. Dels har

svarprocenterne været lave og svingende, og dels har de indberettede tal ikke været fyldestgørende (kun delvise indberetninger). Det har dermed ikke i tilstrækkelig grad været muligt at sammenligne tallene, ligesom systemets opbygning har medført ringe mulighed for at kunne spore forskydninger mellem foranstaltningerne, idet der ikke registreres på cpr. nr., således at borgeren kan følges.

Et lignende billede tegner sig for så vidt angår indberetningerne i 2008, om end der på landsplan kan spores en tendens til, at kommunerne i højere grad indberetter til CIAS.

Svarprocenter for 2008

På børn- og ungeområdet ligger svarprocenten på cirka 92 procent for 2008. På voksenområdet er svarprocenten cirka 86 procent. Imidlertid skal det nævnes, at indberetningerne til 4. kvartal 2008 – ligesom i 2007 - trækker svarprocenten ned, da der er "tradition" for, at regnskabsåret for 2008 bevirker en forsinket indberetning til CIAS.

Der er fortsat i 2008 en del fejlbehæftede indberetninger, hvilket medfører, at tallene skal tages med forbehold for fejlregistreringer.

Svarprocenter for 2007

Ses ovenstående svarprocenter i forhold til samme tidspunkt sidste år lå børn- og ungeområdet på cirka 87 procent. For 2007 tallene er svarprocenten i dag 95 procent. I forhold til voksenområdet var tallet på samme tidspunkt sidste år (feb. 2007) på cirka 76 procent. Tallet er i dag steget til cirka 88 procent, som følge af at kommunerne har haft mulighed for at indberette med tilbagevirkende kraft.

Set ud fra svarprocenten alene, sker der således løbende forbedringer for de tidligere kvartaler både i det indeværende år og tidligere år, hvilket fører til en gradvis højere svarprocent.

Det er dog Servicestyrelsens vurdering, at der stadig er udfordringer forbundet med at få kommunerne til at registrere så fyldestgørende og kvalificerende som muligt. Der er som nævnt løbende sket en forbedring af data, herunder datakvaliteten, men indberetningerne sker stadig ikke tids nok i forhold til CIAS' formål: At levere kvartalsvise grunddata til de regionale udviklingsråd.

Det skal i den forbindelse bemærkes, at der er store forskelle de enkelte kommuner imellem. På landsplan havde i alt 54 kommuner primo marts 2009 indberettet alt på ét eller flere kvartaler for 2008 (hvoraf 22 havde indberettet alt på samtlige kvartaler). 15 kommuner havde indberettet alt på tre kvartaler, mens hhv. 10 og 5 kommuner havde indberettet alt på to kvartaler og et kvartal. 44 kommuner mangler dermed at indberette en eller flere foranstaltninger på samtlige kvartaler i 2008.

For de nordjyske kommuners vedkommende er der i 2008 pæne svarprocenter i årets tre første kvartaler på såvel børn- og ungeområdet som voksenområdet. Hovedparten af paragrafferne har en svarprocent på mellem 82 % og 100 %. I fjerde kvartal ligger svarprocenterne generelt omkring 64 – 91. Imidlertid er en del af besvarelserne fejlbehæftede, og dataene skal der for tages med forbehold.

Ovenstående status vedrørende svarprocenter er hentet fra den dynamiske statusrapport på Servicestyrelsens hjemmeside (<http://www.cias.dk/wm145853>) primo marts 2009.

Anvendelsen af CIAS-tallene vil derfor i denne redegørelse bero på en konkret vurdering af talmaterialets anvendelighed i de enkelte afsnit.

2.5 Årsrapport fra Klagenævnet for vidtgående specialundervisning

En anden del af datagrundlaget for udviklingsrådenes årlige redegørelser er Klagenævnets årlige rapport om klager inden for specialundervisningen, jf. bekendtgørelse nr. 162 af 10. marts 2006 om udviklingsråd som led i kommunalreformen.

Klagenævnets rapport vedrørende 2008 blev offentliggjort i februar 2009. Rapporten opgør de klager, som klagenævnet har afsluttet i 2008.

I 2008 er klagenævnets kompetence udvidet til at omfatte klager over ungdomsuddannelserne for unge med særlige behov og klager over specialundervisning for voksne. Dette kan ifølge klagenævnets rapport være årsag til en del af stigningen i antallet af indkomne klager fra 384 i 2007 til 561 i 2008.

Der er på landsplan modtaget 44 klager på ungdomsområdet og 37 klager på voksenområdet, herudover er der modtaget 2 klager vedrørende førskolebørn. Der er i 2008 modtaget 478 klager på folkeskoleområdet.

Klagenævnet kan træffe afgørelse i sager om tilbud om specialundervisning til elever i folkeskolen. Klagenævnet behandler endvidere klager over ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov, klager over retlige spørgsmål vedrørende specialundervisning for voksne samt klager over regionale specialpædagogiske tilbud til førskolebørn.

Klagenævnets rapport er som nævnt obligatorisk som kildemateriale til nærværende redegørelse. Rapporten er i 2008 i højere grad end 2007-udgaven opgjort på kommuneniveau. Der er dog fortsat en række områder, der "kun" beskrives med tal på landsplan. Klagenævnets rapport er derfor ikke altid anvendelig i forhold til at kunne sige noget om, hvordan det står til i lige netop det nordjyske område.

Rapporten er indarbejdet, hvor opgørelse af klagesager findes relevant i forhold til udviklingen på specialundervisningsområdet.

Kapitel 3: Nye strukturer med kommunalreformen

Med kommunalreformen blev myndighedsstrukturen på det sociale område og på specialundervisningsområdet ændret. Kommunerne fik – som noget nyt – det samlede ansvar for at visitere borgerne til et tilbud på det sociale område og specialundervisningsområdet, mens Regionsrådet fik leverandøransvar inden for visse dele af disse områder.

Som redskab til at koordinere og planlægge udviklingen i forholdet mellem kommunernes behov og det samlede udbud af tilbud i regionen, er der indført en forpligtelse til at udarbejde en rammeaftale for hver region.

Enkelte kommuner har endvidere, for at undgå en kommunesammenlægning, etableret et samarbejde med andre kommuner omkring varetagelsen af visse opgaver på blandt andet det sociale område og specialundervisningsområdet. Dette samarbejde sker med hjemmel i lov om forpligtende samarbejder.⁵

3.1: Konklusion og Rådets anbefalinger

I det følgende evalueres konsekvenserne af de overordnede nye strukturer i region Nordjylland, der fulgte med kommunalreformen. Rådets vurderinger følges af anbefalinger i forhold til den fremadrettede indsats på de pågældende områder.

Opsamling og rådets anbefalinger

Samarbejdet mellem kommuner og region:

Det kan konstateres, at samarbejdet omkring indgåelse af rammeaftalerne for 2009 har fungeret godt. Der er i efteråret 2008 ændret på organiseringen ifm. rammeaftalarbejdet, hvormed der er nedsat 2 koordineringsgrupper – en på henholdsvis socialområdet og en for specialundervisningsområdet.

Der er blandt kommunerne udbredt enighed om, at den nye organisering med nedsættelsen af koordineringsgrupperne mv. har bidraget til en styrkelse af kvaliteten af arbejdet i regi af den administrative styregruppe.

Der kan – med baggrund i Region Nordjyllands erfaringer – konstateres følgende udfordringer i rammeaftalekonstruktionen:

- Det er en udfordring, inden for rammerne af lovgivningen, at sikre den største mulige smidighed i arbejdet omkring rammeaftalerne, således at mulighederne for udvikling af efterspurgte tilbud ikke begrænses. Lovgivningen omkring rammeaftalen og de arbejdsgange og processer, der er forbundet med rammeaftalen, betyder, at der går lang tid fra et behov for en ny regional indsats erkendes til indsatsen kan udføres under rammeaftalerne. Processen kan dermed reducere eller forsinke borgernes adgang til de tilbud, som efterspørges.

⁵ Jf. lov nr. 541 af 24. juli 2005 om forpligtende samarbejder.

- Det er uhensigtsmæssigt, at der eksisterer 2 sæt aftaler inden for det sociale område, henholdsvis de kommunale samarbejdsaftaler, som omfatter tilbud udenfor rammeaftalen og rammeaftalerne. Strukturen vanskeliggør et samlet overblik over det sociale område, og der er dermed risiko for over-/underkapacitet inden for særligt områder med små målgrupper.

Udviklingsrådet anbefaler, at regionen og kommunerne arbejder med mulighederne for en smidiggørelse af kapacitetstilpasninger på rammeaftalens områder.

VISO:

Det kan konstateres, at de nordjyske kommuner i væsentlig højere grad har henvendt sig til VISO i 2008 end det var tilfældet i 2007 – ydelserne efterspørges særligt på det sociale område.

Det kan imidlertid konstateres, at ydelserne fra VISO kun i begrænset omfang anvendes i praksis, særligt udredningsydelserne anvendes kun i mellem 1/3 og ¼ af tilfældene, mens rådgivningsydelser anvendes i ca. halvdelen af tilfældene.

Kvaliteten af VISO's ydelser vurderes på såvel det sociale område som specialundervisningsområdet til at være enten god eller rigtig god.

Udviklingsrådet anbefaler, at det undersøges nærmere, hvorfor VISO's ydelser kun anvendes i begrænset omfang i praksis, herunder om VISO's rådgivning er målrettet og tilpasset kommunernes behov, således at det sikres, at der tages højde for den kommunale virkelighed i forhold til anvendelsen af specialrådgivningen. Udviklingsrådet ønsker i den sammenhæng at foranledige KommuneKontaktRådet (KKR) til at sætte fokus på emnet.

3.2: Beskrivelse og analyse af de nye strukturer

I det følgende beskrives de nye strukturer indledningsvist i hvert afsnit ud fra en generel – og dermed landsdækkende – vinkel, hvorefter konsekvenserne af de strukturelle ændringer beskrives og analyseres i forhold til en vurdering af betydningen for de lokale forhold i region Nordjylland.

3.2.1: Samarbejdet mellem kommunalbestyrelser og regionsråd (rammeaftaler)

Kommunerne indgår en rammeaftale med de øvrige kommuner i regionen og med regionen gældende for et år af gangen.⁶ Rammeaftalerne omfatter – med regionale variationer – det sociale område, det almene ældreboligområde vedrørende boliger til fysisk og psykisk funktionshæmmede og specialundervisningsområdet. Rammeaftalen udarbejdes på grundlag af de kommunale redegørelser til regionen, som

---

⁶ jf. servicelovens § 6, stk. 2, folkeskolelovens § 47, stk. 3 og voksenspecialundervisningslovens § 6h.

kommunerne udarbejder omkring deres behov for og forventede brug af tilbud i regionen.⁷

Formålet med rammeaftalerne

Hovedformålet med rammeaftalerne er at skabe et værktøj, der sikrer en tilpasning af de tilbud, som rammeaftalerne omfatter. Rammeaftalen skal blandt andet fastlægge regionsrådets forpligtelser i forhold til kommunerne i regionen, omfanget af kommunernes forpligtelse til at stille regionale tilbud til rådighed for andre kommuner og omfanget af den løbende faglige udvikling af indholdet i tilbuddene. Rammeaftalen skal videre indeholde oplysninger om blandt andet takster for kommunernes køb af pladser og beskrivelser af det faglige indhold og kvaliteten i tilbuddene.

Rammeaftalerne omfatter som udgangspunkt kun de tilbud, som kommunerne kunne overtage pr. 1. januar 2007, de såkaldte "kan-områder". Tilbud, som kommunerne skulle overtage ved strukturreformen, de såkaldte "skal-områder", er ikke omfattet af rammeaftalerne, men kan indgå efter aftale.

På specialundervisningsområdet omfatter rammeaftalerne de lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud for børn og unge under 18 år henvist af kommunerne, som det påhviler regionsrådene at drive i henhold til folkeskolelovens § 20, stk. 3 samt visse tilbud til voksne.

Udover at være et planlægnings- og udviklingsværktøj er der også fokus på processen omkring indgåelsen af rammeaftalerne. Ifølge bekendtgørelserne skal rammeaftalen således sikre en åben dialog om udviklingen inden for de omfattede områder samt skabe gennemsigtighed og åbenhed for borgerne.

Udviklingsrådet erindrer om, at alle eksisterende tilbud er at finde på www.Tilbudsportalen.dk, herunder også de mange egne tilbud (kommunernes!), der ikke er en del af rammeaftalen.

3.2.1.1.: Samarbejdet mellem kommuner og region i Nordjylland

Kommunerne er i deres redegørelser til Udviklingsrådet blevet anmodet om at vurdere samarbejdet med Regionsrådet omkring indgåelse af rammeaftalen for 2009. Processen for indgåelse af rammeaftalen for 2009 forløb i 2008 med endelig godkendelse senest den 15. oktober 2008.

Godt samarbejde

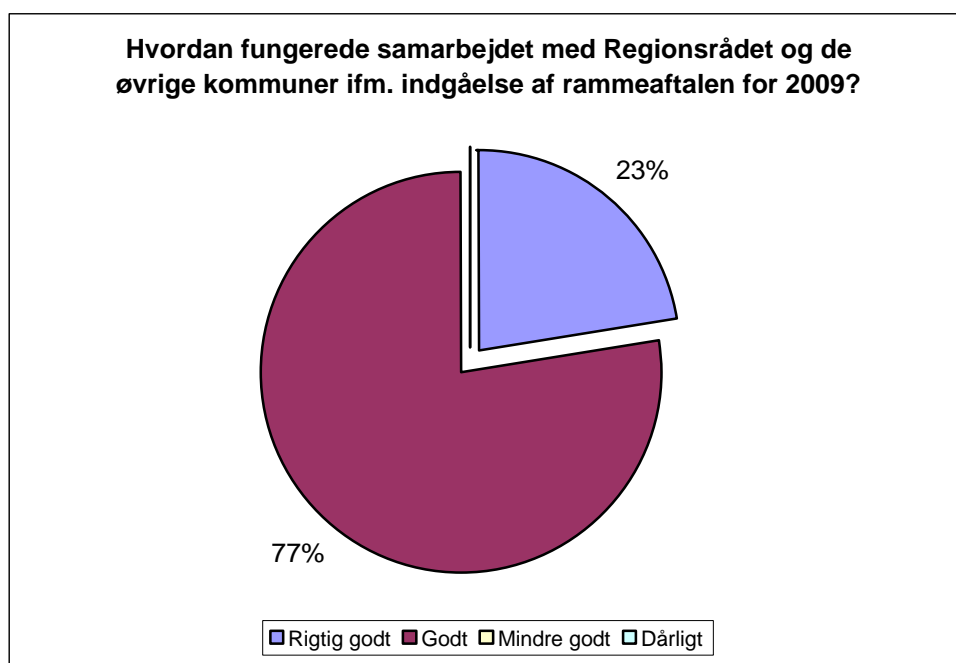
Af kommunernes redegørelser fremgår det, at samtlige kommuner – på såvel børn- og ungeområdet, voksenområdet som specialundervisningsområdet - vurderer, at samarbejdet mellem kommunerne og regionen har været enten godt eller rigtig godt.

Nedenstående diagram viser kommunernes samlede vurdering af samarbejde gældende for både det sociale område og specialundervisningsområdet.

Diagram 3.1.

---

⁷ De nærmere krav til rammeaftalerne og de kommunale redegørelser er fastlagt i bekendtgørelse nr. 36 af 23. januar 2006 om rammeaftale m.v. på det sociale område og på det almene ældreboligområde, samt bekendtgørelse nr. 354 af 24. april 2006 om kommunalbestyrelsens årlige redegørelse til regionsrådet og rammeaftalen mellem regionsrådet og kommunalbestyrelserne i regionen på specialundervisningsområdet.

Som det ses af ovenstående diagram har samarbejdet med Regionsrådet og de øvrige kommuner udelukkende givet anledning til overvejende positive vurderinger.

Kommunerne oplyser via redegørelserne, at der generelt opleves et godt samarbejde med gensidig respekt og løbende dialog. Enkelte kommuner peger dog på, at systemet er bureaukratisk og omstændeligt.

Region Nordjylland fremhæver i tråd hermed, at regionen og de 11 nordjyske kommuner har haft et godt og tæt samarbejde omkring indgåelsen af rammeaftalerne for 2009. Samarbejdet er i fællesskab blevet udviklet både i forhold til drift og den organisatoriske del.

Ny organisering

Der er fra efteråret 2008 etableret en ny struktur for samarbejdet omkring rammeaftalerne, således at der foruden en administrativ styregruppe⁸ og faglige netværk er nedsat koordineringsgrupper for henholdsvis socialområdet og specialundervisningsområdet. Derudover er der nedsat diverse faglige følgegrupper, der medvirker til at få sat fokus på fælles udfordringer og få koordineret forskellige tiltag.

Der er blandt kommunerne udbredt enighed om, at den nye organisering med nedsættelsen af koordineringsgrupperne mv. har bidraget til en styrkelse af kvaliteten af arbejdet i regi af den administrative styregruppe.

Regionen oplever dog, at kommunerne har haft svært ved at leve op til de aftaler, der indgås i forhold til de aftalte processer og tidsfrister, hvilket til tider har vanskeliggjort processen for indfrielsen af aftalerne.

⁸ Den administrative styregruppe består af repræsentanter fra kommunerne, Kommunekontaktrådet og Region Nordjylland. Formålet med styregruppen er at rådgive Kontaktudvalget, herunder forberede indgåelsen af rammeaftalen samt på et strategisk niveau drøfte rammeaftalens indhold og udvikling. Rammeaftalens godkendelse sker i Kontaktudvalget, som består af kommunernes borgmestre og Regionsrådets formand.

Rammeaftalens begrænsninger

I relation til rammeaftalekonstruktionen vurderer regionen, at de regler og vilkår, som kommunerne har i forhold til blandt andet løbende overtagelsesmuligheder samt de usmidige vilkår for omlægning, udbygninger og kapacitetstilpasninger af regionalt drevne tilbud er en hindring i forhold til regionens mulighed for en rationel tilrettelæggelse af egne tilbud. Endvidere vurderer regionen, at den korte tidshorisont i forbindelse med at rammeaftalerne aftales for ét år adgangen er problematisk i forhold til, at det medfører en kort kapacitets- og planlægningshorisont. Regionen bemærker, at denne tilkendegivelse bekræftes i KREVI's midtvejsevaluering⁹, hvor flere kommuner har tilkendegivet ønsket om, at rammeaftalerne indgås med en to-årig frekvens.

Afsmitning på ansatte, brugere og pårørende

Regionen påpeger ligeledes i sin redegørelse, at rammeaftalekonstruktionens regler og vilkår ikke tager højde for den uro og usikkerhed der skabes hos primært de ansatte på de regionale institutioner, men også tilbuddenes brugere og de pårørende. Mangel på mulighed for en langsigtet planlægning og udvikling kan således være en udfordring i forhold til den faglige udvikling af tilbuddene, ligesom personaleflugt og rekrutteringsvanskeligheder kan være et problem.

Mangler samlet overblik

Regionen bemærker desuden, at rammeaftalen ikke giver det totale overblik over tilbuddene til de forskellige brugergrupper. Der eksisterer i dag to sæt aftaler inden for det sociale område, nemlig de kommunale samarbejdsaftaler, som omfatter tilbud udenfor rammeaftalen, og rammeaftalerne, som omfatter tilbuddene inden for rammeaftalerne. Det vurderes således af regionen, at der vil være en risiko for, at rammeaftalesystemet "udhules", dels ved denne ulogiske skelnen mellem tilbud i og udenfor rammeaftaleregion, men især ved at nye tilbud, som kommunerne opretter udenom rammeaftalerne, ikke er omfattet.

De kommunale tilbud, der er, eller bliver, etableret, udenfor rammeaftaleregion, er ikke synlige. Regionen uddyber med, at der derfor vil være en latent risiko for, at der på nogle områder opstår en overkapacitet af pladser, mens der på andre områder ikke etableres den fornødne dækning af behovet for pladser. Det vurderes eksempelvis at være særligt vanskeligt at få overblik over tilbud til små grupper med særlige behov og områder, hvor den enkelte kommune kun har meget få brugere med behov for tilbuddene, f.eks. særlige stofmisbrugsbehandlingsinstitutioner til helt unge stofmisbrugere eller særlige botilbud til udsatte grupper. Rammeaftalekonstruktionen kan derfor ikke stå alene som planlægnings- og styringsredskab.

Usikkerhed om væsentlige begreber

Regionen gør derudover opmærksom på, at der fortsat hersker usikkerhed hos nogle kommuner om forståelsen af væsentlige begreber, eksempelvis:

- Hvilke tilbud er omfattet af rammeaftalen?
- Hvad indebærer den regionale forsyningsforpligtelse?
- Hvad der er retsvirkningen for driftskommunerne af, at tilbuddet er omfattet af rammeaftalen mht. ensidigt at kunne ændre pladstal, indhold, personalenormering mv.?
- Hvad forstås ved midlertidige ændringer og løbende tilpasninger etc.?

---

⁹ <http://krevi.dk/publikationer/rapporter/samarbejde-paa-formel-en-analyse-af-de-sociale-rammeaftaler>.

Opsummerende peges der i kommunernes og regionens redegørelser på en positiv og konstruktiv indstilling til samarbejdet i 2008, lige som det fremgik af redegørelserne fra 2007.

Der blev i 2007 bl.a. peget på et behov for en fortsat udvikling af rammeaftalerne som værktøj. Der er i 2008 nedsat en koordineringsgruppe på henholdsvis det sociale område og specialundervisningsområdet, ligesom der er nedsat en række netværk og følgegrupper. Der er bred enighed blandt kommunerne om, at kvaliteten af arbejdet i regi af den administrative styregruppe er styrket med denne organisatoriske udvikling.

Regionen påpeger imidlertid – i tråd med 2007 - at lovgivningen omkring rammeaftalen og de arbejdsgange og processer, der er forbundet med rammeaftalen, betyder, at der går lang tid fra at et behov for en ny regional indsats erkendes til indsatsen kan udføres under rammeaftalerne. Processen kan dermed i sidste ende reducere eller forsinke borgernes adgang til de tilbud som efterspørges. Det er således en udfordring, inden for rammerne af lovgivningen, at sikre den størst mulige smidighed i arbejdet omkring rammeaftalerne, således at mulighederne for udvikling af efterspurgt tilbud ikke begrænses.

Regionen peger desuden på, at det er u hensigtsmæssigt, at der eksisterer 2 sæt aftaler inden for det sociale område, henholdsvis de kommunale samarbejdsaftaler, som omfatter tilbud udenfor rammeaftalen og rammeaftalerne. Strukturen vanskeliggør et samlet overblik over det sociale område, og der er dermed risiko for over/underkapacitet inden for særligt områder med små målgrupper.

3.2.2: VISO

I forbindelse med at kommunerne skulle overtage ansvaret – også for de specialiserede tilbud - er den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation, VISO oprettet som en støttefunktion til kommunerne¹⁰. VISO skal dække de mest specialiserede og komplicerede problemstillinger inden for følgende områder:

- Børn og unge med handicap
- Børn og unge med sociale eller adfærdsmæssige problemer
- Udsatte grupper
- Voksne med handicap
- Socialpsykiatrien
- Specialundervisning og socialpædagogisk bistand til børn, unge og voksne.

VISO har i begyndelsen af 2008 ændret praksis med hensyn til vurderingen af, hvornår en sag er en VISO-sag. Denne ændring, samt det øgede kendskab til VISO, har betydet en stigning på 46 % på landsplan i antallet af henvendelser til VISO i 2008 i forhold til 2007.

Henvendelser til VISO i 2008

I 2008 var det samlede antal henvendelser til VISO 2476 (1.701; +46%) på landsplan, heraf blev 875 (521; +68%) til egentlige VISO-sager, 356 (1.102; -68%) henvendelser gav anledning til rådgivning, 339 blev henvist til andre myndigheder

---

¹⁰ Jf. Lov nr. 58 af 18. januar 2007, § 13 og bekendtgørelse nr. 161 af 10. marts 2006 om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation - VISO

eller organisationer. I 450 sager afventes der materiale, således at visitering endnu ikke er sket, og i 182 sager er en visitering i gang. Tallene i parentes er tal for 2007, samt stigning/fald i %.

3.2.2.1: Nordjyske erfaringer med VISO

I 2008 var det samlede antal nordjyske henvendelser til VISO på 253 (134 i 2007).

Henvendelserne fordeler sig på:

- 98 henvendelser på voksenområdet
- 96 henvendelser på børn og ungeområdet
- 47 henvendelser på specialundervisningsområdet
- 12 henvendelser vedr. "andet"¹¹

Anvendelse af VISO's ydelser

Kommunerne er blevet anmodet om at redegøre for, hvor ofte kommunen har anvendt henholdsvis rådgivningsydelser og ydelser i form af udredning fra VISO. Ligeledes er kommunerne blevet bedt om at vurdere kvaliteten af de ydelser, som kommunen har modtaget fra VISO.

Voksenområdet

Af redegørelserne fremgår det vedr. voksenområdet (i alt 98 henvendelser), at:

- Godt halvdelen af kommunerne ved henvendelser enten ofte eller af og til har anvendt de rådgivningsydelser, som de har modtaget fra VISO.
- 1/3 af kommunerne har ofte eller af og til anvendt modtagne ydelser fra VISO vedr. udredning.

Kvaliteten af ydelserne på voksenområdet vurderes af stort set samtlige nordjyske kommuner at være enten god eller rigtig god.

Børn- og ungeområdet

Af redegørelserne fremgår det vedr. børn- og ungeområdet (i alt 96 henvendelser), at:

- Godt halvdelen af kommunerne ved henvendelser enten ofte eller af og til har anvendt de rådgivningsydelser, som de har modtaget fra VISO.
- Knap ¼ af kommunerne har ofte eller af og til anvendt modtagne ydelser fra VISO vedr. udredning.

Kvaliteten af ydelserne på børn- og ungeområdet vurderes af ca. halvdelen af de nordjyske kommuner at være enten god eller rigtig god, mens den resterende halvdel svarer "ved ikke", og dermed ikke er i stand til at vurdere kvaliteten.

Specialundervisningsområdet

Af redegørelserne fremgår det vedr. specialundervisningsområdet (i alt 47 henvendelser), at:

- Godt ¼ af kommunerne har ved henvendelser enten ofte eller af og til anvendt de rådgivningsydelser, som de har modtaget fra VISO.
- Knap ¼ af kommunerne har af og til anvendt modtagne ydelser fra VISO vedr. udredning.

Kvaliteten af ydelserne på specialundervisningsområdet vurderes af ca. halvdelen af de nordjyske kommuner at være enten god eller rigtig god, mens den resterende halvdel svarer "ved ikke", og dermed ikke er i stand til at vurdere kvaliteten.

---

¹¹ Tallene baserer sig på statistik fra VISO.

Enkelte kommuner bemærker til VISO-området generelt, at kommunen enten ikke har henvendt sig til VISO eller kun har henvendt sig i ganske få sager og deraf kun har et spinkelt erfaringsgrundlag ift. en vurdering af VISO.

Vurdering af anvendelsen af VISO

Som redegjort for i ovenstående rekvirerer de nordjyske kommuner VISO´s ydelser på såvel voksenområdet, børn- og ungeområdet samt specialundervisningsområdet.

Det ses imidlertid, at de ydelser, der rekvireres fra VISO, kun anvendes i et meget begrænset omfang. Særligt udredningsydelser anvendes i praksis kun i mellem 1/3 og ¼ af tilfældene. Kommunerne vurderer samtidig, at kvaliteten af ydelserne har været enten god eller rigtig god.

Høringssvar

Handicaprådet i Frederikshavn Kommune udtrykker ligeledes i sit høringssvar til kommunens redegørelse en undren over, at VISO ikke anvendes i særlig høj grad.

For de nordjyske kommuners anvendelse af specialrådgivning fra VISO i 2008 kan det konstateres, at kommunerne i 253 (134 i 2007) tilfælde har henvendt sig til VISO mhp. at modtage ydelser fra VISO – ydelserne efterspørges særligt på det sociale område. Det ses imidlertid af redegørelserne, at ydelserne kun i begrænset omfang anvendes i praksis, særligt udredningsydelserne anvendes kun i mellem 1/3 og ¼ af tilfældene, mens rådgivningsydelser anvendes i ca. halvdelen af tilfældene.

Kvaliteten af VISO´s ydelser vurderes på såvel det sociale område som specialundervisningsområdet til at være enten god eller rigtig god.

3.2.3: Forpligtende samarbejder

I forbindelse med strukturreformen har Folketinget vedtaget lov om forpligtende samarbejder.¹² Loven skaber de lovgivningsmæssige rammer for, at kommunerne kan indgå forpligtende samarbejder som alternativ til en kommunesammenlægning.

De omfattede kommuner samarbejder med hjemmel i "lov om visse kommunale opgaver", herunder opgaver på det sociale område og specialundervisningsområdet. Samarbejdet er pligtmæssigt og samarbejdets karakter og form er fastlagt i loven.

Kommuner med forpligtende samarbejder på det sociale område og specialundervisningsområdet:

Kommuner med forpligtende samarbejder

Dragør Kommune har delegeret opgaver til Tårnby Kommune

Vallensbæk Kommune har delegeret opgaver til Ishøj Kommune

Fanø Kommune har delegeret opgaver til Esbjerg Kommune

Langeland Kommune har delegeret opgaver til Svendborg Kommune

¹² Lov nr. 541 af 24. juni 2005 om forpligtende samarbejder.

Ærø Kommune har delegeret opgaver til Svendborg Kommune

Samsø Kommune har delegeret opgaver på specialundervisningsområdet til Odder Kommune og opgaver på det sociale område til Århus kommune

Læsø Kommune har delegeret opgaver til Frederikshavn Kommune

3.2.3.1: Forpligtende samarbejder i Region Nordjylland

I Nordjylland er Frederikshavn og Læsø kommuner omfattet af et forpligtende samarbejde i henhold til lov om forpligtende samarbejder.

Det sociale område

Frederikshavn Kommune oplyser, at det forpligtende samarbejde med Læsø Kommune på voksenområdet indebærer, at Frederikshavn Kommune løser opgaver for Læsø inden for områderne:

- Behandling af stofmisbrugere (SEL § 101)
- Specialiseret behandling (SEL § 102)
- Visitation til SEL § 107, stk. 2 og § 108
- Handleplaner (SEL § 141)

Frederikshavns kommune vurderer, at samarbejdet fungerer godt, men bemærker, at der overvejende har været tale om råd og vejledning. Læsø Kommune vurderer, at der har været for få sager, dvs. for lidt at samarbejde om i 2008, til at der kan gives en generel vurdering af det forpligtende samarbejde på området.

På børn- og ungeområdet vurderes omfanget af samarbejdet i praksis ligeledes at repræsentere et for spinkelt grundlag for en generel vurdering.

Specialundervisningsområdet

På specialundervisningsområdet fremhæves det af begge de omfattede kommuner, at det forpligtende samarbejde på området – som er en fortsættelse af et tidligere frivilligt samarbejde – har fungeret godt.

Opsummerende kan det konstateres, at det forpligtende samarbejde på det sociale område i praksis kun har omfattet meget få sager, hvormed grundlaget for en generel vurdering er for spinkelt.

På specialundervisningsområdet vurderes det forpligtende samarbejde at have fungeret godt – samarbejdet er en videreførelse af et tidligere frivilligt samarbejde.

Kapitel 4: Udviklingen inden for børn- og ungeområdet

Udviklingsrådet skal overvåge udviklingen indenfor en række tilbud til børn og unge efter servicelovens bestemmelser.

De omfattede områder er bl.a. særlige dag- og klubtilbud, personlig hjælp, pleje og vedligeholdelsestræning til børn.

Udviklingsrådene overvåger også de forebyggende foranstaltninger for børn og unge med særlige behov.

Udviklingsrådene følger endvidere anvendelsen af foranstaltningen forældreplæg, som kommunalbestyrelserne kan anvende, når der er risiko for, at et barns eller en ungs udvikling er i fare, og det vurderes at bero på, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit forældreansvar.

Endelig overvåger udviklingsrådet kommunalbestyrelsernes tilbud i forhold til anbringelser uden for hjemmet eksempelvis døgninstitutioner, familiepleje og socialpædagogiske opholdssteder samt behandlingstilbud til unge stofmisbrugere.

4.1: Konklusion og Rådets anbefalinger

I det følgende konkluderes på udviklingen inden for børn og unge området, og Udviklingsrådet fremlægger sine anbefalinger og forslag til den fremtidige indsats på området.

Den overordnede udvikling på børn- og ungeområdet

Overordnet udvikling

På børn- og ungeområdet kan der konstateres en stigning i anvendelsen af foranstaltninger på såvel det forebyggende område som på anbringelsesområdet i 2008 i forhold til 2007. Derudover konstateres en øget anvendelse af vedligeholdelsestræning.

De enkelte områder

På det forebyggende område kan der konstateres en vækst i anvendelsen af en række foranstaltninger i 2008 – en tendens som også kunne konstateres i 2007. Stigningen i anvendelsen af forebyggende foranstaltninger har især gjort sig gældende inden for:

- Familiebehandling
- Støtte-/kontaktpersonordninger i forhold til børn og unge.

Udviklingsrådet anbefaler, at der arbejdes med effektmåling og dokumentation på det forebyggende område, således at der bl.a. opnås en øget viden om, hvilke metoder og tiltag, der har en reel forebyggende effekt.

På anbringelsesområdet kan det konstateres, at størstedelen af de nordjyske kommuner – lige som det var tilfældet i 2007 – har registreret en fortsat stigning i antallet af anbringelser. Stigningen gør sig særligt gældende for:

- Gruppen af utilpassede unge
- Børn og unge med misbrugsforældre

- Nyfødte børn, der anbringes i familiepleje pga. forældrenes manglende forældreevne
- Anbringelser på socialpædagogiske opholdssteder

På anbringelsesområdet kan der desuden konstateres snitfladeproblematikker/gråzonesager i forhold til psykiatrien.

Udviklingsrådet anbefaler, at der i kommunerne fokuseres på en tidlig og kvalificeret udredning af det enkelte barn/den unge, således at der kan ydes det rette tilbud tidligst muligt. Rådet anbefaler desuden, at det undersøges nærmere, hvad der har ligget til grund for stigningen i antallet af anbringelser.

4.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen

I det følgende beskrives og analyseres udviklingen inden for børn- og ungeområdet i region Nordjylland.

4.2.1: Børn med fysisk og psykisk funktionsnedsættelse

Særlige dag- og klubtilbud

Ansvar for de særlige dagtilbud overgik med strukturreformen til kommunerne. De særlige dagtilbud skal, udover de ydelser der gives i de almene dagtilbud, give særlig støtte, behandling med videre til børn med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Ligeledes foretages der i de særlige dagtilbud observationer i relation til behov for specialundervisning efter folkeskoleloven. De særlige dagtilbud/kommunen skal rette henvendelse til skolemyndighederne om at iværksætte eventuel specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven.

Ansvar for de særlige klubtilbud overgik ligeledes til kommunerne. De særlige klubtilbud retter sig mod de forholdsvis få børn, der har et så særligt behov for støtte, behandling med videre at det ikke kan imødekommes indenfor de almene kommunale tilbud.

Den overordnede udvikling

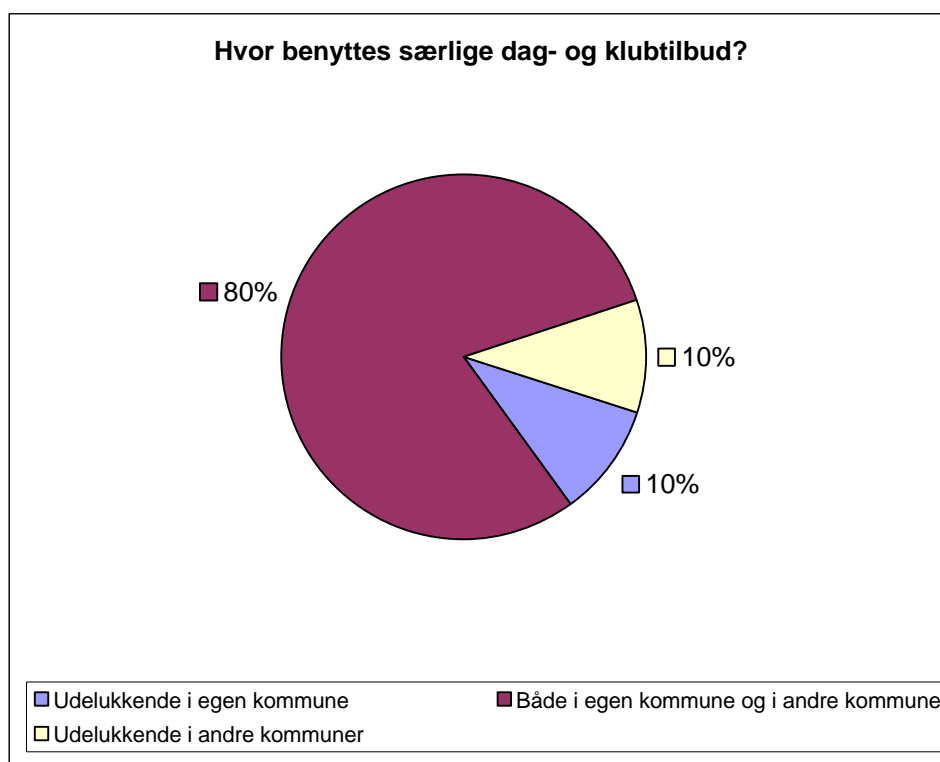
De nordjyske kommuner redegør generelt for, at der ikke er sket nævneværdige ændringer på området for særlige dag- og klubtilbud henover 2008. Samme udviklingstendens gjorde sig gældende for 2007.

2 kommuner oplyser at have registret en svag nedgang i behovet/efterspørgslen efter pladser, idet de øvrige kommuner opretter egne pladser på området. Aalborg Kommune påpeger, at der er konstateret en stigende efterspørgsel efter specialbørnehavepladser, og Aalborg Kommune udvider således et eksisterende tilbud til børn med autismespektrum forstyrrelser med 7 pladser pr. primo 2009.

Hvor anvendes tilbudene?

Af nedenstående diagram illustreres, i hvilket omfang kommunerne hhv. benytter egne tilbud, tilbud i andre kommuner eller en kombination heraf.

Diagram 4.1.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008.

Som det ses af ovenstående illustration anvender langt hovedparten af de nordjyske kommuner en kombination af tilbud i egen kommune og tilbud i andre kommuner.

Nærhedsprincip og forældreønske

I de tilfælde, hvor tilbud i egen kommune vælges, begrundes dette i redegørelserne typisk ud fra nærhedsprincippet samt forældrenes ønske. Kun en enkelt kommune angiver økonomiske overvejelser som en bevæggrund i forhold til valg af tilbud i egen kommune.

Tilbud i andre kommuner anvendes som oftest i de tilfælde, hvor kommunen ikke selv kan tilbyde det rette tilbud, eller hvor en anden kommune kan tilbyde et mere specialiseret tilbud.

Ventetid

I alt 3 nordjyske kommuner, svarende til ca. ¼ af kommunerne, har registreret ventetider på området. Den gennemsnitlige ventetid er meget varierende med en ventetid på hhv. 5, 30 og 52 uger. Det skal dog bemærkes, at kun 6 personer i alt er omfattet af ventetiden, heraf kun en enkelt person i den kommune, der oplyser om en ventetid på gennemsnitligt 52 uger.

Hørings svar

Handicaprådet i Jammerbugt Kommune finder det kritisabelt, at ventetiden på et dagtilbud i Jammerbugt Kommune er angivet til at være 52 uger.

Opsummerende ses en relativ stabil anvendelse af særlige dag- og klubtilbud henover året 2008 og i forhold til det forudgående år. Langt hovedparten af kommunerne anvender både tilbud i egen og i andre kommuner.

Enkelte kommuner oplyser om ventetider på området, men kun gældende for meget få personer.

4.2.1.1: Ledsageordning og vedligeholdelsestræning

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til unge mellem 16 og 18 år, som ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Formålet med ordningen er at give brugeren mulighed for at deltage i selvvalgte aktiviteter uden altid at skulle være afhængig af hjælp fra familie eller venner.

Kommunalbestyrelserne kan ligeledes yde hjælp og støtte til børn i form af hjælp til personlig pleje og støtte til praktiske opgaver i henhold til lov om social service § 83 samt vedligeholdelse af fysiske eller psykiske færdigheder i henhold til lov om social service § 86, stk. 2.

Vedligeholdelsestræning

Af CIAS-tallene fremgår det, at foranstaltningen vedligeholdelsestræning er taget i anvendelse i de nordjyske kommuner efter det i 2007 kunne konstateres, at kommunerne ikke anvendte foranstaltningen.

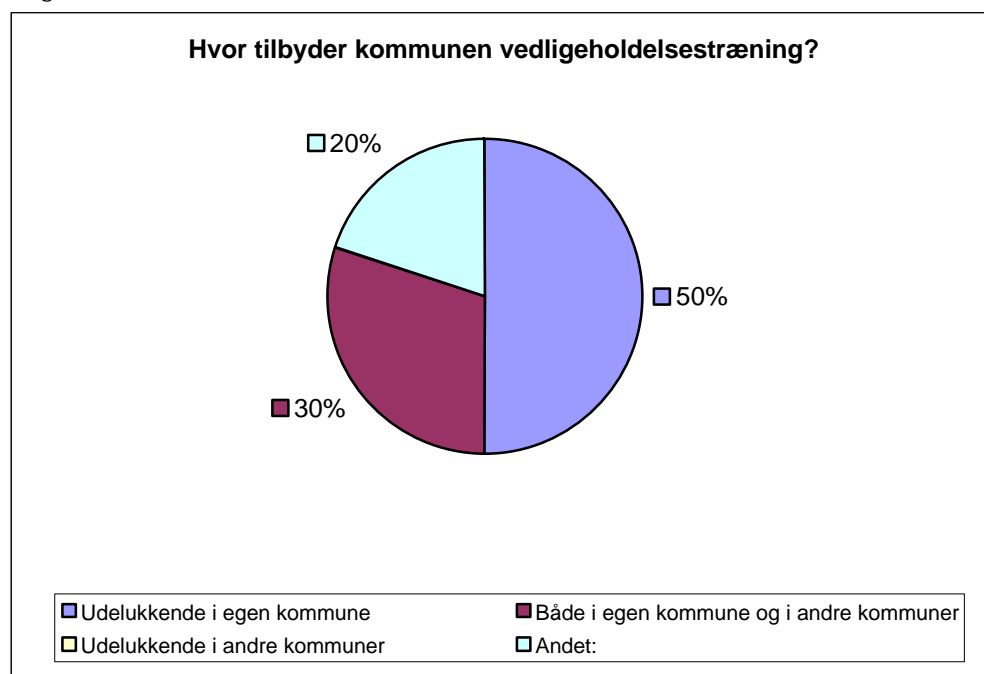
Hovedparten af de nordjyske kommuner angiver i deres redegørelser, at der ikke er sket ændringer på området for vedligeholdelsestræning, og den øgede anvendelse – som ses af CIAS-tallene – må derfor henføres til enkelte nordjyske kommuner.

En kommune oplyser, at opgaverne inden for børneområdet i denne kommune er øget med mere end 50 %. Stigningen er sket i takt med, at tilbuddet om fysioterapi og ergoterapi indenfor området er blevet bedre kendt hos PPR, dagplejekontoret, sundhedsplejen og specialpædagogisk vejleder. En anden kommune oplyser, at have opstartet et samarbejde med en nabokommune vedr. fysioterapi.

Hvor anvendes tilbudene?

Af nedenstående diagram illustreres i hvilket omfang kommunerne hhv. benytter egne tilbud, tilbud i andre kommuner eller en kombination heraf.

Diagram 4.2.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008.

Som det ses af ovenstående tilbyder halvdelen af kommunerne vedligeholdelsestræning udelukkende i egen kommune, mens en tredjedel af kommunerne tilbyder træningen delvist i andre kommuner / i et samarbejde med andre kommuner. En femtedel af kommunerne tilbyder under kategorien "Andet" andre former for børnetræning, herunder køb af forløb hos en privat udbyder.

Ledsageordning

Hovedparten af de nordjyske kommuner angiver i redegørelserne, at udviklingen inden for ledsageordningen ikke giver anledning til bemærkninger.

Af CIAS-tallene fremgår det, at ledsageordning i 2008 – som det ligeledes gjorde sig gældende for 2007 – ikke har været anvendt af de nordjyske kommuner.

I redegørelserne uddybes det af kommunerne, at der ikke har været visiteret til ledsageordningen i 2008, idet ordningen vurderes at være et for begrænset og utilstrækkeligt tilbud. I stedet visiteres unge med dette behov til en kontaktperson / aflastning / en personlig hjælper i eget hjem, hvor der er mulighed for at bevillige flere timer, dvs. en kombination af ledsager, pædagogisk og praktisk støtte.

Opsummerende kan det konstateres, at anvendelsen af vedligeholdelsestræning for børn og unge i 2008 – i enkelte kommuner – er blevet langt mere udbredt end det var tilfældet i 2007, hvor ordningen stort set ikke blev anvendt. Der er for hovedparten af kommunerne ikke sket ændringer i anvendelsen af foranstaltningen vedligeholdelsestræning, hvormed langt de fleste kommuner i 2008 fortsat kun har anvendt foranstaltningen i meget begrænset omfang.

I kommunernes redegørelser peges på årsager til den øgede anvendelse, som at tilbuddet er blevet mere kendt af fagpersonerne inden for området, ligesom der er indgået samarbejdsaftaler med andre kommuner vedr. fysioterapi.

For så vidt angår ledsageordningen kan det konstateres – i lighed med udviklingen i 2007 – at de nordjyske kommuner ikke har anvendt ordningen. Det bemærkes i den sammenhæng fra kommunerne, at ordningen vurderes at være et for begrænset og utilstrækkeligt tilbud og at der i stedet er behov for at kunne kombinere ledsagelse med pædagogisk og praktisk støtte.

4.2.2: Forebyggende foranstaltninger

Kommunalbestyrelserne skal udarbejde en sammenhængende børnepolitik, der sikrer, at der er sammenhæng mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats overfor børn og unge med behov for særlig støtte.

Formålet med den særlige støtte til børn og unge er at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for disse børn og unge. Støtten skal ydes tidligt og sammenhængende, så begyndende problemer så vidt muligt kan afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Ved støtten skal der lægges afgørende vægt på, at støtten ydes ud fra barnets eller den unges bedste.

Overordnet udvikling

Der redegøres blandt de nordjyske kommuner generelt for en stigende anvendelse af forebyggende tilbud og foranstaltninger i 2008, en tendens der ligeledes gjorde sig gældende i 2007.

Af CIAS-tallene ses særligt en stigning i 2008 ift. 2007 inden for:

- Familiebehandling (§ 52 stk. 3, nr. 3)
- Døgnoophold for familier med børn ((§ 52 stk. 3, nr. 4)
- Fast kontaktperson for hele familien eller fast kontaktperson for barnet eller den unge (§ 52, stk. 3 nr. 7)
- Anden hjælp, der har det formål at yde rådgivning, behandling og praktisk pædagogisk støtte (§ 52, stk. 3, nr. 10)

Regionens største kommune, Aalborg Kommune, oplyser – i modsætning til de øvrige nordjyske kommuner – at der generelt har været iværksat forebyggende foranstaltninger i forhold til færre børn, unge og familier i løbet af 2008. Kommunen oplyser samtidig om en stigning i antallet af anbringelser.

Kommunerne uddyber i redegørelserne udviklingen med tendenser til stigning inden for nedenstående områder/målgrupper:

- Familiebehandling. Familier med ældre børn/teenagebørn, hvor der i dag sættes tiltag i værk overfor flere børn og forældre, hvor der i forbindelse med at barnet kommer i puberteten opstår svære vanskeligheder i familien. Familierne har brug for at arbejde med relationer mellem de voksne, mellem de voksne og børnene og evt. de sammenbragte voksne og børn.
- Angste børn. Der registreres flere angste børn fra 12-års alderen. Problemerne/vanskelighederne kommer først til udtryk omkring teenagealderen, hvilket begrænser muligheden for at sætte ind med forebyggende foranstaltninger forinden.
- Småbørnsfamilier med svære og tunge problemstillinger, der kommer som nyflyttere til kommunen. Disse familier har et stort behov for støtte.
- Familier med børn som har diagnoserne ADHD, autisme eller Asperger. Fra disse familier opleves at være en stærk stigning i efterspørgslen efter målrettet familiebehandling, som kan styrke familierne til at blive bedre til at rumme børnene med deres vanskeligheder.
- Støtte-/kontaktordninger i forhold til børn og unge
- Aflastning i aflastningsfamilier

En kommune fremhæver ligeledes vanskeligheder med at finde kvalificerede familier til at tage aflastningsbørn ind, hvilket i stedet har betydet en øget anvendelse af kontaktpersoner. Derudover peges der på, at stigningen på området – for enkelte kommuners vedkommende - også kan begrundes bl.a. med øget opsporing af behovsfamilier og et øget fokus på alternative muligheder til anbringelse.

Det fremhæves desuden fra en kommune, at der opleves vanskeligheder med at få pladser på de kommunale familiebehandlingsinstitutioner, da de anvendes til "egne borgere". Samme kommune har følgelig været nødsaget til i stedet at anvende private familiebehandlingssteder. En anden kommune tilbyder i stedet støtte i eget hjem.

Behov for særligt fokus

Kommunerne er i deres redegørelser til Udviklingsrådet blevet anmodet om at beskrive de områder inden for det forebyggende område, som der er grund til at have et særligt fokus på fremadrettet.

Således beskrives et behov for særligt fokus på en række forebyggende områder, herunder:

- Etablering af tilbud, som henvender sig til utilpassede unge, inkl. behov for yderligere metodeudvikling på området.
- Familiebehandling, herunder udvikling af indsatser, som har fokus på de grundlæggende relationer i familierne og som hjælper familierne til at blive i stand til at klare sig selv.
- Støtte-/kontaktordninger for det enkelte barn. Flere familier efterspørger "en anden voksen", som kan være med til at tage ansvar for barnet, herunder hjælpe med lektier, tage med barnet til aktiviteter m.v., idet forældrene selv har svært ved at udfylde forælderrollen/varetage forældreansvaret og evt. har travlt med eget liv.
- Tidlig indsats i forhold til gravide
- Unge familier, der har behov for massiv støtte til forældrefunktionen
- Tværfagligt forebyggende samarbejde i daginstitutioner og skoler.

Ventetider

Flere kommuner oplyser, at kommunen ikke registrerer ventelister på området, men i videst muligt omfang igangsætter forebyggende foranstaltninger efter behov. En kommune påpeger, at der er behov for flere regionale aflastningspladser på handicapområdet.

De nordjyske kommuner har generelt registreret en vækst i anvendelsen af en række foranstaltninger på det forebyggende område i 2008 – en tendens som også kunne konstateres i 2007.

Stigningen i anvendelsen af forebyggende foranstaltninger har især gjort sig gældende inden for familiebehandling og støtte-/kontaktpersonordninger i forhold til børn og unge.

Enkelte kommuner oplyser om vanskeligheder med at finde kvalificerede familier til at tage imod aflastningsbørn samt vanskeligheder med at få pladser på de kommunale familiebehandlingsinstitutioner, da de anvendes af "egne borgere".

4.2.3: Anbringelser af børn og unge

Efter bestemmelserne i §§ 52 og 58 i lov om social service kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om anbringelse uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen er forpligtet til at sørge for, at de nødvendige anbringelsessteder er til rådighed. Anbringelsesstederne kan eksempelvis være døgninstitutioner, familiepleje og socialpædagogiske opholdssteder.

Overordnet udvikling

Af kommunernes indberettede CIAS-tal for 2007 og 2008 ses en stigning i 2008 inden for:

- Anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer (§ 67, stk. 1)
- Anbringelse i døgninstitutioner for børn og unge med betydelig og var ned-sat fysisk funktionsnedsættelse (§ 67, stk. 2)
- Anbringelse i familiepleje (§ 142, stk 1)
- Anbringelse på egne værelser (§ 142, stk. 4)
- Anbringelse i socialpædagogiske opholdssteder (§ 142, stk. 5)

Af redegørelserne fremgår det i tråd hermed, at størstedelen af de nordjyske kommuner – som tilfældet i 2007 – har registreret en stigning i antallet af anbringelser.

Kommunerne uddyber i redegørelserne, at stigningen særligt gør sig gældende for:

- Gruppen af utilpassede unge, børn og unge med misbrugsforældre
- Nyfødte børn, der anbringes i familiepleje pga. forældrenes manglende forældreevne som følge af dårlig begavelse, misbrug eller psykisk sygdom
- Et stigende antal anbringelser på socialpædagogiske opholdssteder i løbet af 2008.

Der peges i øvrigt på en udvikling på anbringelsesområdet, hvor større børn i familiepleje ikke længere kan rummes i plejefamilien pga. uhensigtsmæssig adfærd. I disse tilfælde bliver den unge efterfølgende typisk anbragt på socialpædagogiske opholdssteder – enkelte større børn har imidlertid i en kortere overgangsperiode været anbragt i dyre enkeltmandsprojekter indtil et egnet opholdssted eller en ledig plads kunne findes.

Aalborg Kommune oplever et stigende behov for aflastning inden for området børn og unge med autismespektrums forstyrrelse. Denne udvikling bekræftes af regionens redegørelse, idet regionen særligt i sidste halvdel af 2008 har registreret en stigende efterspørgsel på aflastningspladser på specialbørnehjemmene.

Fordeling på anbringelsesformer

Af nedenstående skema ses statistik over de enkelte kommuners anvendelse af anbringelsesformer i 2008.

Skema 1

Fordeling på anbringelsesformer, antal børn og unge, 2008.

Kommune	Plejefamilie	Egne døgntilbud	Andre døgntilbud i egen kommune ¹³	Andre kommunale tilbud i andre kommuner	Andre ikke kommunale tilbud i andre kommuner	Regionale tilbud	Landsdækkende tilbud
Aalborg	281	109	75	21	127	30	1
Hjørring	136	13	1	14	0	10	0
Frederikshavn	89	23	0	0	31	8	2
Thisted	104	11	2	14	25	-	-

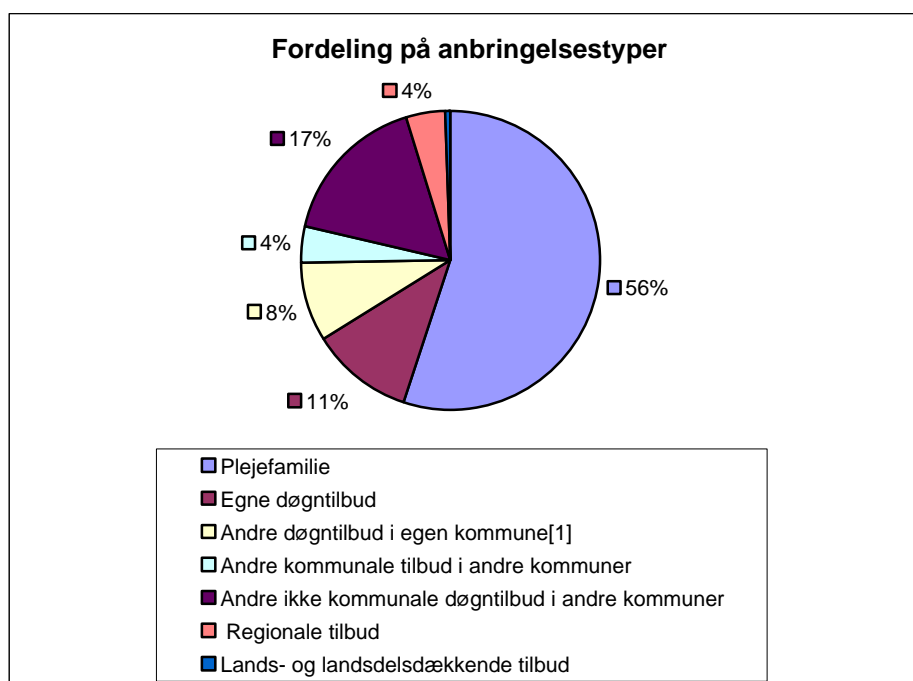
¹³ Socialpædagogisk opholdssted o.lign.

Kommune	Plejefamilie	Egne døgntilbud	Andre døgntilbud i egen kommune ¹³	Andre kommunale tilbud i andre kommuner	Andre ikke kommunale tilbud i andre kommuner	Regionale tilbud	Lands- og landsdelsdækkende tilbud
Aalborg	281	109	75	21	127	30	1
Mariagerfjord	-	-	-	-	-	-	-
Jammerbugt	8	0	6	0	0	0	0
Vesthimmerland	91	0	30	2	27	6	2
Brønderslev	74	0	11	6	10	7	0
Rebild	24	3	0	1	23	5	0
Morsø	40	13	4	3	9	1	2
Læsø	1	0	0	1	3	0	0
Sum:	848	172	129	62	255	67	7

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008.

NB. Tabellen er opstillet efter kommunestørrelse (indbyggertal) med største kommune øverst. Mariagerfjord Kommune har ikke besvaret spørgsmålene.

Oplysningerne fra ovenstående skema illustreres i diagram 4.3. vedr. anvendelsen af anbringelsesformer.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008. Diagrammet er baseret på oplysningerne i skema 1.

Af ovenstående diagram illustreres det, at anbringelse i plejefamilier er den langt mest udbredte anbringelsesform i region Nordjylland. Ligeledes benyttes i relativt stort omfang andre ikke kommunale tilbud i andre kommuner (eks. private tilbud) samt kommunens egne døgntilbud.

Ventetid

Langt hovedparten af kommunerne anfører i deres redegørelse, at de ikke finder det problematisk med ventelisterne på dette område, og at det kan være vanskeligt at opgøre ventetider mv., idet der vurderes konkret i den enkelte sag. Dog anfører en kommune, at det er vanskeligt at finde afgiftspladser til unge under 18 år.

Efterværn

2 nordjyske kommuner oplyser, at disse anvender efterværn som følge af, at der ikke er den nødvendige kapacitet af voksentilbuddene. Regionens største kommune, Aalborg Kommune uddyber i denne sammenhæng, at der er etableret for få passende tilbud til den enkelte målgruppe.

Områder med behov for særligt fokus

Der beskrives i redegørelserne en række områder, som kommunerne vurderer, at der er grund til at have særligt fokus på inden for anbringelsesområdet. Herunder fremhæves nedenstående fokusområder:

- Efterværnssordninger
- Anbringelser af unge over 15 år
- Alternativer til anbringelse af unge i socialpædagogiske opholdssteder
- Tilbud, hvor målet er at ruste de unge til egen selvstændig tilværelse
- Vordende forældre med manglende eller utilstrækkelig forældreevne, herunder rådgivning om muligheden for abort
- Fokus på hvordan de professionelle omkring barnets/en ungs anbringelse kan sikre, at anbringelsen ikke bryder sammen
- Unge med en gennemgribende forstyrrelse indenfor autismespektret (nydiagnosticerede), som ikke har været i det optimale miljø, dels undervisningsmæssigt og dels i forhold til fritid, og evt. aflastning.
- Enkeltmandsprojekter/særligt dyre anbringelser

Det fremhæves i øvrigt blandt de nordjyske kommuner, at anbringelsesområdet er vanskeligt styrbart på økonomien. Ligeledes peges på fortsatte snitfladeproblematikker/gråzonesager i forhold til psykiatrien.

En kommune gør i øvrigt opmærksom på at have haft sager, hvor forældre har været uenige med kommunen om ændring af anbringelsessted til allerede anbragte børn. Forældrene har i disse sager trukket deres samtykke til anbringelse af børnene tilbage. Det vurderes derfor at have store konsekvenser for det enkelte barn, at der lovgivningsmæssigt er mulighed for en sådan handlen.

På anbringelsesområdet har størstedelen af de nordjyske kommuner – lige som det var tilfældet i 2007 – registreret en fortsat stigning i antallet af anbringelser.

Stigningen gør sig særligt gældende for:

- Gruppen af utilpassede unge, børn og unge med misbrugsforældre
- Nyfødte børn, der anbringes i familiepleje pga. forældrenes manglende forældreevne
- Anbringelser på socialpædagogiske opholdssteder

Kommunerne vurderer generelt, at der ikke er ventelisteproblematikker på området – nogle kommuner bemærker dog, at det kan være vanskeligt at opgøre ventetider på dette område.

Det fremhæves i øvrigt blandt de nordjyske kommuner, at anbringelsesområdet er vanskeligt styrbart på økonomien. Ligeledes peges på fortsatte snitfladeproblematikker/gråzonesager i forhold til psykiatrien.

4.2.4: Sikrede og særligt sikrede institutioner

Ingen af de nordjyske kommuner eller Region Nordjylland er driftsherre for sikrede eller særligt sikrede institutioner.

Region Nordjylland oplyser imidlertid i sin redegørelse, at regionen planlægger at etablere en sikret institution for børn og unge. I rammeaftalen for det sociale område vedr. 2009 er der indgået aftale med de nordjyske kommuner om, at Region Nordjylland skal oprette en sikret institution og forarbejdet hertil er påbegyndt. Planen indeholder åbning af 10 pladser med fysisk placering i Brønderslev Kommune.

Beslutningen om etablering af en sikret institution i region Nordjylland er truffet efter en – via Danske Regioner – vurdering og koordinering af det fremtidige behov indenfor området.

Anvendelse af sikrede institutioner

Af kommunernes redegørelser fremgår det, at 3 ud af 11 nordjyske kommuner i 2008 har haft unge på en sikret institution. Anbringelserne er i samtlige tilfælde (6-7 unge i alt) blevet pålagt ved domsafsigelser i det strafferetlige system.

Efter udskrivning

Efter udskrivning fra en sikret institution anbringes den unge typisk i direkte forlængelse heraf i en døgnanbringelse, eksempelvis et socialpædagogisk opholdssted.

Opsummerende har ca. ¼ af de nordjyske kommuner haft unge anbragt på en sikret institution i 2008. Der opleves blandt kommunerne ikke nævneværdige udfordringer på området.

Kapitel 5: Udviklingen inden for voksenområdet

På voksenområdet skal Udviklingsrådet følge en række tilbud til personer mellem 18 og 67 år, der tidligere blev varetaget af amtskommunerne.

Misbrugsbehandling og genoptræning

De berørte områder er bl.a. behandlingstilbudene på misbrugsområdet og forskellige former for vedligeholdelses- og genoptræning. På dette område har Velfærdsministeriet udmeldt tilbud til personer med erhvervede hjerneskader, som et særligt tema, hvorfor Udviklingsrådet vil have særligt fokus herpå i redegørelsen for 2008. Dette område vil blive særskilt behandlet i kapitel 7.

Bo- og dagtilbud

Udviklingsrådet skal endvidere se på, om der som følge af kommunalreformen er sket ændringer i forhold til de bo- og dagtilbud, som personer med nedsat funktionsevne får tilbudt. En række af disse tilbud overgik ved kommunalreformen fra amtskommunerne til kommunerne, og der er efterfølgende tilbud, som er overgået fra regional drift til kommunal drift.

Hjælpe midler mv.

På hjælpemiddelområdet – herunder biler og boligindretning – skal Udviklingsrådet følge med i, om der som følge af kommunalreformen er sket ændringer, som har fået betydning for brugerne.

Tilskudsordninger, ledsageordninger mv.

Udviklingsrådet skal desuden følge anvendelsen af de tilskudsordninger, som kan benyttes af personer med nedsat funktionsevne til personlig og praktisk hjælp samt de ledsageordninger og kontaktpersonordninger, som målgruppen har mulighed for at benytte.

5.1: Konklusion og rådets anbefalinger

I det følgende konkluderes på udviklingen inden for voksenområdet, hvortil Udviklingsrådet fremlægger sine anbefalinger og forslag til den fremtidige indsats på området.

Den overordnede udvikling på voksenområdet:

Overordnet udvikling

Der ses på voksenområdet en stigende efterspørgsel efter midlertidige botilbud inden for visse målgrupper. Der kan desuden konstateres ventetider på botilbud for både sindslidende, fysisk handicappede og psykisk handicappede.

På hjælpemiddelområdet konstateres en stigning i efterspørgslen efter ydelser i ca. halvdelen af de nordjyske kommuner.

Der kan desuden konstateres en stigning i den kommunale misbrugsbehandling, mens der registreres en nedgang i den regionale misbrugsbehandling.

De enkelte områder

På botilbudsområdet konstateres hos varierende kommuner en stigende efterspørgsel efter midlertidige botilbud, herunder til:

- Yngre borgere med diagnoserne ADHD og borderline

- Erhvervet hjerneskade samt voksne med ADHD
- Enkeltmandsprojekter
- Forsorgshjem

Der er blandt hovedparten af de nordjyske kommuner registreret ventetid for at få et botilbud, hvor samlet set 68 nordjyske borgere i 2008 ventede.

Ventetiden ses hovedsageligt inden for gruppen af sindslidende og psykisk handicappede, og ventetiden er meget varierende afhængig af kommune:

- Længste gennemsnitlige ventetid ses for botilbud til voksne sindslidende, hvor der i 2008 blev ventet i op til gennemsnitligt 319 dage.
- For voksne fysisk handicappede ventes op til gennemsnitligt 282 dage
- Voksne psykisk handicappede ventede i 2008 i op til gennemsnitligt 220 dage
- 45 % af kommunerne havde i 2008 borgere under 50 år indskrevet i almindelige plejehjemstilbud, hvor i alt 32 personer var indskrevet. Udviklingen viser et mindre fald ift. 2007.

Kommunerne vurderer generelt, at ventetiderne på botilbudsområdet i mange tilfælde skyldes særlige individuelle forhold for den enkelte borger.

Rådet bemærker, at der blandt kommunerne er store forskelle i ventetider på botilbud.

På området for behandlingstilbud og misbrug kan der konstateres en stigende anvendelse af behandlingstilbud til stofmisbrugere, herunder misbrugsbehandling til unge under 18 år og socialpædagogisk støtte.

Der ses på området tendens til:

- At anvende kommunale tilbud frem for regionsdrevne tilbud
- At der i stigende omfang sker en omlægning fra døgnbehandling til dagbehandling.
- At de kommunale tilbud under rammeaftalen i nogle tilfælde ikke kan rumme målgruppen, særligt gældende for personer med misbrug og udadreagerende adfærd, som kunne have behov for et tilbud i snitfladen mellem behandlingspsykiatrien og socialpsykiatrien.

Udviklingsrådet anbefaler, at der rettes fokus på, om der på misbrugsområdet fortsat vil være de tilbud til rådighed, som borgerne har behov for.

Udviklingsrådet har noteret sig, at der i regi af den administrative styregruppe er nedsat en arbejdsgruppe til udredning af misbrugsområdet.

På området for hjælpemidler, boligindretninger og biler har knap halvdelen af kommunerne registreret en stigning i efterspørgslen efter ydelser. Regionens hjælpemiddelcentral er pr. 1. januar 2009 nedlagt og det kan konstateres, at kommunerne har valgt hovedsageligt at løse disse opgaver inden for egen forvaltning, men også private leverandører anvendes.

5.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen inden for voksenområdet

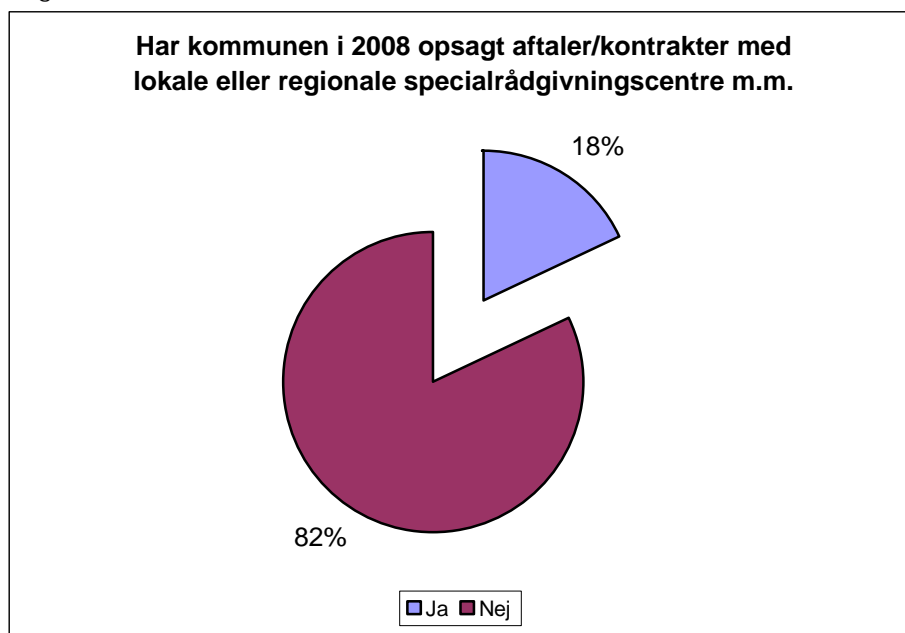
I det følgende beskrives og analyseres udviklingen inden for voksenområdet i region Nordjylland.

Hvor anvendes tilbudene?

Kommunerne er i deres redegørelser anmodet om at oplyse om kommunerne henholdsvis har overtaget tilbud fra Regionen eller har bedt Regionen om at drive tilbud, som kommunen selv har drevet tidligere.

I nedenstående diagram illustreres andelen af kommuner, der har opsagt aftaler/kontrakter på voksenområdet.

Diagram 5.1.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008.

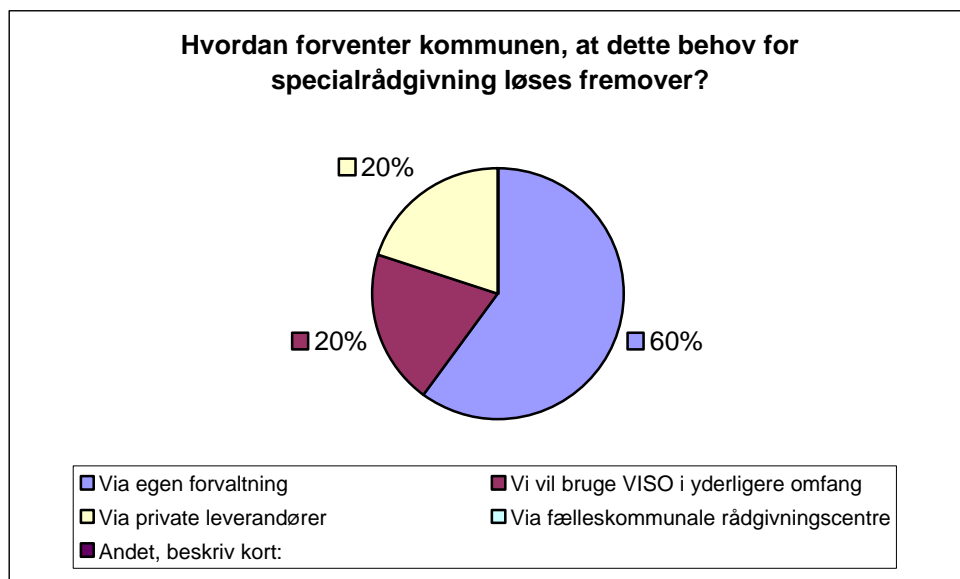
Som det fremgår af diagrammet har 18 % af kommunerne opsagt aftaler/kontrakter på voksenområdet.

Af redegørelserne oplyses det, at de opsagte aftaler vedrører hjælpemiddelområdet og er en følge af, at Regionens tidligere Hjælpemiddelcentral er nedlagt. Aftalerne er opsagt pr. 1. januar 2009.

Ingen nordjyske kommuner har i 2008 overtaget tilbud fra Regionsrådet.

I nedenstående diagram ses, hvorledes kommunerne forventer at løse behovet for specialrådgivning på hjælpemiddelområdet efter de opsagte kontrakter.

Diagram 5.2.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det fremgår af diagrammet forventes den overvejende del af specialrådgivningen at blive løst inden for egen forvaltning, men også private leverandører forventes anvendt.

5.2.1: Botilbud

Kapitel 20 i lov om social service indeholder bestemmelser om botilbud til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller til personer med særlige sociale problemer. Reglerne i lov om social service om botilbud omfatter alene forsyningsansvaret vedrørende boligdelen. Den hjælp og støtte, der i øvrigt er brug for, dækkes gennem bestemmelserne i lov om social service om personlig pleje, socialpædagogisk bistand, ledsagelse, behandling, beskyttet beskæftigelse, samværs- og aktivitetstilbud med videre. De botilbud, som er etableret efter lov om social service, er ikke omfattet af lejeloven.

Med kommunalreformens ikrafttræden den 1. januar 2007 overgik det samlede myndigheds-, forsynings- og finansieringsansvar til kommunerne. Kommunen kan opfylde sit forsyningsansvar ved at købe pladser hos andre leverandører for eksempel regionen, andre kommuner eller private tilbud.

For de tilbud, som er omfattet af regionens forsyningsforpligtigelse skal der indgås en rammeaftale, se nærmere herom i kapitel 3 i denne redegørelse. Samtlige kommunale og regionale tilbud samt godkendte opholdssteder er registreret i tilbudsdata-basen.

Udover tilbud efter lov om social service, kapitel 20, omfatter voksenområdet botilbud også de særlige plejehjem efter lov om social service § 192, som er en overgangsbestemmelse. Kommunerne kan ikke – efter kommunalreformens ikrafttræden – opføre plejehjem og beskyttede boliger efter lov om social service.

Midlertidige botilbud

Hovedparten af de nordjyske kommuner redegør for, at der generelt ikke er sket nævneværdige ændringer i anvendelsen af foranstaltningerne vedrørende midlertidige botilbud. Varierende kommuner peger dog på en udvikling på konkrete områder:

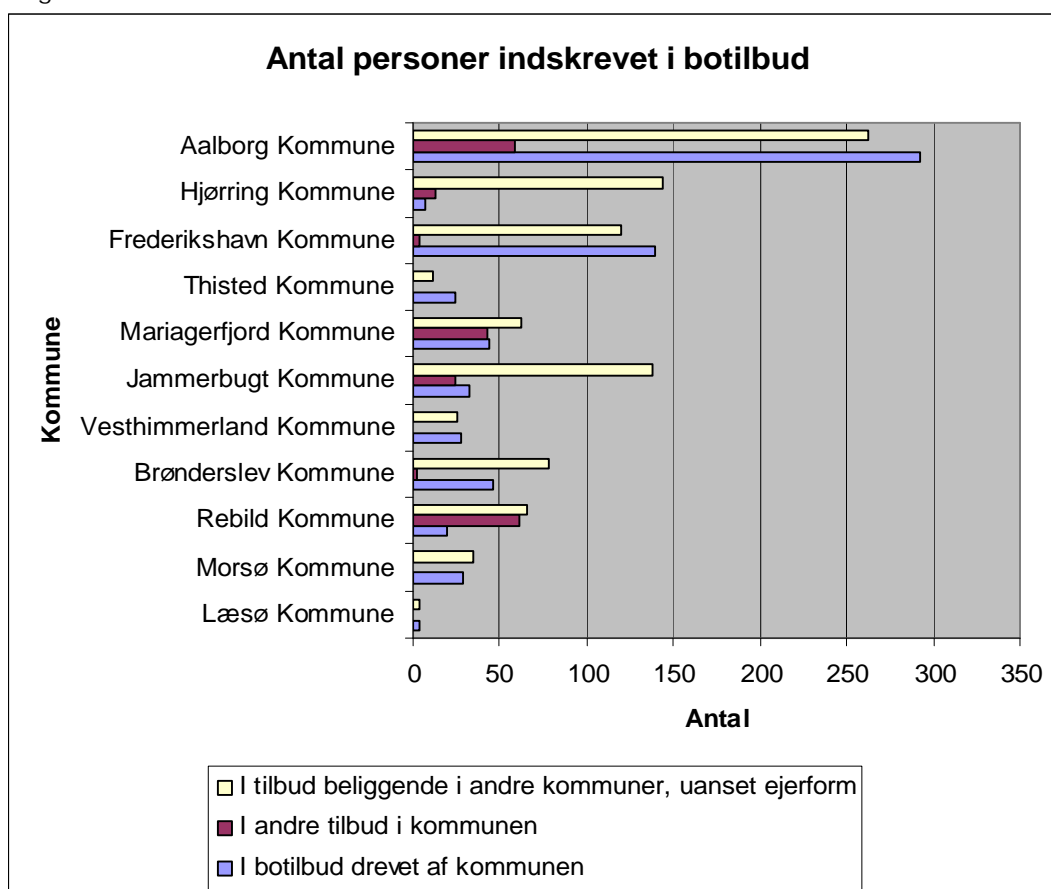
- Flere yngre borgere med diagnoserne ADHD og borderline har behov for midlertidige boliger
- En stigning i ophold på forsorgshjem, herunder en stigning i varigheden af opholdene. Som en følge heraf ligeledes en stigning i behovet for af-rusningspladser.
- Private opholdssteder benyttes i stigende omfang i samarbejde med misbrugscentre
- En mindre stigning inden for handicapområdet, herunder en stigning i behovet for enkeltmandsprojekter
- En stigning i behovet for brug af pladser til hjerneskadede og voksne med ADHD

Længerevarende botilbud

Langt hovedparten af kommunerne har registreret en uændret anvendelse af længerevarende botilbud. 4 kommuner gør imidlertid opmærksom på, at der er sket en stigning i antallet af borgere, som bor i boliger opført efter Almenboligloven – særligt Aalborg Kommune oplyser om en massiv overflytning fra længerevarende botilbud til boliger efter Almenboligloven (ifm. gennemførelsen af en Masterplan på Handicapområdet).

Af nedenstående søjlediagram 5.3 fremgår antallet af indskrevne borgere i botilbud pr. 31. december 2008 (botilbud efter serviceloven), fordelt på a) botilbud drevet af kommunen selv, b) i andre tilbud i kommunen (eks. opholdssteder, private døgntilbud o.l.) samt c) tilbud beliggende i andre kommuner, uanset ejerform.

Diagram 5.3.

Kilde: Udviklingsrådenes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

NB. Diagrammet viser fordelingen på de 11 nordjyske kommuner med den største kommune øverst (efter indbyggertal) og efterfølgende fordeling efter størrelse med den mindste kommune nederst.

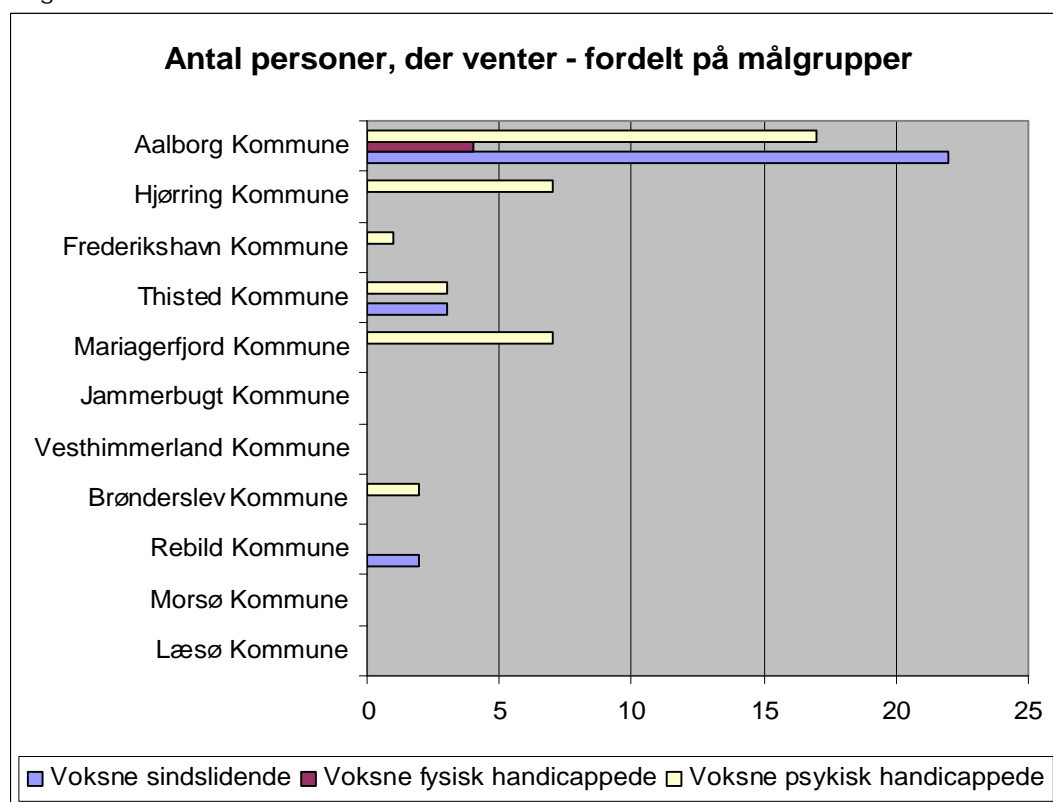
Af kommunernes redegørelser fremgår det, at der pr. 31. dec. 2008 i alt var indskrevet 1815 personer i botilbud efter serviceloven i de nordjyske kommuner, fordelt på 945 personer i tilbud beliggende i andre kommuner, 206 personer i andre botilbud i kommunen og 664 personer var indskrevet i botilbud drevet af kommunen selv.

Ventetid mv.

I det følgende redegøres for ventetider samt anvendelsen af botilbud i region Nordjylland. Opgørelsen af ventetider og fordelingen på målgrupper vil blandt andet kunne vise, om der er tilstrækkelig kapacitet af botilbud på de respektive områder.

Af nedenstående diagram illustreres det, hvor mange personer, der venter på et botilbud efter serviceloven, fordelt på de nordjyske kommuner.

Diagram 5.4.

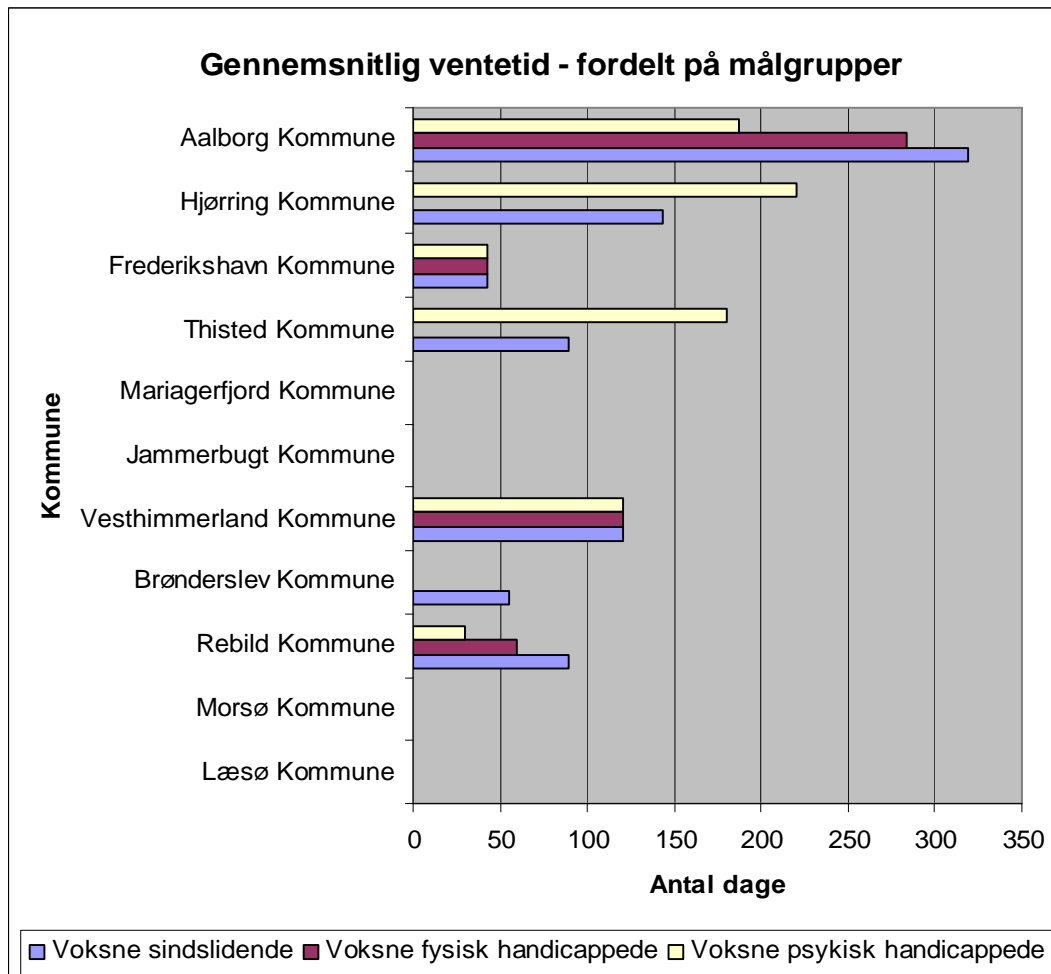

Kilde: Kommunernes redegørelser til Udviklingsrådet vedr. 2008.

Af ovenstående søjlediagram fremgår antallet af personer, der pr. 31. dec. 2008 ventede på at få et botilbud fordelt på de enkelte kommuner i regionen. I alt 68 nordjyske borgere ventede pr. 31. dec. 2008 på et botilbud, fordelt på 37 voksne sindslidende, 4 fysisk handicappede samt 27 voksne psykisk handicappede. Som det ses af ovenstående diagram ventede flest borgere fra de største kommuner, særligt i Aalborg Kommune.

Ventetid fordelt på målgrupper

Af nedenstående diagram 5.5 fremgår det, hvor mange døgn, der gennemsnitligt pr. 31. december 2008 skulle ventes for at få et botilbud. Tabellen viser en fordeling på målgrupperne voksne sindslidende, voksne fysisk handicappede (inklusive senhjerneskadede) og voksne psykisk handicappede (inklusive autister).

Kilde: Kommunernes redegørelser til Udviklingsrådet vedr. 2008.

NB. Diagrammet viser fordelingen på de 11 nordjyske kommuner med den største kommune øverst (efter indbyggertal) og efterfølgende fordeling efter størrelse med den mindste kommune nederst.

Som det ses af diagram 5.5 er der meget store forskelle i ventetiden afhængig af kommune og målgruppe.

Voksne sindslidende

I alt 7 kommuner, svarende til 64 % af kommunerne, har registreret ventetid i 2008. Som det ses af diagram 5.5 var der pr. 31. december 2008 i disse kommuner ventetid på mellem 42 og 319 dage, hvor der kan konstateres længst ventetid i Aalborg Kommune. Det er tidligere oplyst, at i alt 37 voksne sindslidende er registreret som ventende på et botilbud i regionen Nordjylland.

Voksne fysisk handicappede

I alt 4 kommuner har oplyst om ventetider på botilbud til voksne fysisk handicappede, hvilket svarer til ca. 35 % af de nordjyske kommuner. Ventetiden lå mellem 42 og 282 dage, med længst ventetid i Aalborg Kommune. Som tidligere konstateret venter kun 4 voksne fysisk handicappede i regionen.

Voksne psykisk handicappede

I alt 6 kommuner havde i 2008 ventetid på botilbud til voksne psykisk handicappede, svarende til 55 % af kommunerne. For de voksne psykisk handicappede (inklusive autister) er der konstateret ventetid mellem 30 og 220 dage, hvor der har været længst ventetid på et botilbud i Hjørring Kommune. I alt 27 voksne psykisk handicappede ventede på et botilbud fordelt på de nordjyske kommuner i 2008.

Bemærkninger til ventetider

Af kommunernes redegørelser ses det, at en del kommuner arbejder på at oprette – eller kvalitetsudvikle – ventelister på området. Eksempelvis arbejdes i nogle kommuner med at kunne trække oplysningerne digitalt, herunder udspecificerede oplysninger.

Kommunerne vurderer generelt, at der enten ikke er ventetider eller at det i de tilfælde, hvor der er ventetider skyldes særlige individuelle forhold for den enkelte borger.

Det uddybes i øvrigt vedr. ventelisterne, at nogle borgere har stået på venteliste, idet de har ventet på nyopførte boliger efter almenboligloven, lige som der ved flytninger mellem boliger vil være en ventetid pga. et opsigelsesvarsel på den nuværende bolig.

Personer under 50 år i plejehjemstilbud

Kommunerne er endvidere blevet anmodet om i deres redegørelser at angive, hvor mange personer under 50 år, som er indskrevet i de almindelige plejehjemstilbud i kommunen, som er målrettet ældre plejetrængende. Oplysningen formodes at kunne give en pejling af, hvorvidt der er oprettet og anvendt tilstrækkelig kapacitet af specialiserede tilbud til borgere med behov for støtte efter serviceloven.

Af redegørelserne vedr. 2008 fremgår det, at knap halvdelen af de nordjyske kommuner, svarende til ca. 45 %, i 2008 havde personer under 50 år indskrevet i almindelige plejehjemstilbud. Af redegørelserne vedr. 2007 fremgik det, at 73 % af kommunerne havde personer under 50 år indskrevet i plejehjemstilbud, hvormed der ses en nedgang i antallet af kommuner, der benytter almindelige plejehjemstilbud frem for mere specialiserede tilbud.

For 2008 er det oplyst, at i alt 32 personer var indskrevet i almindelige plejehjemstilbud. I 2007 var antallet i alt 37 personer i region Nordjylland.

Årsagerne til, at de almindelige plejehjemstilbud i 2008 har været benyttet, oplyses at være:

- En individuel vurdering af den enkeltes behov og ønsker
- Pga. behov for pleje/omsorg/struktur hele døgnet
- Afklaringsforløb mhp. udslusning til eget hjem
- Personer, der efter eget ønske har valgt at blive på plejehjem, på trods af tilbud om at flytte til nyopførte boliger

Høringssvar

Handicaprådet i Jammerbugt Kommune finder det dybt kritisabelt, at der i kommunen ikke er overblik over ventetider til botilbud. Kommunen har redegjort for, at det manglende overblik skyldes, at kommunen endnu ikke er klar med en digital registrering - Handicaprådet efterlyser en plan for indkøring af det digitale ventelistesystem.

Nye botilbud i 2008

Som det konstateres i ovenstående, er der i en stor del af de nordjyske kommuner ventetid på et botilbud. I det følgende beskrives de tiltag, som kommunerne oplyser at have oprettet i 2008.

Af kommunernes redegørelser til Udviklingsrådet fremgår det, at 55 % af kommunerne har oprettet nye botilbud i 2008.

De nye botilbud omfatter blandt andet:

- Opførelse af nye boliger efter Almenboligloven
- Udvidelse af botilbud til multihandicappede borgere (indgår i rammeaftalen på socialområdet og der er således visitationsret fra de øvrige nordjyske kommuner)
- Udvidelse af tilbud for udviklingshæmmede

Opsummerende kan det konstateres, at der blandt hovedparten af de nordjyske kommuner er ventetid for at få et botilbud, hvor samlet set 68 nordjyske borgere i 2008 ventede.

Ventetiden ses hovedsageligt inden for gruppen af sindslidende og psykisk handicappede, og ventetiden er meget varierende afhængig af kommune. Således havde Aalborg kommune i 2008 den gennemsnitligt længste ventetid på botilbud til voksne sindslidende på 319 dage og fysisk handicappede på gennemsnitligt 282 dage, mens Hjørring Kommune havde den gennemsnitligt længste ventetid – 220 dage - på botilbud til voksne psykisk handicappede.

45 % af kommunerne har borgere under 50 år indskrevet i almindelige plejehjemstilbud, hvor i alt 32 personer var indskrevet. Udviklingen viser et mindre fald ift. 2007.

Kommunerne vurderer generelt, at der enten ikke er ventetider eller at det i de tilfælde, hvor der er ventetider skyldes særlige individuelle forhold for den enkelte borger.

5.2.2: Behandlingstilbud og misbrugsområdet

Behandlingstilbud inden for det sociale område kan inddeles i 2 områder, dels stofmisbrugsområdet og dels andre tilbud af behandlingsmæssig karakter.

Misbrugsbehandling

Kommunalbestyrelserne er forpligtet til at tilbyde behandling af stofmisbrugere (lov om social service § 101), et tilbud skal iværksættes senest 14 dage efter henvendelse til kommunen med anmodning om at komme i behandling. Stofmisbrugeren har ret til at vælge mellem offentlige og godkendte private behandlingstilbud. Den medicinske behandling af stofmisbrugere sker efter sundhedslovens regler. Der skal således være en tæt sammenhæng mellem den sociale og den medicinske indsats.

Der skal ligeledes tilbydes behandling af stofmisbrugere under 18 år. Ud over den egentlige behandling kan ydelser efter lov om social service §§ 83 og 85 have betydning i forbindelse med et behandlingsforløb.

Anden behandling

Behandlingstilbud efter lov om social service kan ydes efter bestemmelserne i §§ 85, 86 og 102. Udgangspunktet for behandling er, at det sædvanlige behandlingssystem efter sundhedsloven skal anvendes, men der kan være borgere med så al-

vorlige handicaps, sindslidelser, misbrug og lignende, som kræver en særlig indsats eller særlig indretning af behandlingstilbuddet.

Efter § 85 ydes der tilbud om socialpædagogisk træning. Efter § 86 ydes tilbud om genoptræning og vedligeholdelsestræning. Tilbud om behandling efter § 102 omhandler speciel behandlingsmæssig bistand på grund af særlige behov.

Den overordnede udvikling

Af CIAS-tallene fremgår det, at der i forhold til 2007 er sket en stigning i:

- Anvendelsen af behandlingstilbud til unge stofmisbrugere (§ 101, stk. 3)
- Anvendelsen af socialpædagogisk bistand (§ 85)
- Anvendelsen af genoptræning (§ 86, stk. 1)

Af redegørelserne fremgår det i tråd hermed, at langt størstedelen af de nordjyske kommuner har registreret en stigende anvendelse af tilbuddene inden for voksenområdet i 2008. I redegørelserne fra 2007 oplyste mere end halvdelen af kommunerne, at der ikke var sket ændringer inden for brugen af behandlingstilbud og kun 2 kommuner havde registreret en svag stigning. Det må således konstateres, at stigningen inden for området først ses i 2008.

Region Nordjylland oplyser i sin redegørelse, at der er konstateret et generelt fald i aktiviteten på regionens Misbrugscenter i perioden 2005 til ultimo 2008. Regionen konstaterer samtidig, at faldet i efterspørgslen især ses fra de kommuner, der ligger geografisk langt fra Misbrugscentrers afdeling.

Behandlings-tilbud til voksne stof-

En stor andel af de nordjyske kommuner har registreret en stigning i behovet for behandlingstilbud til voksne stofmisbrugere i 2008. Der registreres blandt nogle kommuner herunder en stigning i yngre – og meget medtagede – stofmisbrugere.

Flere kommuner oplyser, at behandlingen i et væsentligt omfang omlægges til dagbehandling frem for døgnbehandling. Ligeledes oplyses om et øget samarbejde mellem kommunerne og misbrugscentrene i regionen.

Regionen har i 2008 oplevet en større søgning til tilbuddene inden for socialpsykiatriområdet.

Behov for særligt fokus

Kommunerne har i deres redegørelser udpeget en række områder inden for misbrugsområdet, som de vurderer, at der bør rettes et særligt fokus på:

- Dobbelt diagnose, herunder misbrugere med sindslidelser samt misbrugere med ADHD
- Manglende afrydningspladser
- Alternative boformer
- Yngre misbrugere
- Gravide misbrugere
- Bedre sammenhæng mellem den behandlende og sociale indsats
- Styrkelse af efterbehandling og efterværn samt udslusning
- Udsatte misbrugende grønlændere
- Evaluering og kvalitetsudvikling samt dokumentation
- Opsøgende arbejde ift. de mest socialt udsatte
- Kommunale rehabiliteringspladser, hvor der er mulighed for at få et midlertidigt tilbud om pleje, støtte og omsorg

- 25 til 40-årige (arbejdende) med weekendmisbrug, typisk præstationsfremmende stoffer, som har behov for en behandlingsindsats forenelig med bibeholdelse af beskæftigelse, uddannelse, familieliv etc. og som er mere indgribende end ambulante indsatser

Derudover peger regionen på tendenser til, at de kommunale tilbud under rammeaftalen i nogle tilfælde ikke kan rumme målgruppen, særligt for personer med misbrug og udadreagerende adfærd, som kunne have behov for et tilbud i snitfladen mellem behandlingspsykiatrien og socialpsykiatrien. Denne gruppe er vanskelig at rumme i tilbud efter sociallovgivningen. Målgruppen er kendetegnet ved, at have alvorlige sindslidelser, personlighedsforstyrrelser, behandlingsdomme, misbrugsproblemer og uforudsigelig udadreagerende adfærd.

Initiativer på misbrugsområdet i 2008

Godt halvdelen af de nordjyske kommuner har i 2008 iværksat initiativer på misbrugsområdet. Ligeledes har Region Nordjylland iværksat initiativer.

Initiativerne indebærer bl.a.:

- Nedsættelse af arbejdsgruppe vedr. dobbeltdiagnoser. En kommune har ligeledes søgt puljemidler til et videre arbejde med denne målgruppe.
- Omlægning af misbrugstilbud til at inkludere en mere opsøgende indsats
- Øget indsats og fokus på alkoholforebyggelse og behandling
- Opgangsbofællesskab for aktive misbrugere
- Uddannelse af netværkspersoner i daginstitutioner og skoler i "projekt børn i alkoholfamilier"
- Forbehandling på alkoholområdet
- Nyt behandlingskoncept for dagbehandling på stofområdet
- Etablering af Udsatte Team
- 4-årigt forsøgsprojekt for hovedsageligt udsatte misbrugende grønlandere
- Evaluerings- og kvalitetsmålinger
- Det regionale misbrugscenters særlige behandlingstilbud til unge "Mobilt Ungeteam" (forsøgsprojekt) er pr. primo 2008 blevet gjort permanent og indgår fra 2009 som en del af rammeaftalen. Behandlingstilbuddet er målrettet unge i alderen 18-25 år med begyndende misbrug af hash og andre stoffer.

Regionens bemærkninger

Regionen bemærker, at der i henhold til seneste udmeldinger fra Sundhedsstyrelsen er antallet af misbrugere stadigt stigende. Tilsvarende viser foreliggende opgørelser/undersøgelser, at der generelt er flere misbrugere, der kommer i behandling. Trods denne generelle udvikling på området og i antallet af misbrugere samt behandlingsgarantien på stof- og alkoholområdet på 14 dage, kan der registreres et generelt fald i de nordjyske kommuners brug af Misbrugscentrets ydelser, hvilket regionen vurderer at give anledning til undren og bekymring. Region Nordjylland forudser, at det kan blive nødvendigt at tilpasse/justere Misbrugscentrets organisation efter efterspørgslen, hvis belægningsprocenterne ikke ændrer sig og efterspørgslen stiger.

I tråd med regionens bemærkninger i sin redegørelse vedr. 2007 kan der fortsat i 2008 konstateres kortere behandlingsforløb og en stigende tendens til at kommunerne prioriterer at bevillige korte forløb frem for længerevarende behandlingsforløb. Der kan ligeledes konstateres kommunal tilbageholdenhed med at bevillige døgnbehandling.

Derudover fremhæver regionen, at kommunerne – med udgangspunkt i fagligheden og den enkelte borger - efterspørger større fleksibilitet og nærhed i opgaveløsningen inden for den økonomiske ramme.

Regionen bemærker yderligere, at trods permanentliggørelsen af tilbuddet "Mobilt Ungeteam" pr. primo 2008 målrettet unge i alderen 18-25 år med begyndende misbrug af hash og andre stoffer, opleves det, at kommunerne fravælger Mobilt Ungeteam og benytter tilbuddet i mindre omfang end de hidtil har gjort, dvs. da tilbuddet var på forsøgsbasis (og gratis).

Socialpædagogisk støtte og behandlingstilbud

Hovedparten af kommunerne har i 2008 registreret en stigning særligt i socialpædagogisk støtte (§ 85), herunder bostøttetimer til borgere med psykiske lidelser, misbrug samt hjerneskadede.

Ligeledes genoptræning efter § 86 anvendes generelt i stigende omfang. Enkelte kommuner anvender dog kun sjældent ordningen.

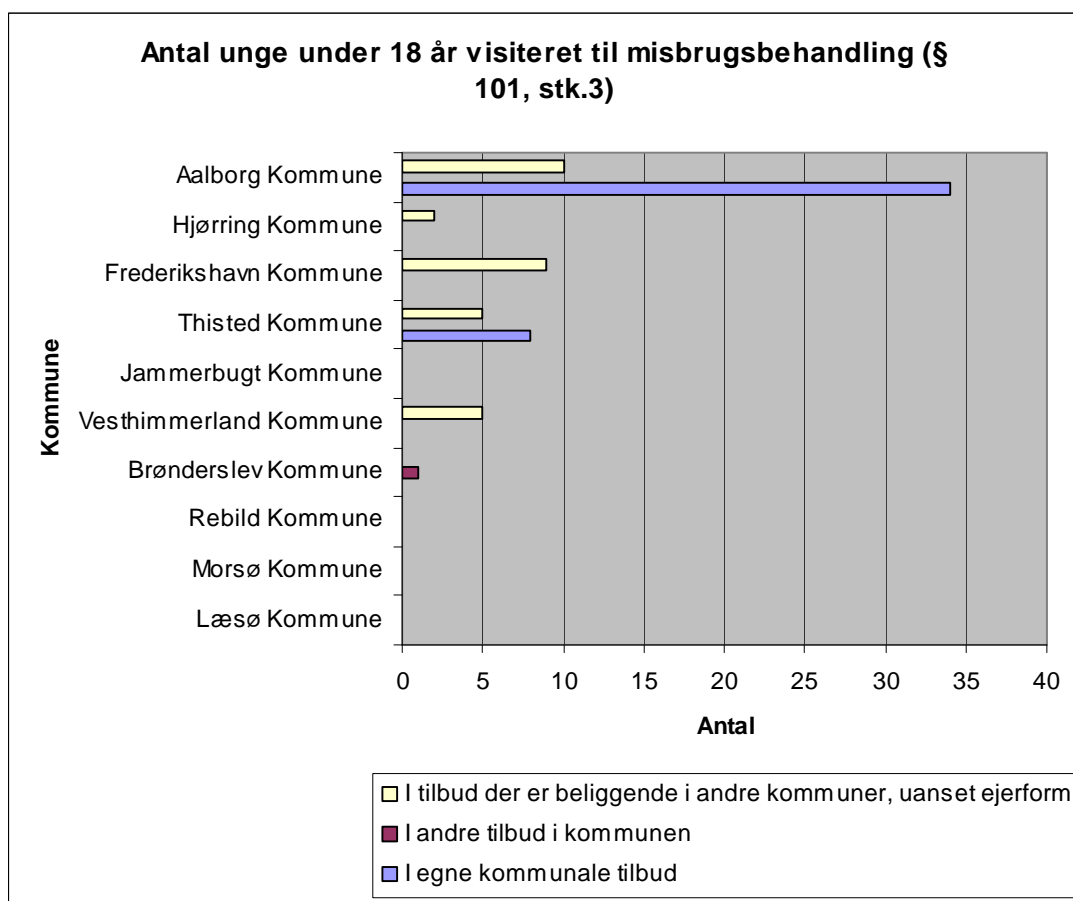
Behov for særligt fokus

Kommunerne har i deres redegørelser peget på en lang række områder inden for socialpædagogisk støtte, som vurderes at have behov for et særligt fokus, eksempelvis:

- Unge, som i opvæksten har oplevet omsorgssvigt i familien
- Hjerneskadeområdet
- Borgere med dobbeltdiagnose, herunder psykiske lidelser kombineret med misbrug
- Borgere med psykiske lidelser
- Misbrugsbehandling bør i større omfang være baseret på dagbehandling og gerne i kombination med ydelser fra døgnbehandlingsinstitutioner
- Tilbud med almen socialpsykiatrisk bostøtte, herunder tilbud til personer med anden etnisk baggrund
- Borgere, der (i stigende omfang) udskives tidligt fra de psykiatriske afdelinger medfører et øget behov for socialpædagogisk bistand (§85)
- Borgere med ADHD diagnose
- En målgruppeafgrænsning ift. § 86 (genoptræning), herunder hvilke borgere, der kan modtage hjælp efter denne ordning. Målgruppeafgrænsningen opleves som for vagt formuleret
- Udviklingshæmmede med demens
- Autismespektrumforstyrrelser
- Unge sindslidende

Misbrugsbehandling til unge under 18 år

Af nedenstående diagram 5.6 illustreres det, hvor mange unge under 18 år, der pr. 31. december 2008 var visiteret til misbrugsbehandling fordelt på den enkelte kommunes egne kommunale tilbud, i andre tilbud i kommunen samt i tilbud der er beliggende i andre kommuner.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008.

NB. Mariagerfjord kommune har ikke besvaret spørgsmålet.

Som det fremgår af ovenstående diagram har hovedsageligt regionens største kommuner visiteret unge under 18 år til misbrugsbehandling. I alt 74 unge under 18 år var visiteret til misbrugsbehandling pr. 31. dec. 2008, fordelt på 42 personer i egne kommunale tilbud, 1 person i andre tilbud i kommunen samt 31 personer i tilbud, der er beliggende i andre kommuner.

Til sammenligning oplyste kun 2 kommuner (Hjørring og Thisted kommuner) i redegørelserne fra 2007 at have visiteret unge under 18 år til misbrugsbehandling. For 2007 blev det oplyst, at i alt 17 unge visiteret til tilbuddet. Det skal dog bemærkes, at kun 6 kommuner besvarede spørgsmålet i redegørelserne fra 2007.

Kommuner- nes indsats

Af redegørelserne fremgår det, at kommunerne løser indsatsen over for børn og unge i misbrug på forskellige måder, eksempelvis:

- I familiegrupper, hvor misbrugskonsulenterne på voksenområdet yder konsulentbistand
- Via misbrugscentre. Det forebyggende arbejde sker gennem kommunens egne familiekonsulenter og PPR.
- Opgaven løses i tæt samarbejde med SSP og socialrådgivere.
- "Det Mobile Ungeteam" (ambulante behandling)
- Misbrugsrådgivning i Ungdomscenter
- Et samarbejde med ungdomsuddannelsesinstitutioner (Handelsskole, Teknisk Skole, produktionsskole mv.), hvor der tilbydes anonym rådgivning

Arbejdsgruppe i regi af den adm. styregrp.

Der er ligeledes på misbrugsområdet - i regi af Den Administrative Styregruppe - nedsat en arbejdsgruppe, der i perioden oktober 2008 til primo 2009 har til opgave at udrede misbrugsområdet i såvel kommunalt som regionalt regi. Arbejdsgruppen består af kommunale ledelsesrepræsentanter, ledelsesrepræsentanter fra Specialsektoren, Region Nordjylland samt ledelsesrepræsentanter fra Misbrugscentret.

Det overordnede formål med arbejdsgruppen er at udrede misbrugsområdet – i såvel kommunalt som regionalt regi – med henblik på en drøftelse af de fremtidige samarbejdsrelationer og den fremtidige opgavevaretagelse på området. Arbejdsgruppen har ansvaret for at få afdækket og beskrevet den generelle udvikling, relevante misbrugsproblematikker, overordnede tendenser mv. på misbrugsområdet i Danmark. Ligeledes har arbejdsgruppen ansvaret for at få afdækket og beskrevet udviklingen, tendenser, behov mv. på misbrugsområdet i de enkelte kommuner. Arbejdsgruppen udarbejder en skriftlig afrapportering, som har til formål at fungere som et dokumenteret grundlag/afsæt for den videre drøftelse.

Fælles 3-årigt projekt

Derudover oplyser Region Nordjylland om, at regionen i samarbejde med og på vegne af kommunerne har ansøgt og fået bevilliget et beløb på knap 1 mio. kr. om året i perioden 2008-2010.

Målet med projektet er at sikre en forstærket, opsporende og motiverende indsats overfor gruppen af gravide stofmisbrugere i regi af Region Nordjyllands Baggrundsteam, som varetager den koordinerende indsats i forhold til målgruppen. Målgruppen for projektet er gravide stofmisbrugere, som har brug for et døgnbehandlingstilbud, herunder eksempelvis kvinder med en voldsom stofafhængighed, kvinder med massive sociale problemer, der medfører stofmisbrug samt kvinder, der udover misbrugsproblemer er udsat for vold i parforhold.

Projektet har 4 indsatsområder:

- a) opsporing af gravide misbrugere i hele region Nordjylland
- b) motivering af den enkelte for deltagelse i misbrugsbehandling under graviditeten
- c) Tværfaglig og samarbejdende udredning og matchning af den enkelte til det rigtige behandlingstilbud
- d) Etablering af netværksskabende efterværnstilbud til kvinder, der har gennemført deres graviditets- og behandlingsforløb

Projektet er forankret i Region Nordjyllands Misbrugscenter med løbende afrapportering til Den Administrative Styregruppe.

Regionens rådgivende udvalg for

Region Nordjyllands Rådgivende udvalg for Specialtilbud har som supplement til regionens redegørelse tilsendt sine bemærkninger og udtrykker bla. bekymring over udviklingen indenfor misbrugsområdet. Udvalget finder det væsentligt, at der på området stadig er de tilbud til rådighed, som borgerne har behov for.

Opsummerende ses en stigende anvendelse af behandlingstilbud til stofmisbrugere, herunder misbrugsbehandling til unge under 18 år og socialpædagogisk støtte.

Region Nordjylland har i modsætning hertil registreret et fald i anvendelsen af regionens misbrugscenter. Regionen bemærker desuden, at der i 2008 – som tilfældet i

2007 – konstateres kortere behandlingsforløb og en stigende tendens til at kommunerne prioriterer at bevillige korte forløb frem for længerevarende behandlingsforløb. Der kan ligeledes konstateres kommunal tilbageholdenhed med at bevillige døgnbehandling. Flere kommuner oplyser i tråd hermed, at behandlingen i et væsentligt omfang omlægges til dagbehandling frem for døgnbehandling.

Derudover peger regionen på tendenser til, at de kommunale tilbud under rammeaftalen i nogle tilfælde ikke kan rumme målgruppen, særligt for personer med misbrug og udadreagerende adfærd, som kunne have behov for et tilbud i snitfladen mellem behandlingspsykiatrien og socialpsykiatrien. Denne gruppe er vanskelig at rumme i tilbud efter sociallovgivningen. Målgruppen er kendetegnet ved, at have alvorlige sindslidelser, personlighedsforstyrrelser, behandlingsdomme, misbrugsproblemer og uforudsigelig udadreagerende adfærd.

5.2.3: Personlige hjælpeordninger

Personlig
hjælpeord-
ning

Personlige hjælpeordninger ydes fortrinsvis til yngre personer, der har behov for støtte til at bevare et aktivitetsniveau. For at få en personlig hjælpeordning skal den enkelte selv være i stand til at administrere ordningen og fungere som arbejdsgiver for hjælpere. Endelig skal der være tale om behov for hjælp, som ikke kan dækkes efter reglerne om personlig hjælp, omsorg og pleje.

Støtte- / kon-
taktperson

Kommunen skal endvidere tilbyde hjælp i form af særlige kontaktpersoner efter lov om social service § 98 til personer, som er døvblinde. Endelig skal kommunen tilbyde støtte og kontaktpersoner til personer med sindslidelser, til personer med stof- og alkoholmisbrug og personer med særlige sociale problemer.

Overordnet
udvikling

Af CIAS-tallene ses en øget anvendelse i 2008 ift. 2007 inden for:

- Tilskud til personlig og praktisk hjælp, som modtageren selv antager (§ 95)
- Hjælpeordning til personer med nedsat funktionsevne (§ 96)

Af redegørelserne fremgår det, at hovedparten af de nordjyske kommuner ikke har registreret ændringer inden for området for kommunens brug af hjælpeordninger (§ 96). Enkelte kommuner har dog registreret en stigende efterspørgsel. Det må derfor formodes, at den stigende anvendelse af ordningerne skal henføres til en udvikling i enkelte kommuner.

Af kommunernes kommentarer til området fremgår det, at enkelte kommuner har haft rekrutteringsvanskeligheder af hjælpere til ordningen. Andre kommuner bemærker, at den ændrede lovgivning på området forventes at give borgeren forbedret mulighed for at gøre brug af ordningen.

Opsummerende kan det i forhold til de personlige hjælpeordninger konstateres, at der er registreret en stigende anvendelse af hjælpeordningerne i enkelte kommuner. Den resterende del af kommunerne har ikke registreret ændringer på området i anvendelsen af personlige hjælpeordninger i 2008.

5.2.4: Ledsageordning

Ledsagelse efter lov om social service § 97 kan ydes til personer mellem 18 og 67 år, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne ikke kan færdes på egen hånd uden for hjemmet. Personer, der opfylder betingelserne for at få ledsagelse har ret til 15 timer pr. måned. Formålet med ledsagelse

er at medvirke til normalisering og integration i samfundet og skal ses som et led i bestræbelserne på at øge handicappedes mulighed for selvstændighed, valgfrihed og ansvar for egen tilværelse.

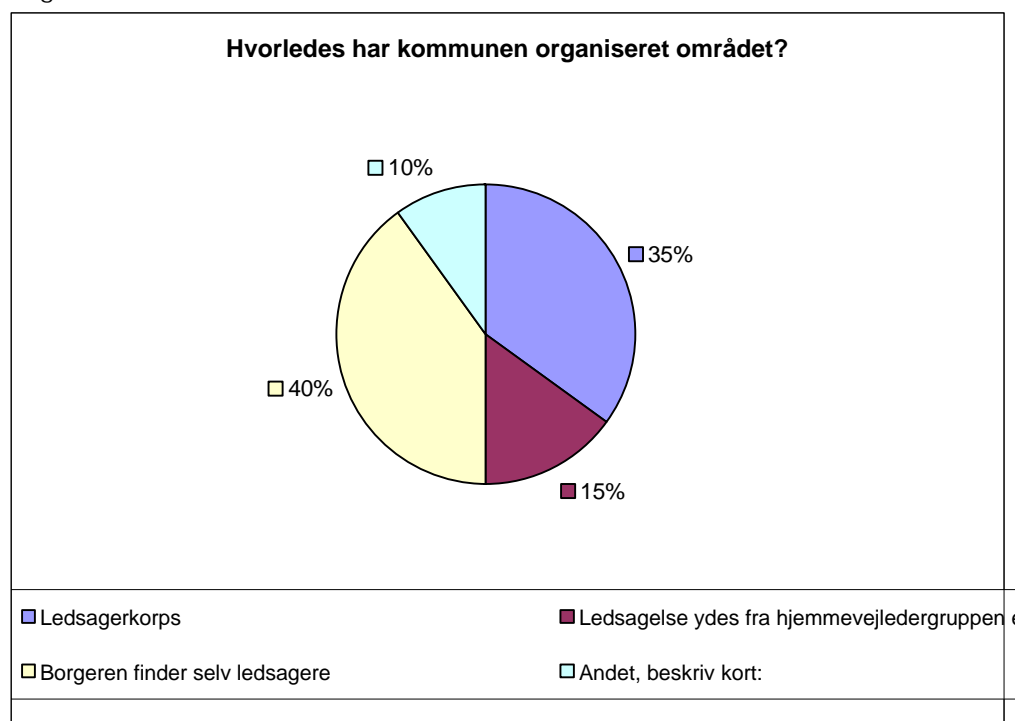
CIAS-tallene vedr. ledsageordningen viser en mindre stigning i anvendelsen af ordningen.

De nordjyske kommuner oplyser i redegørelserne generelt om et niveau for anvendelse af ledsageordningen i 2008 svarende til 2007. Dog har 2 kommuner registreret en stigning i anvendelsen. Stigningen i anvendelsen må derfor formodes at skulle henføres til enkelte kommuner.

I redegørelserne peges der blandt andet på et behov for at kunne iværksætte ledsageordning for borgere over 67 år. En enkelt kommune¹⁴ har således udvidet ledsageordningen til også at omfatte borgere over 67 år, mens der i en anden kommunes Handicapråd¹⁵ har været rejst ønske om en sådan udvidelse af ordningen.

Nedenstående søjlediagram viser, hvorledes kommunerne i 2008 år har organiseret sig på området for ledsageordningen.

Diagram 5.7.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

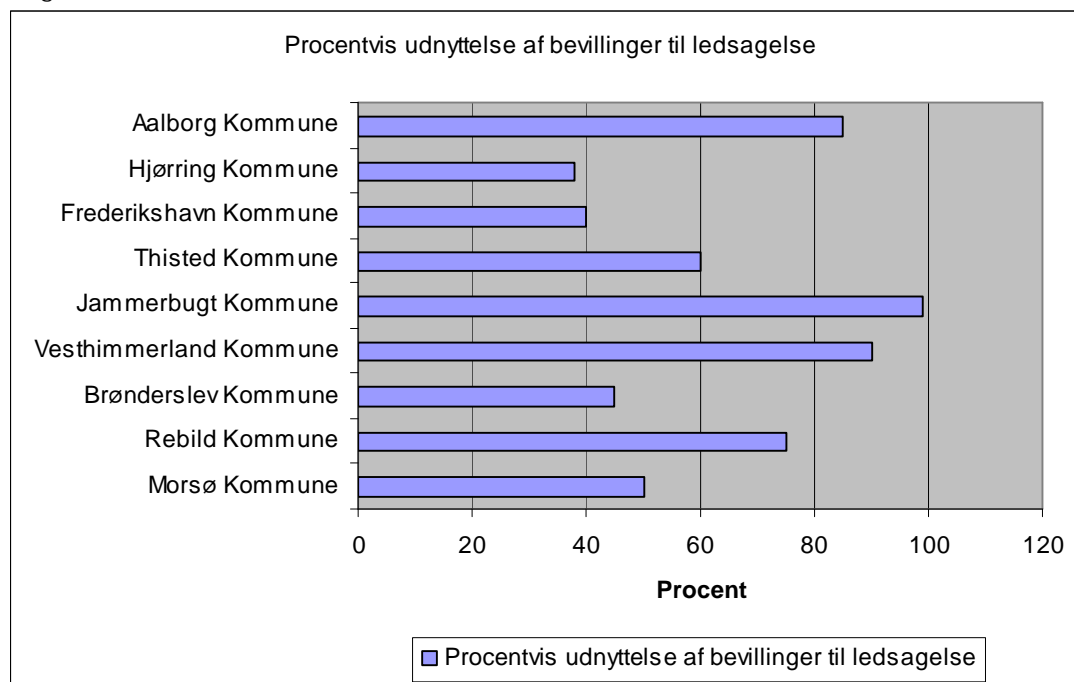
Som det ses af diagram 5.8 har kommunerne hovedsageligt organiseret området via ledsagerkorps eller ved at borgeren selv finder ledsagere.

Nedenstående søjlediagram illustrerer den i gennemsnit procentvise udnyttelse af bevilligede timer til ledsageordningen (§ 97).

¹⁴ Frederikshavn Kommune

¹⁵ Hjørring Kommune

Diagram 5.8.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. 2008.

NB. Læsø Kommune anvender ikke ordningen.

NB. Mariagerfjord Kommune har ikke besvaret spørgsmålet.

Som det ses af diagram 5.8 udnyttes bevillingerne til ledsageordningen ikke fuldt ud i samtlige de nordjyske kommuner. Samme tendens gjorde sig gældende i 2007.

Kommunerne oplyser i relation til manglende udnyttelse af bevillingerne følgende årsager:

- Mange bevillinger benyttes kun lejlighedsvis, sandsynligvis fordi borgeren har et netværk, der træder til
- Borgeren vælger i visse tilfælde selv ikke at bruge ordningen trods bevilling hertil
- I tilfælde af sygdom hos bevillingshaver
- Forskelle i behov blandt brugerne
- Almindelige planlægningsmæssige vanskeligheder hos bruger
- På grund af personalemangel/rekrutteringsvanskeligheder til ordningen

Det skal bemærkes, at kommunerne i redegørelserne fra 2007 pegede på rekrutteringsvanskeligheder ifm. ledsageordningen, som den primære årsag til, at bevillingerne ikke blev udnyttet fuldt ud.

Opsummerende kan det i forhold til ledsageordningen konstateres, at der ikke er sket nævneværdige ændringer i anvendelsen af ledsageordningen. De bevilligede timer til ledsageordningen (§ 97) udnyttes – som det var tilfældet i 2007 – ikke fuldt ud.

Der peges – blandt nogle kommuner – på et behov for at udvide ledsageordningen til også at omfatte personer over 67 år.

5.2.5: Dagtilbud

Dagtilbud

Der er på dagtilbudsområdet ikke sket de store ændringer med kommunalreformen. Der er generelt tale om et område, som ikke er præget af ventetider, idet borgeren får plads ved behov, eventuelt som overbelægning på det aktuelle aktivitetssted eller i den beskyttede beskæftigelse.

Samværstilbud

For så vidt angår samværstilbud driver kommunerne en del væresteder for handicappede, psykiatribrugere og unge udsatte. En lang række af disse væresteder drives af frivillige organisationer med støtte fra kommune, ofte i kombination med rådgivningscentre.

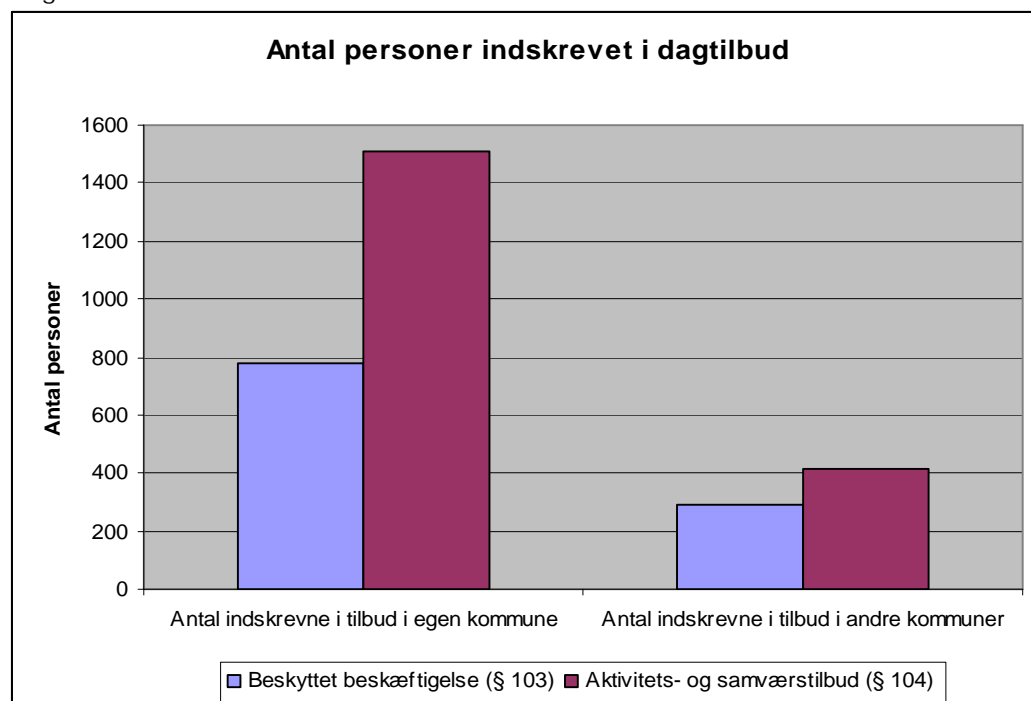
Overordnet udvikling

Samtlige de nordjyske kommuner oplyser, at der ikke har været nævneværdige ændringer på området for dagtilbud. Enkelte kommuner har imidlertid registreret et svagt fald i anvendelsen af beskyttet beskæftigelse (§ 103), mens enkelte kommuner har registreret en stigning i anvendelsen af aktivitets- og samværstilbud (§ 104).

Regionen oplever en tendens til, at der er behov for flere og flere individuelt tilrettelagte dagtilbud grundet målgruppens kompleksitet. De borgere som bliver visiteret til Sødissbakkens døgntilbud har ofte brug for et dagtilbud under særlige vilkår, herunder skærmning og en til en støtte. Der er således mange borgere, som ikke kan rummes i et dagtilbud, hvor der er andre borgere mv.

I diagram 5.9 illustreres det, hvor mange personer der pr. 31. december 2008 var indskrevet i kommunale dagtilbud (beskyttet beskæftigelse samt aktivitets- og samværstilbud) i de nordjyske kommuner, fordelt på tilbud i henholdsvis egen kommune og andre kommuner.

Diagram 5.9.

Kilde: Kommunernes redegørelser til Udviklingsrådet vedrørende 2008.

NB. Aalborg Kommune oplyser, at det i dag ikke er muligt at udtrække tal vedr. §§ 103 og 104 – kommune har dog indberettet tal fordelt på områderne. Fordelingen må derfor tages med forbehold.

Som det fremgår af ovenstående diagram benytter kommunerne samlet set overvejende tilbud i egen kommune inden for dagtilbudsområdet.

Regionsdrevne tilbud

Region Nordjylland driver ligeledes aktivitets- og samværstilbud inden for henholdsvis handicapområdet og psykiatriområdet. Således var der i pr. 31. dec. 2008 indskrevet 104 personer i aktivitetstilbud på handicapområdet og 53 personer på psykiatriområdet.

Ventetid

Af kommunernes redegørelser for 2008 fremgår det at kun sammenlagt 3 personer (11 personer i 2007) i de nordjyske kommuner, har stået på venteliste til et aktivitets- og samværstilbud, mens der ingen personer (7 personer i 2007) er registreret som ventende på et tilbud om beskyttet beskæftigelse. Regionen oplyser i tråd hermed, at der er meget kort ventetid på optagelse til dagtilbuddene, hvilket bl.a. skyldes, at der udvises fleksibilitet og laves overbelægnings på de socialpsykiatriske dagtilbud i de perioder, hvor det er nødvendigt.

Det bemærkes af en kommune, at der i en kort periode har været ventetider ift. dagtilbud i socialpsykiatrien, som følge af at personaleressourcerne ikke har slået til. Ligeledes bemærkes det fra en kommune, at ventetiderne er relateret til tilbud uden for kommunen.

Opsummerende kan det for dagtilbudsområdet konstateres, at der ikke har været nævneværdige ændringer på området for dagtilbud i 2008. Enkelte kommuner har imidlertid registreret et svagt fald i anvendelsen af beskyttet beskæftigelse (§ 103), mens enkelte kommuner har registreret en stigning i anvendelsen af aktivitets- og samværstilbud (§ 104).

Region Nordjylland oplyser om en tendens til, at der er behov for flere og flere individuelt tilrettelagte dagtilbud pga. målgruppens kompleksitet.

5.2.6: Hjælpemidler, boligindretning og biler

Overordnet udvikling

Der er blandt knap halvdelen af de nordjyske kommuner registreret en stigning i efterspørgslen af ydelser inden for hjælpemiddelområdet, herunder boligindretning og støtte til biler. Godt halvdelen af kommunerne har registreret en efterspørgsel lig 2007. Kommunerne vurderede i redegørelserne for 2007 generelt en uændret efterspørgsel.

Hjælpemidler (§112)

Af redegørelserne fremgår det, at ca. halvdelen af de nordjyske kommuner har registreret en stigning i efterspørgslen efter hjælpemidler, mens den resterende halvdel har registreret uændret efterspørgsel i forhold til 2007. Kommunerne oplyste i redegørelserne fra 2007, at kommunerne generelt ikke havde forholdt sig konkret til udviklingen på dette område.

Det skal bemærkes, at Regionens Hjælpemiddelcentral blev nedlagt pr. 1. januar 2009.

Som det fremgår af afsnit 5.2 løser kommunerne den overvejende del af specialrådgivningen på dette område inden for egen forvaltning, men også private leverandører anvendes.

Regionen bemærker, at udviklingen på hjælpemiddelområdet peger i retning af et stigende ønske hos især de større kommuner om egen opgavevaretagelse. Dette har givet sig udslag i den manglende efterspørgsel ift. ydelser på det generelle hjælpemiddelområde med nedlæggelse af Hjælpemiddelcentret til følge, men der kan endnu ikke registreres nogen væsentlig effekt ift. de specialiserede hjælpemidler på kommunikationsområdet, dog er der ikke den forventede aktivitet på Høreinstitutet ift. rådgivning og vejledning om Cochlea Implant.¹⁶

Biler (114)

Godt halvdelen af kommunerne redegør for et sagsniveau i 2008 svarende til 2007 inden for støtte til biler særligt indrettede biler. De resterende kommuner har registreret en stigning i antallet af sager – en enkelt kommune har registreret et fald.

Boligindretning (§116)

Ca. ¾ dele af kommunerne redegør for et uændret antal sager inden for boligindretning mens ca. ¼ af kommunerne har registreret en stigning i antallet af sager inden for området.

Regionens bemærkninger

Regionen oplyser, at Institut for Syn og Teknologi varetager den fælleskommunale drift af genbrugsegnete optiske og optik-understøttede synshjælpemidler samt særlige IT-hjælpemidler. Regionens 3 kommunikationsinstitutter tilbyder desuden udrednings-, rådgivnings-, vejlednings- og undervisningsopgaver ift. hjælpemidler, der er relateret til eget fagområde.

Opsummerende kan det konstateres, at godt halvdelen af kommunerne ikke har oplevet nævneværdige ændringer i efterspørgslen inden for området af hjælpemidler, støtte til biler og boligindretning. Den resterende halvdel af kommunerne har registreret stigende efterspørgsel.

---

¹⁶ Et Cochlear Implantat (CI) er et avanceret høreapparat, som svært hørehæmmede og døve kan få indopereret til fremme af hørelsen.

Kapitel 6: Udviklingen inden for specialundervisning

På specialundervisningsområdet følges udviklingen efter Folkeskoleloven, Lov om Specialundervisning og Lov om uddannelse til unge med særlige behov.

Specialundervisningsområdet består bl.a. af den almindelige specialundervisning. Dette område er der ikke fokuseret på i denne redegørelse, idet der dels ikke er sket ændringer i opgaven i forbindelse med kommunalreformen, dels har ministeriet de nødvendige oplysninger til at danne sig et overblik over området.

Udviklingsrådet ser derimod på specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden (tidligere kaldet Vidtgående Specialundervisning). Her udgør støtten mere end 12 timer ugentligt. Støtten kan ske som enkeltintegrerede forløb, som undervisning i specialklasser eller på specialskoler. For alle afgørelser på området er der klageadgang til Klagenævnet for Vidtgående specialundervisning.

Specialundervisning for voksne er tilbud, der er målrettet personer, der som følge af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig tilrettelagt undervisning og rådgivning. Undervisningen har til formål at afhjælpe eller begrænse virkningerne af funktionsnedsættelsen.

Tilbuddet skal kunne medvirke til at forbedre deltagerens mulighed for at benytte kompenserende strategier, metoder og hjælpemidler, der øger deltagerens mulighed for aktiv deltagelse i samfundslivet.

Eksempler på specialundervisning for voksne kan være specialundervisning, der afhjælper eller begrænser virkningerne af deltagerens funktionsnedsættelse, eksempelvis træning i at anvende et stemmestyret EDB-udstyr.

Specialundervisning til voksne ordblinde er overgået til staten, der tilbyder denne i VUC regi, og således ikke omfattet af redegørelsen.

Der kan klages til Klagenævnet for vidtgående specialundervisning over afgørelser på området.

Pr. 1. august 2007 fik kommunerne pligt til at tilbyde et 3-årigt uddannelsesprogram, der sammensættes individuelt, til alle unge med særlige behov.

Målgruppen er udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov, eksempelvis autister, unge med psykiske lidelser, unge med erhvervet hjerneskade og sentudviklede.

Tilbuddet er alene for unge, der ikke har mulighed for at gennemføre en anden ungdomsuddannelse med specialpædagogisk støtte. Det kan bestå af elementer fra daghøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler, erhvervsskoler, værksteder, praktikophold osv.

Formålet er, at den unge skal få en så selvstændig voksertilværelse som muligt.

Afgørelser på området kan indklages for Klagenævnet for vidtgående specialundervisning.

6.1: Konklusion og Rådets anbefalinger

I det følgende konkluderes på udviklingen inden for specialundervisningsområdet, hvortil Udviklingsrådet fremlægger sine anbefalinger og forslag til den fremtidige indsats på området.

På området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden ses det:

- At de nordjyske kommuner hovedsageligt anvender egne specialskoler til elever med sociale og miljøbetingede vanskeligheder, mens tilbud på specialskoler i mere begrænset omfang anvendes til de resterende målgrupper inden for området.
- Andre kommuners specialskoler anvendes hovedsageligt til elever med henholdsvis udviklingsforstyrrelser og generelle indlæringsvanskeligheder.
- 30 % af de nordjyske kommuner har hjemtaget elever fra andre kommuners specialskoler/specialklasser. Hjemtagelserne begrundes overvejende med nærhedsprincip/forældreønske, ligesom kommunen i et givent omfang vurderer selv at have et mere specialiseret tilbud. Ingen kommuner har angivet økonomiske overvejelser som begrundelse.
- Godt halvdelen af kommunerne har i 2008 registreret ventetider på vidtgående specialundervisning. Ventetiderne er opgjort til mellem gennemsnitligt 12 og 35 uger.
- For de regionsdrevne tilbud konstateres i 2008 en stigning i målgruppen med yderligere funktionsnedsættelser.

Det skal desuden bemærkes, at der mangler statistisk materiale og forskning på området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden, således at der kan foretages sammenligninger kommunerne imellem.

Udviklingsrådet anbefaler, at der på området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden skabes et overblik over, hvilket statistisk materiale, der vil være nødvendigt med henblik på at tilvejebringe et overblik og et sammenligningsgrundlag for kommunerne.

På området for undervisning af voksne med behov for specialundervisning kan det konstateres – ud fra Region Nordjyllands erfaringer – at:

- Der er en klar tendens til en nedgang i ydelser, der skal henvises til fra kommunen, mens aktiviteten er langt større på ydelser med fri henvendelsesret for borgeren. Det er Region Nordjyllands vurdering, at borgerne er mere opmærksomme på - og benytter sig af - ydelser, hvortil der er fri henvendelsesret, mens "indgangen" via kommunal visitation kun benyttes i begrænset omfang. Samtidig henviser kommunerne kun i meget begrænset omfang på eget initiativ. Det er deraf regionens vurdering, at den fri henvendelsesret er nøglen til at bevare et fortsat regionalt tilbud på kommunikationsområdet.

- Den administrative byrde på området har medført, at en større andel af budgettet i dag bruges på administrative opgaver end tidligere. En større del af de samlede specialstressourcer er gået til at imødekomme kravet om administration og dokumentation.

Udviklingsrådet anbefaler, at der på området for specialundervisning til voksne rettes opmærksomhed på, hvordan det sikres, at der er kendskab til de særlige tilbud hos de myndigheder, hvor borgeren henvender sig for at få hjælp.

6.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen

Organisering af området

Samtlige nordjyske kommuner angiver i deres redegørelse, at kommunen i 2008 ikke har opsagt aftaler/kontrakter på specialundervisningsområdet med lokale eller regionale specialrådgivningscentre m.m.

Kommunerne er i forbindelse med redegørelserne for 2008 blevet anmodet om at angive om – og i givet fald hvilke – særlige udfordringer, som kommunalreformen har medført for den enkelte kommune.

Særlige udfordringer med reformen

Diagram 6.1.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

80 % af de nordjyske kommuner vurderer, at der i kommunen – i forbindelse med kommunalreformen - er lokale forhold, som udgør særlige udfordringer på specialundervisningsområdet. I den sammenhæng peges bl.a. på nedenstående forhold:

- Mindre kommuner vil pga. kommunens størrelse også i årene fremover have et begrænset behov for pladser i f.eks. specialiserede undervisningstilbud til børn og unge og vil derfor være afhængig af at kunne anvende tilbud i andre kommuner.

- Kommuner, der geografisk ligger langt væk fra Aalborg, og dermed placeringen af de regionale tilbud, indgår samarbejder om denne type tilbud med nabokommuner.

6.2.1: Specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden

Nogle elever har vanskeligheder, som ligger ud over de muligheder, som kan rummes inden for den almindelige specialundervisning. Det kan være elever, som har adfærdsproblematikker, psykiatriske diagnoser eller elever med udviklingsforstyrrelse.

Den udvidede specialundervisning kan foregå som enkeltintegrerede forløb og som undervisning i specialklasser eller i specialskoler. Støtten udgør mere end 12 timer ugentligt.

Kommunerne er i deres redegørelser blevet spurgt til, hvilke typer af tilbud de anvender til de respektive målgrupper inden for den specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden.

Målgrupper

Målgrupperne er opdelt som:

- Generelle indlæringsvanskeligheder
- Udviklingsforstyrrelser
- Sociale og miljøbetingede vanskeligheder
- Læse- og skrivevanskeligheder
- Hørevanskeligheder
- Synsvanskeligheder
- Bevægelsesvanskeligheder
- Psykiske vanskeligheder
- Andre

Tilbudstyper

Tilbudstyperne er opdelt som:

- Enkeltintegrerede ordninger
- Specialklasserække(r)
- Specialskole(r)
- Andre kommuners specialklasser
- Andre kommuners specialskoler
- Landsdelsdækkende tilbud

I nedenstående skema ses en fordeling på hvilke tilbudstyper, der anvendes til de respektive målgrupper – tallene er opgjort i den procentdel af kommunerne, som anvender den givne tilbudstype fordelt på målgrupperne.

Skema 2

Til hvilke målgrupper anvender kommunen følgende tilbud om specialundervisning?

	Gene- relt indlæ- ring	Udv.for - styrrel- ser	Soc. og miljø	Læse- og skrive	Høre	Syn	Bevæge	Psyki- ske	Andet
Enkeltintegre- rede ordn.	60%	60%	50%	50%	50%	50%	40%	60%	20%
Specialklasse- række(r)	80%	60%	70%	60%	0%	0%	40%	40%	20%

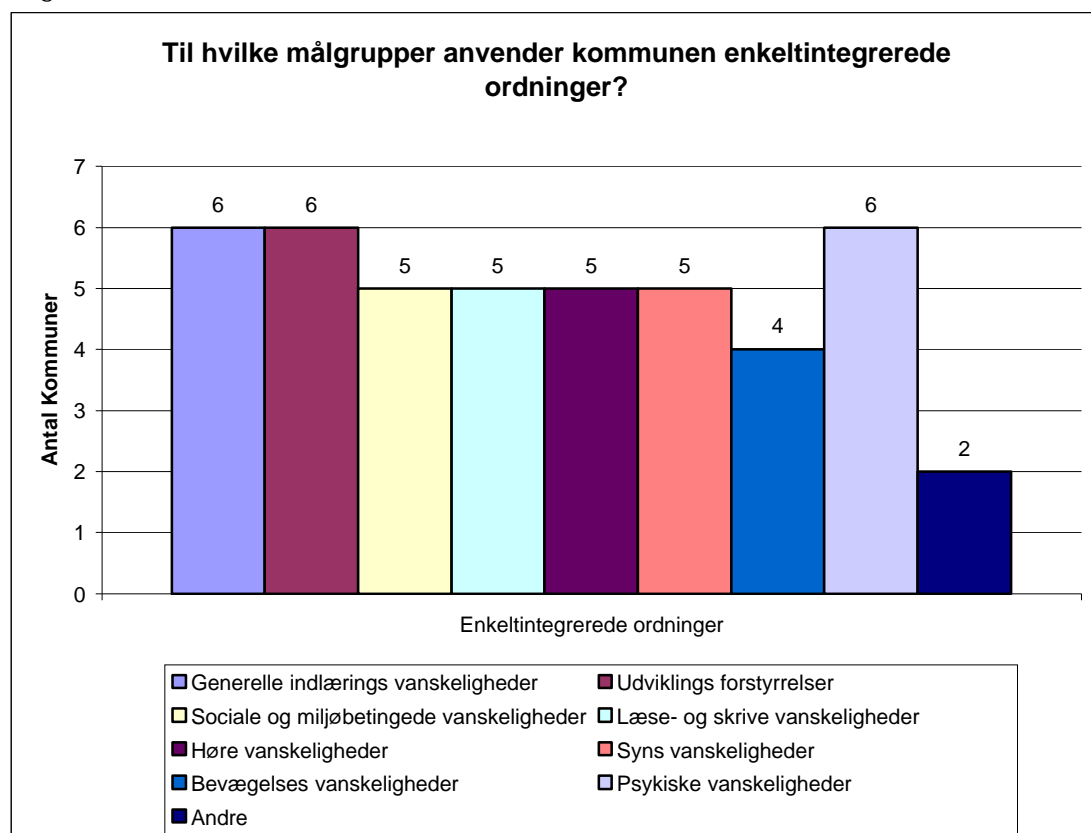
	Gene- relt indlæ- ring	Udv.for - styrrel- ser	Soc. og miljø	Læse- og skrive	Høre	Syn	Bevæge	Psyki- ske	Andet
Specialskole(r)	10%	10%	60%	0%	10%	10%	20%	30%	10%
Andre komm. specialklasser	50%	50%	40%	30%	10%	0%	40%	30%	20%
Andre komm. Specialskoler	40%	50%	20%	0%	10%	10%	0%	10%	10%
Landsdelsdæk- kende tilbud	0%	0%	0%	10%	70%	60%	0%	0%	0%
Andre	0%	0%	0%	0%	10%	0%	0%	0%	0%

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Oplysningerne fra ovenstående skema uddybes i det efterfølgende.

Diagram 6.2.

Enkeltinte-
grerede ord-
ninger

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Det ses af ovenstående skema, at omkring halvdelen af kommunerne anvender enkeltintegrerede ordninger til samtlige målgrupper inden for området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden.

Af kommunernes redegørelser fremgår det i øvrigt hvilke bevæggrunde kommunerne vurderer ligger bag valget om at anvende enkeltintegrerede ordninger. Det begrundes heri, at anvendelsen af enkeltintegrerede ordninger langt overvejende

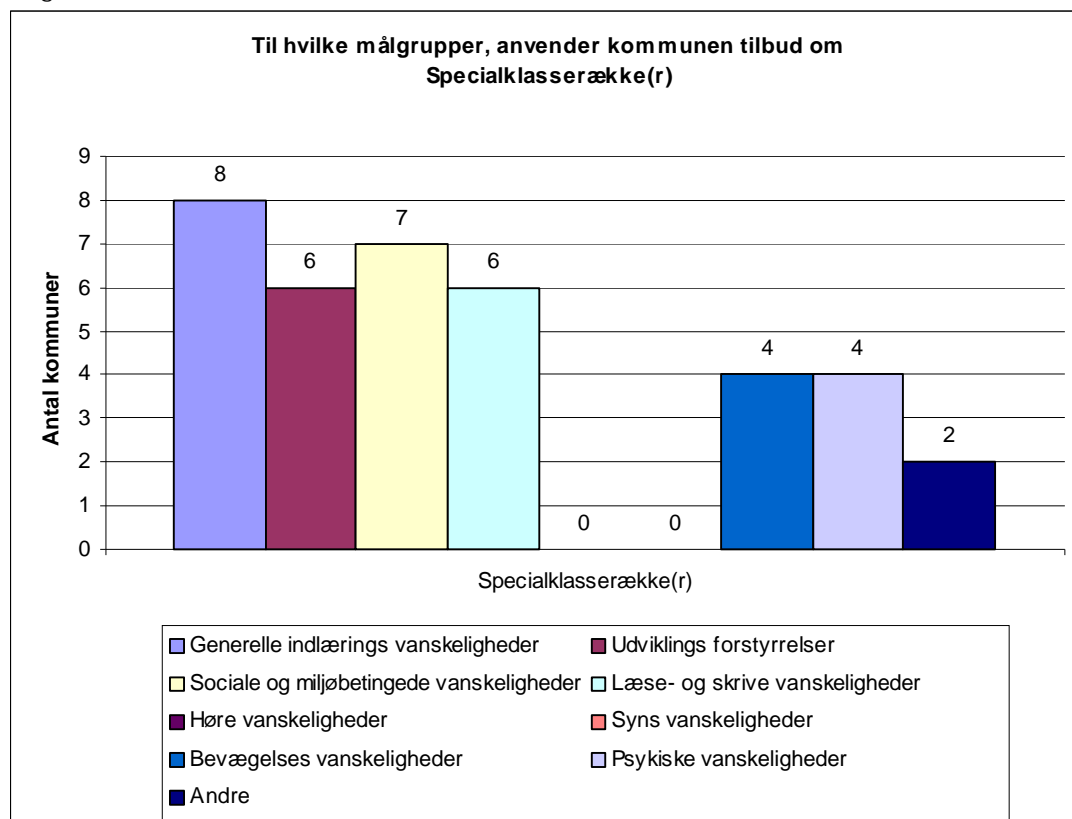

vælges ud fra enten nærhedsprincippet eller forældrenes ønske. Kun en enkelt kommune angiver økonomiske grunde, som en del af årsagen til anvendelse af enkeltintegrerede ordninger.

(Egne) specialklasserække

I nedenstående diagram 6.3 illustreres det til hvilke målgrupper, kommunerne anvender egne specialklasser.

Diagram 6.3.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

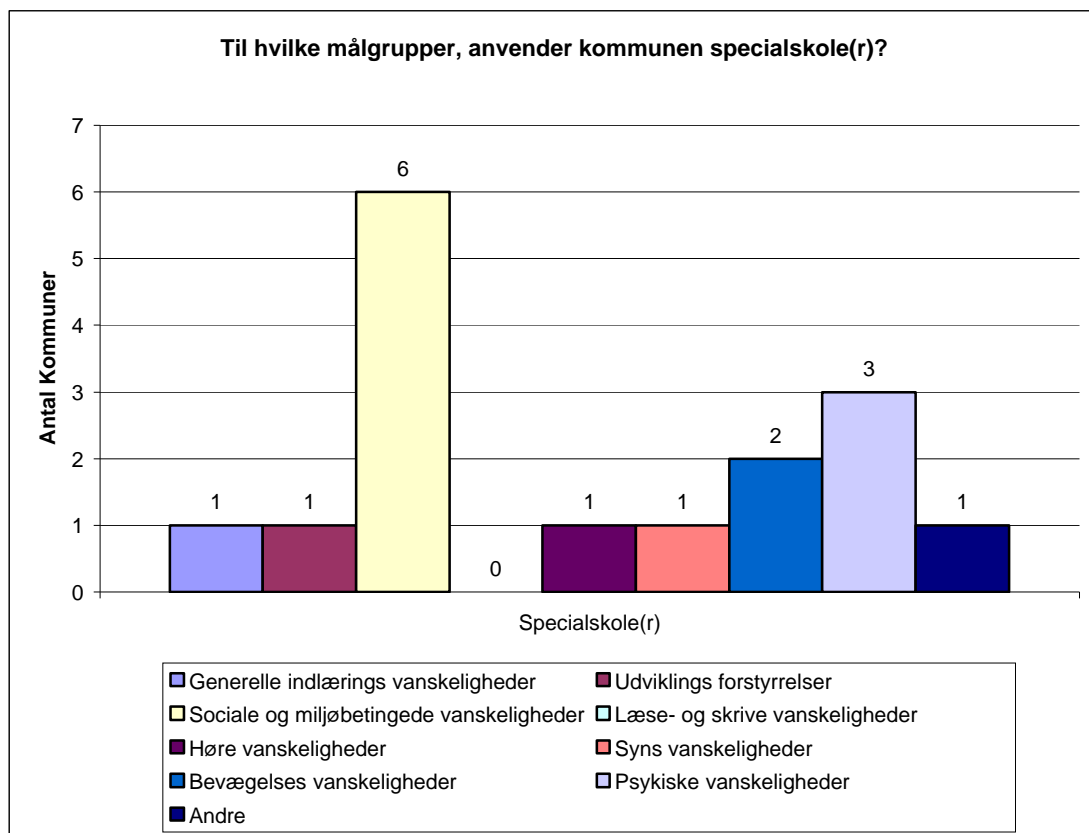
De nordjyske kommuner anvender hovedsageligt egne specialklasser til elever med generelle indlæringsvanskeligheder, men en stor del af kommunerne 60-70 % anvender også egne specialklasser til hhv. elever med udviklingsforstyrrelser, sociale og miljøbetingede vanskeligheder samt læse- og skrivevanskeligheder.

Af redegørelserne fremgår det, at langt hovedparten af kommunerne begrundet valg af anvendelsen af egne specialklasser ud fra 4 næsten ligestillede årsager; Forældrenes ønske, nærhedsprincip, det er det mest specialiserede tilbud samt at barnet passer godt ind i målgruppen. Kun en enkelt kommune angiver, at økonomiske årsager er en del af vurderingen.

(Egne) specialskoler

I nedenstående diagram 6.4 illustreres, til hvilke målgrupper kommunerne anvender tilbud på egne specialskoler.

Diagram 6.4.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

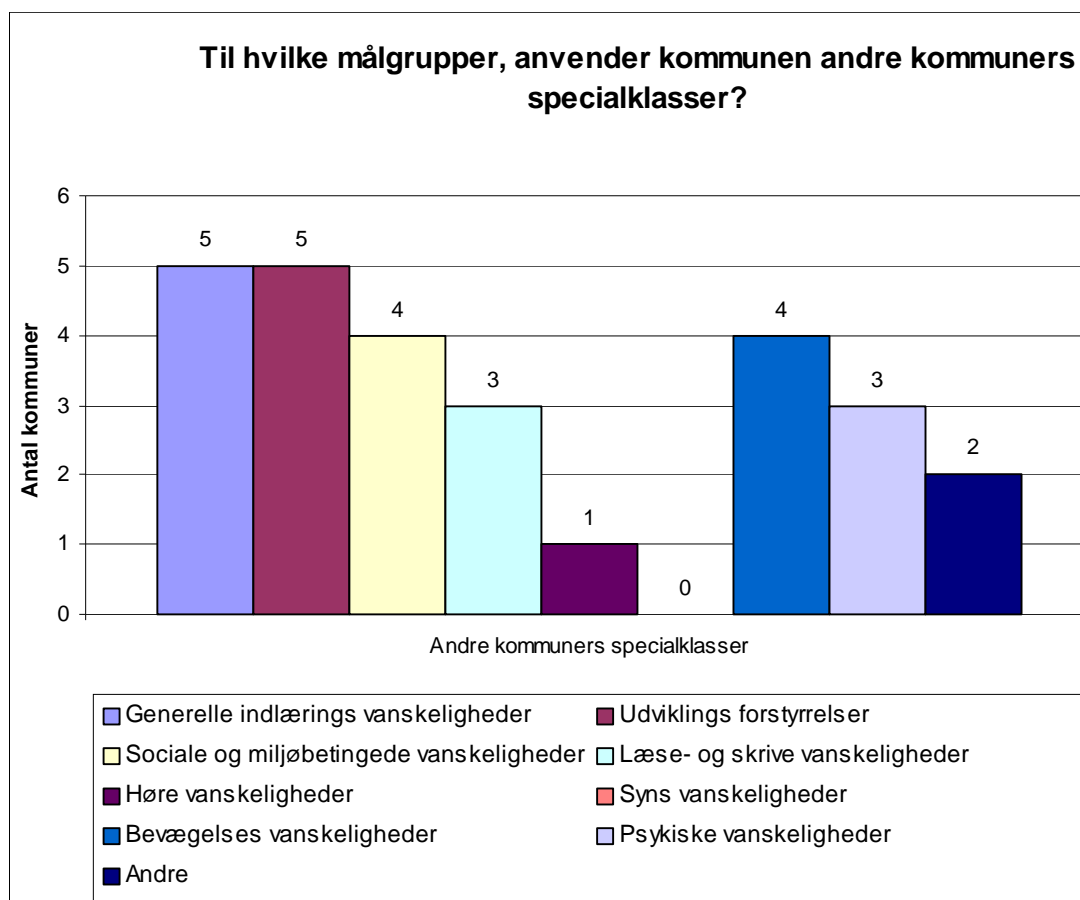
Som det ses af ovenstående anvendes egne specialskoler hovedsageligt til elever med sociale og miljøbetingede vanskeligheder, mens tilbud på specialskoler mere begrænset omfang anvendes til de resterende målgrupper.

Kommunerne angiver i deres redegørelser, at bevæggrundene for ovenstående anvendelsesmønster hovedsageligt er, at specialskolerne har det mest specialiserede tilbud (80 % af kommunerne), mens årsagerne ligeledes henføres til forældrenes ønske samt at barnet passer godt ind i målgruppen.

Andre kommuners specialklasser

I nedenstående diagram 6.5 illustreres, til hvilke målgrupper kommunerne anvender andre kommuners specialklasser.

Diagram 6.5.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

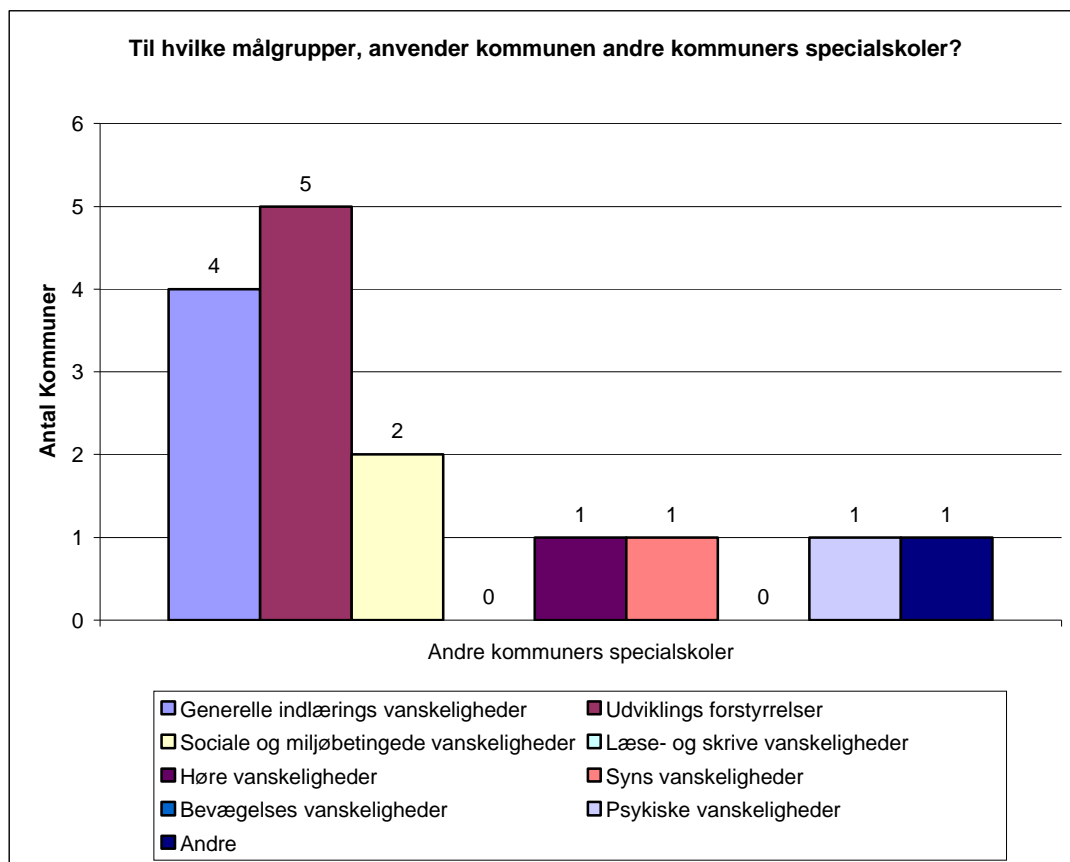
Som illustreret i ovenstående anvender kommunerne hovedsageligt specialklasser i andre kommuner til elever, der har generelle indlæringsvanskeligheder eller udviklingsforstyrrelser, men også til elever, der har sociale og miljøbetingede vanskeligheder.

Kommunerne har i redegørelserne oplyst, at årsagerne ligeligt fordeles på; forældrenes ønske, at det er det mest specialiserede tilbud og at barnet passer godt ind i målgruppen.

Andre kommuners specialskoler

I nedenstående diagram 6.6 illustreres, til hvilke målgrupper kommunerne anvender tilbud andre kommuners specialskoler.

Diagram 6.6.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som illustreret i ovenstående diagram anvendes andre kommuners specialskoler hovedsageligt til elever med henholdsvis udviklingsforstyrrelser og generelle indlæringsvanskeligheder.

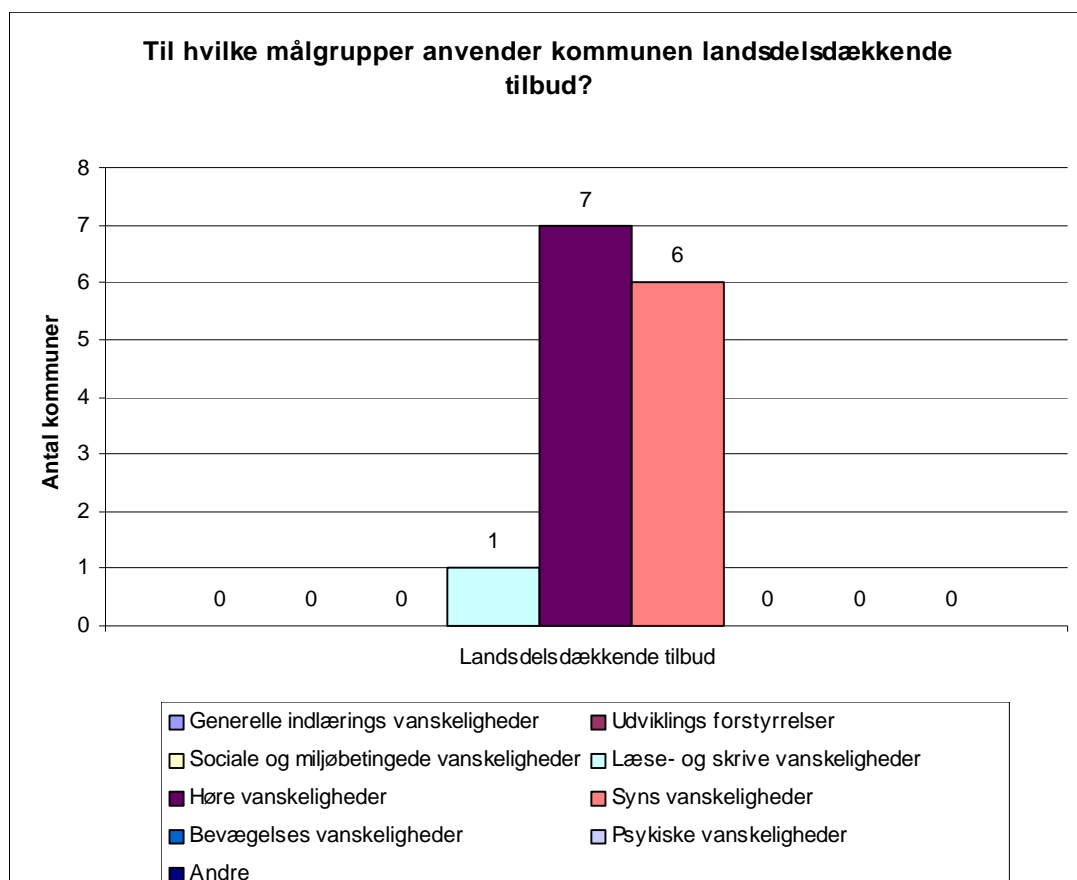
Årsagerne til at kommunerne vælger at anvende tilbud på andre kommuners specialskoler henføres til; forældrenes ønske, at det er det mest specialiserede tilbud samt at barnet passer godt ind i målgruppen.

Lands- og landsdækkende tilbud

Region Nordjylland er driftsherre for Aalborgskolen og Døvblindecentret, som er lands- og landsdækkende.

Aalborgskolen henvender sig til børn, unge og voksne med høretab. Døvblindecentret er et helhedstilbud til børn, unge og voksne med medfødt døvblindhed.

Diagram 6.7.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som illustreret i ovenstående anvendes de landsdækkende tilbud til elever med hørevanskeligheder eller synsvanskeligheder og i begrænset omfang til læse- og skrivvanskeligheder.

Kommunerne anfører, at et lands- eller landsdelsdækkende tilbud anvendes som følge af at det er det mest specialiserede tilbud og at det er forældrenes ønske.

Af redegørelserne fremgår det endvidere, at kommunerne vurderer, at der ikke er sket ændringer i anvendelsen af lands- og landsdelsdækkende tilbud i 2008.

Region Nordjylland har nednormeret pladstallet på Aalborgskolen ift. undervisning til børn med høretab samt børn med høretab og yderligere funktionsnedsættelser. Nedskrivningen skyldes mindre efterspørgsel primært grundet at målgruppen CI-opereres og derefter integreres i normalskolen. Der er tilsvarende sket en kraftig stigning i efterspørgslen efter tilbud til CI-opererede.

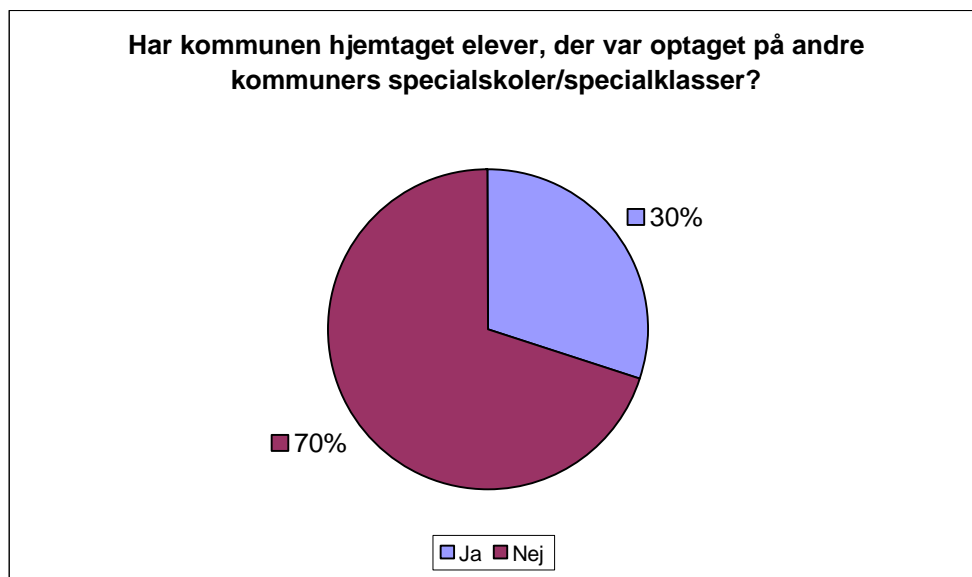
Høringssvar

Handicaprådet i Jammerbugt Kommune hæfter sig ved, at kommunen ikke har anført barnets ønske som bevæggrund for det konkrete valg af ordning/tilbud til barnet og understreger, at det er en forpligtigelse at inddrage barnet i denne beslutning.

Hjemtagelser

Kommunerne er i deres redegørelser blevet anmodet om at angive, hvorvidt den enkelte kommune har hjemtaget elever, der var optaget på andre kommuners specialskoler/specialklasser. Svarene er illustreret i nedenstående diagram.

Diagram 6.8.

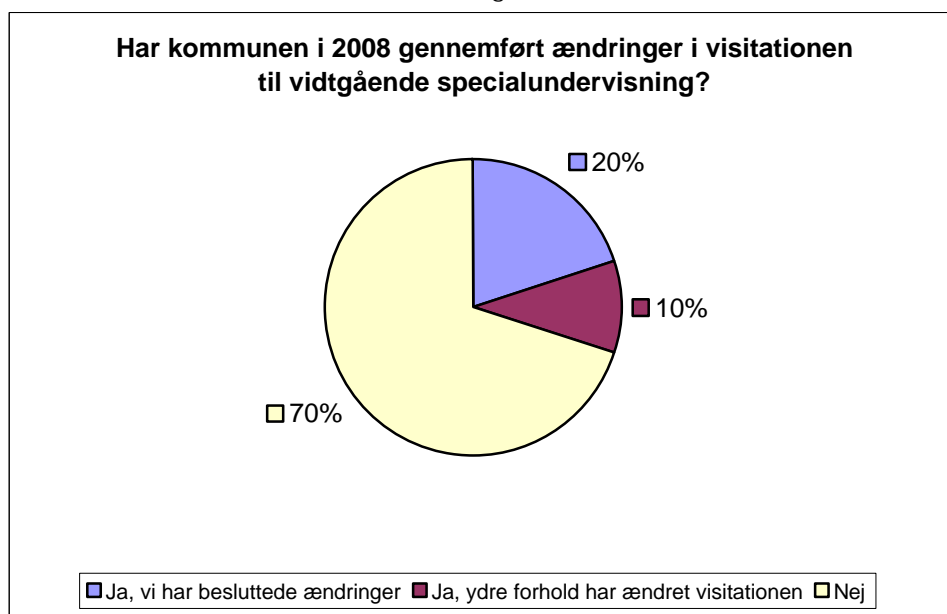
Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det fremgår af ovenstående, har 30 % af kommunerne hjemtaget elever fra andre kommuners specialskoler/specialklasser. Bevæggrundene herfor angives langt overvejende at være som følge af forældrenes ønske, men også nærhedsprincippet, at kommunen selv har et mere specialiseret tilbud og at barnet passer godt ind i målgruppen i eget tilbud ligger til grund for beslutningen.

Ændringer i visitationen

Kommunerne er i redegørelserne spurgt til, om kommunen har foretaget ændringer i visitationen til specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden.

Svarene er illustreret i nedenstående diagram 6.9.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det fremgår af ovenstående diagram har 30 % af kommunerne ændret i visitationen på området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden.

En kommune uddyber i sin redegørelse, at der er sket en udvidelse af visitationsudvalget, således at alle de i denne sammenhæng relevante faggrupper er repræsenteret i udvalget. Der er i udvalget deltagelse af såvel skolechef, AKT-konsulent, læsekonsulent og ledende psykolog fra PPR samt repræsentation fra både den skole, hvor eleven hidtil har modtaget undervisning og den skole, som eleven visiteres til. Andre kommuner oplyser henholdsvis, at kommunen selv har etableret en klasserække for elever med kontaktvanskeligheder og at eleverne så vidt muligt tilbydes undervisning i egen kommune, når det er fagligt forsvarligt.

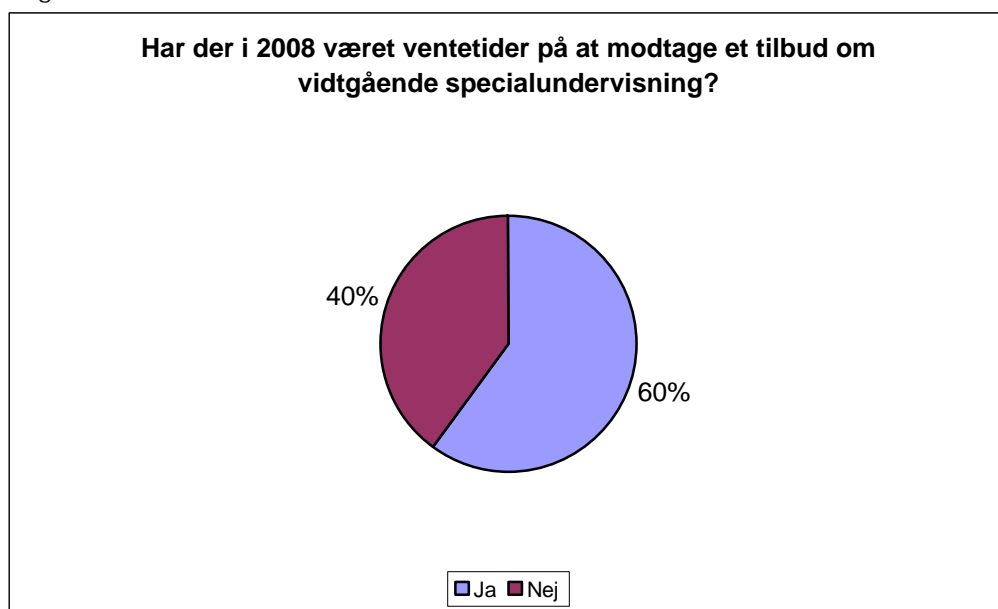
Årsager til ændringer

Der angives en række årsager til den ændrede visitation, herunder:

- At højne kvaliteten i tilbuddet
- At øge kapaciteten
- At opnå besparelser
- Med henblik på at skabe større sammenhæng i tilbuddet til børn og forældre
- De øvrige kommuner har ikke kunnet oprette pladser i det omfang, der var behov for
- Med henblik på at give tilbud i nærmiljøet

Ventetid

Diagram 6.10.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det fremgår af ovenstående oplyser mere end halvdelen af de nordjyske kommuner, at der har været ventetid¹⁷ på tilbud inden for området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden.

Enkelte kommuner har i deres redegørelser opgjort ventetiderne gennemsnitligt, hvoraf det fremgår, at ventetiderne er tilknyttet målgrupperne generelle indlæringsvanskeligheder, udviklingsforstyrrelser, sociale og miljøbetingede vanskeligheder.

¹⁷ Ventetid defineres som tiden fra borgeren er visiteret til et tilbud (dvs. fra afgørelsen er truffet) og indtil borgeren starter i tilbuddet.

der samt psykiske vanskeligheder. Ventetiderne opgøres fra gennemsnitligt 12 ugers ventetid til gennemsnitligt 35 ugers ventetid.

Bemærkninger til ventetider

En kommune oplyser at have tildelt ekstra midler til PPR-området for at afhjælpe uacceptable ventetider vedr. PPR's sagsbehandling. En anden kommune har igangsat en proces, hvor den nuværende specialklassestruktur bliver analyseret bl.a. med henblik på en smidiggørelse af visitationsprocessen for i videst muligt omfang at undgå ventetider.

Det bemærkes i øvrigt i redegørelserne, at der i høj grad mangler statistisk materiale og forskning på området for specialundervisning i den overvejende del af undervisningstiden, således at der kan foretages sammenligninger kommunerne imellem.

Høringssvar

Handicaprådet i Jammerbugt Kommune finder ventetiden på specialundervisning for lang og understreger, at de børn, der venter, taber næsten et helt års undervisning. Handicaprådet understreger yderligere, at kommunen er pligtig til at stille med et undervisningstilbud, således at barnets undervisningspligt kan overholdes.

Særlige fokusområder

Regionen fremhæver, at der i forhold til Aalborgskolens og Døvblindecentrets målgrupper er sket ændringer, og at alle tendenser peger på en stigning i den del af målgruppen som omfatter brugere med yderligere funktionsnedsættelser, mens den lette del af målgruppen er nedadgående.

Det kan konstateres, at 30 % af de nordjyske kommuner har hjemtaget elever fra andre kommuners specialskoler/specialklasser. Hjemtagelserne begrundes overvejende med nærhedsprincip/forældreønske, ligesom kommunen i et givent omfang vurderer selv at have et mere specialiseret tilbud. Ingen kommuner har angivet økonomiske overvejelser som begrundelse.

Regionen gør opmærksom på en stigning i målgruppen med yderligere funktionsnedsættelser.

Det bemærkes i øvrigt i redegørelserne, at der i høj grad mangler statistisk materiale og forskning på området for vidtgående specialundervisning, således at der kan foretages sammenligninger kommunerne imellem.

6.2.2: Undervisning af voksne med behov for specialundervisning

Myndighedsansvaret for den kompenserende specialundervisning (efter undervisningspligtens ophør) til personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse blev med kommunalreformen placeret i kommunerne, undtaget tilbud til ordblinde, som blev placeret i VUC regi.

Kommunerne er blevet anmodet om at indberette statistiske oplysninger vedrørende antallet af deltagere i de forskellige tilbudstyper inden for området for undervisning af voksne med behov for specialundervisning, hvor der tilbydes tilbud til elever med følgende vanskeligheder:

- Læse- og stavevanskeligheder
- Bevægelsesvanskeligheder
- Synsvanskeligheder
- Hørevanskeligheder

- Tale-, stemme- og sprogvanskeligheder
- Sindslidelser
- Generelle vanskeligheder
- Erhvervet hjerneskade
- Udviklingsforstyrrelser
- Andet

Mangler valid statistik

Der gøres i kommunernes redegørelser opmærksom på, at der i kommunerne pt. ikke findes valid statistik på området for specialundervisning for voksne, hvormed antallet af elever og undervisningsforløb ikke kan opgøres præcist.

Dette forklares bl.a. med, at der inden for kategorierne; læse- og stavevanskeligheder, synsvanskeligheder, tale- og sprogvanskeligheder både afholdes kortere og længerevarende kurser og løbende visitation. Denne undervisning etableres typisk på de regionale institutter.

Endvidere oplyser denne kommune, at der på kommunens egen Voksenskole ligeledes tilbydes undervisningsforløb af meget forskellig længde, og hvor der ikke pt. er etableret en sammenhængende opgørelsesmetode og heraf ikke eksisterer valid statistik.

Desuden gøres opmærksom på, at bevægelsesvanskeligheder for nogle kommuners vedkommende er indeholdt i gruppen erhvervet hjerneskade.

Fri henvendelsesret

Regionen vurderer helt overordnet, at der på området for specialundervisning til voksne er en klar tendens til en nedgang i ydelser, der skal henvises til fra kommunen, mens aktiviteten er langt større på ydelser med fri henvendelsesret for borgeren. Regionerne vurderer, at borgerne er mere opmærksomme ift. - og benytter sig af - ydelser, hvortil der er fri henvendelsesret, mens "indgangen" via kommunal visitation kun benyttes i begrænset omfang. Samtidig henviser kommunerne kun i meget begrænset omfang på eget initiativ. Det er deraf regionens vurdering, at den fri henvendelsesret er nøglen til at bevare et fortsat regionalt tilbud på kommunikationsområdet.

Regionen oplever dog, at der skal bruges meget tid på det administrative arbejde ifm. indskrivning, dels skal der laves aftaler hvert halve år for hvert tilbud den enkelte benytter, dels er det vanskeligt at finde den konkrete sagsbehandler i kommunen. Der opleves både fra kommunal og statslig side en begrænset opmærksomhed på området, hvilket regionen vurderer som værende bekymrende.

Høre- og døveområdet

Regionen oplyser, at der har været en stabil udvikling inden for høreområdet og døveområdet henover 2008.

På høreinstituttet er der tale om en nedgang i aktiviteten generelt svarende til omkring 10%. Den største nedgang ses ift. specialundervisning af nye høreapparaturbrugere, kommunikationsundervisning af voksne på trods af høretekniske hjælpemidler, specialundervisning af voksne cochlea implanterede samt voksne med tinnitus, hyperacusis eller Mniers sygdom. Dette er alle ydelser, der skal henvises fra kommunen.

Der er til gengæld god aktivitet ift. udredning af høreproblemer, der kan iværksættes efter fri henvendelse fra brugerne i op til 6 timer.

Kommunikationsområdet

På Kommunikationsområdet har der i 2008 været en mindre nedgang på efterspørgslen efter ydelser på høre- og synsområdet, mens Taleinstituttet og instituttets hjerneskadecenter har haft en signifikant nedgang i efterspørgslen ift. den budgetterede aktivitet.

Institut for Syn og Teknologi har kun haft en minimal aktivitetsnedgang ift. det antal borgere, der har modtaget specialundervisning. Der har dog været nedgang i efterspørgslen efter specialundervisning af unge og voksne på ydelser, der skal henvises til fra kommunen, mens aktiviteten er den samme som sidste år ift. småbørn og skolebørn. Instituttet vurderer, at fastholdelsen af den frie henvendelsesret har bevaret instituttets henvisningskilder intakte, som de kendtes i amtets tid.

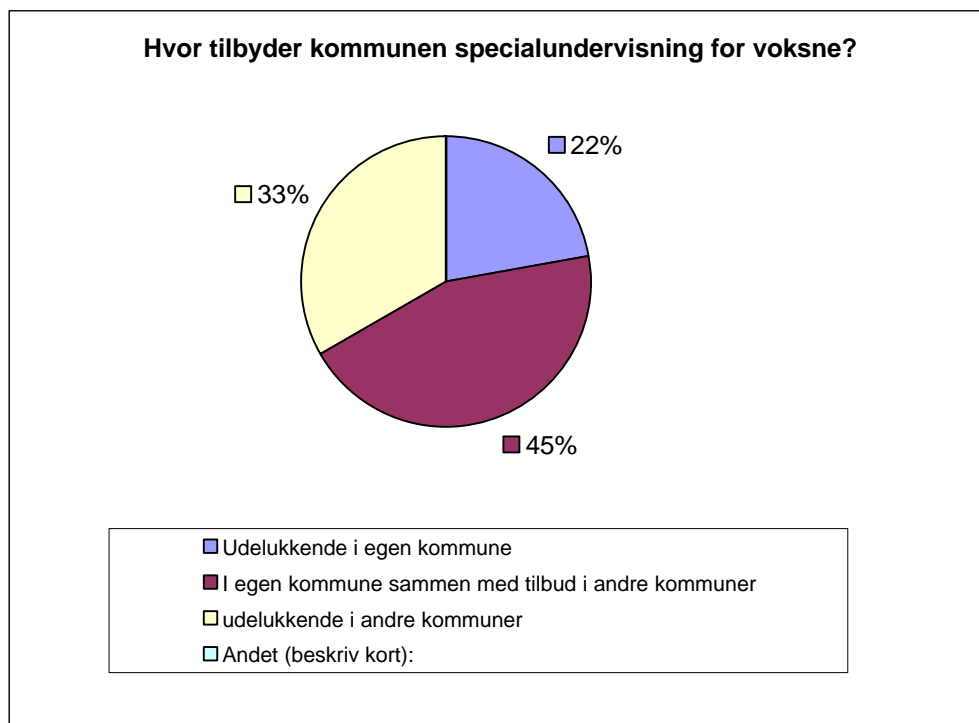
For så vidt angår Taleinstituttet inkl. Hjerneskadecentret er der registreret en samlet nedgang på 20 %, med mindst nedgang på Hjerneskadecentret og størst på Taleinstituttet. Begge steder omfatter nedgangen stort set alle specialundervisningsydelser, undtagen enkelte udredningsydelser/-tests. Ligeledes på dette område vurderer regionen, at der er et tydeligt mønster, hvor nedgangen er størst ift. ydelser, der skal henvises til fra kommunen – for mange ydelsers vedkommende har der slet ingen aktivitet været i 2008, eks. flere ydelser til voksne med skriftsproglige- eller matematikvanskeligheder, stammegrupper og gruppeundervisning på afa-området m.fl.

Regionen oplyser yderligere om omfattende sagsgange på området, som vanskeliggør brugen af ydelser, som ydes efter kommunal visitation. Det gælder både set fra en kommunal vinkel og set fra institutternes perspektiv. For institutternes vedkommende har den administrative byrde betydet, at en større andel af budgettet i dag bruges på administrative opgaver end tidligere. En større del af de samlede specialistressourcer er gået til at imødekomme kravet om administration og dokumentation. Svingende efterspørgsel og dermed svingende indtægter har bevirket, at der i perioder afsættes mindre til udvikling af tilbuddet og faglig kompetenceudvikling, hvilket på længere sigt ikke vil være bæredygtigt.

Hvor tilbydes specialundervisning for voksne

I nedenstående diagram illustreres det, i hvilket omfang kommunerne benytter sig af henholdsvis; udelukkende tilbud i egen kommune, tilbud i egen kommune sammen med tilbud i andre kommuner og tilbud udelukkende i andre kommuner.

Diagram 6.11.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det ses af ovenstående diagram, tilbyder næsten halvdelen af kommunerne en kombination af tilbud i egen kommune sammen med tilbud i andre kommuner. En tredjedel af kommunerne anvender kun andre kommuners tilbud, mens en femtedel kun tilbyder voksenspecialundervisning i egen kommune.

Ingen ændringer i 2008 Ventetid

Af redegørelserne fremgår det endvidere, at ingen af de nordjyske kommuner har gennemført ændringer af specialundervisning for voksne i 2008.

Samtlige nordjyske kommuner angiver i deres redegørelser, at der i 2008 ikke har været ventetider¹⁸ på at modtage tilbud om specialundervisning for voksne.

Region Nordjyllands Rådgivende udvalg

Region Nordjyllands Rådgivende udvalg for Specialtilbud har som supplement til regionens redegørelse tilsendt sine bemærkninger og udtrykker bl.a. bekymring over udviklingen indenfor stammere og borgere med stemmeproblemer. Udvalget finder det væsentligt, at der på området stadig er de tilbud til rådighed, som borgerne har behov for, og at der er opmærksomhed på, hvordan det sikres, at der er kendskab til de særlige tilbud hos de myndigheder, hvor borgerne henvender sig for at få hjælp.

Klager

Af Klagenævnets rapport for 2008 fremgår det, at der indgivet klager vedr. sager i 3 nordjyske kommuner (10 klager i alt) inden for området for specialundervisning til voksne. Det er i rapporten ikke uddybet nærmere, hvad der har været årsagerne til disse klager.

¹⁸ Ventetid defineres som tiden fra borgeren er visiteret til et tilbud (dvs. fra afgørelsen er truffet) og indtil borgeren starter i tilbuddet. Opgørelsen omfatter derfor alle afsluttede sager. Borgere visiteret før 1. januar 2008, men som startede i tilbud i 2008 skal således medregnes. Borgere, der pr. 31. december 2008 fortsat stod på venteliste, er således ikke medregnet.

Der gøres i kommunernes redegørelser opmærksom på, at der i kommunerne pt. ikke findes valid statistik på området for specialundervisning for voksne, hvormed antallet af elever og undervisningsforløb ikke kan opgøres præcist.

Regionen oplyser, at der har været en stabil udvikling inden for høreområdet og døveområdet henover 2008. På Kommunikationsområdet har der i 2008 været en mindre nedgang på efterspørgslen efter ydelser på høre- og synsområdet, mens Taleinstituttet og instituttets hjerneskadecenter har haft en signifikant nedgang i efterspørgslen ift. den budgetterede aktivitet.

Regionen vurderer helt overordnet, at der på området for specialundervisning til voksne er en klar tendens til en nedgang i ydelser, der skal henvises til fra kommunen, mens aktiviteten er langt større på ydelser med fri henvendelsesret for borgeren. Regionen vurderer, at borgerne er mere opmærksomme ift. og benytter sig af ydelser, hvortil der er fri henvendelsesret, mens "indgangen" via kommunal visitation kun benyttes i begrænset omfang. Samtidig henviser kommunerne kun i meget begrænset omfang på eget initiativ. Det er deraf regionens vurdering, at den fri henvendelsesret er nøglen til at bevare et fortsat regionalt tilbud på kommunikationsområdet.

Den administrative byrde på området vurderes af regionen at have medført, at en større andel af budgettet i dag bruges på administrative opgaver end tidligere. En større del af de samlede specialisterressourcer er gået til at imødekomme kravet om administration og dokumentation. Svingende efterspørgsel og dermed svingende indtægter har bevirket, at der i perioder afsættes mindre til udvikling af tilbuddet og faglig kompetenceudvikling, hvilket på længere sigt ikke vil være bæredygtigt.

Kapitel 7: Særlige temaer

Velfærdsministeren har bedt udviklingsrådene om i redegørelsen for 2008 at have særligt fokus på tilbud til personer med erhvervet hjerneskade.

Undervisningsministeren har bedt udviklingsrådene have særlig fokus på specialundervisning og anden særligt tilrettelagt undervisning til unge og voksne med særlige behov.

Særligt tema

I

Udviklingsrådene skal beskrive og vurdere i hvilket omfang, der er sket ændringer i tilbuddene og i de ydelser, der i 2008 er givet til børn, unge og voksne med erhvervet hjerneskade, og hvilken betydning eventuelle ændringer har for indsatsen for de omfattede målgrupper. Der tænkes på både midlertidige og varige botilbud, genoptræning og vedligeholdelsestræning samt specialrådgivning.

Udviklingsrådene skal bl.a. se på, om der er tilbud til personer med erhvervet hjerneskade, som er blevet reduceret/udvidet eller nedlagt/planlagt nedlagt og i givet fald hvorfor. Endvidere skal udviklingsrådene se på, om der truffet beslutninger om etablering af nye kommunale eller regionale tilbud til personer med erhvervet hjerneskade. Endelig skal udviklingsrådene se på, om der er etableret tværfaglige samarbejder på området, om der er sket væsentlige ændringer i kommunernes visitationspraksis, om der er en ensartet udvikling i kommunerne, og om der er forskel på hvilken rådgivning/genoptræning borgerne får i de enkelte kommuner.

Særligt tema

II

Loven om ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov trådte i kraft pr. 1. august 2007, og herved blev unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov ligestillede med andre unge, således at alle unge har mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Udviklingsrådene skal i deres redegørelser for 2008 særligt behandle kommunernes brug af uddannelsestilbud og praktiksteder, herunder hvilke tilbud, der anvendes ud over de kommunale institutioner, samt kommunernes inddragelse af elementer fra andre uddannelser i uddannelsesplanerne. Endvidere skal udviklingsrådene se på ungdomsuddannelsens muligheder for at give den unge tilknytning til et ungdomsmiljø.

Kompenserende specialundervisning for voksne har været givet efter selvstændig lov siden 1980. Med kommunalreformens ikrafttræden den 1. januar 2007 er ansvaret for specialundervisning for voksne placeret hos kommunalbestyrelsen, der skal sørge for, at der er tilbud til de borgere, der har behov herfor.

Udviklingsrådene skal i 2008 have fokus på kommunikationscentre og undervisningen af hjerneskadede, samt om der er sket ændringer i de eksisterende institutioners betjening og serviceydelser vedrørende specialundervisning for voksne.

Temaerne er en del af denne redegørelse.

Det af velfærdsministeren udmeldte særlige tema er indarbejdet i de spørgsmål, som udviklingsrådene har bedt kommuner og regioner tage ud-

gangspunkt i ved udarbejdelse af redegørelsen. Da undervisningsministeren først udmeldte sit særlige tema efter udsendelsen af spørgeskemaerne, har kommunerne skullet besvare de spørgsmål, der rejses i dette tema, i spørgeskemaets afsluttende fritekstfelt. Det er dog Udviklingsrådets vurdering, at temaet i en vis udstrækning er dækket af de øvrige spørgsmål i spørgeskemaet vedrørende specialundervisningsområdet.

7.1.1: Konklusion og Rådets anbefalinger vedr. tema I – Erhvervede hjerneskader

På området for erhvervede hjerneskader kan der overordnet konstateres en udvikling, hvor kommunerne i stigende grad anvender kommunale tilbud frem for regionsdrevne tilbud.

Af udviklingen ses det:

- At 36 % af kommunerne har udvidet tilbud inden for området
- At 18 % af kommunerne har reduceret tilbud inden for området
- At 46 % af kommunerne ikke har foretaget ændringer på området

Der argumenteres blandt kommunerne for, at ændringerne hovedsageligt er sket med henblik på at højne kvaliteten i tilbuddet, ligesom der henføres til et ønske om kapacitetsudvidelse.

Der kan – ud fra Region Nordjyllands erfaringer - konstateres:

- En tendens til nedgang i kommunernes efterspørgsel efter de regionale rehabiliteringstilbud.
- En tendens til at kommunerne bevilliger kortere tidsbegrænsede rehabiliteringsophold efter 1. januar 2007.
- Der bevilliges ikke længere tidsubestemte ophold, men alene ophold af 3 måneders varighed, hvor kontrakten efter de 3 måneder skal genforhandles med kommunen.

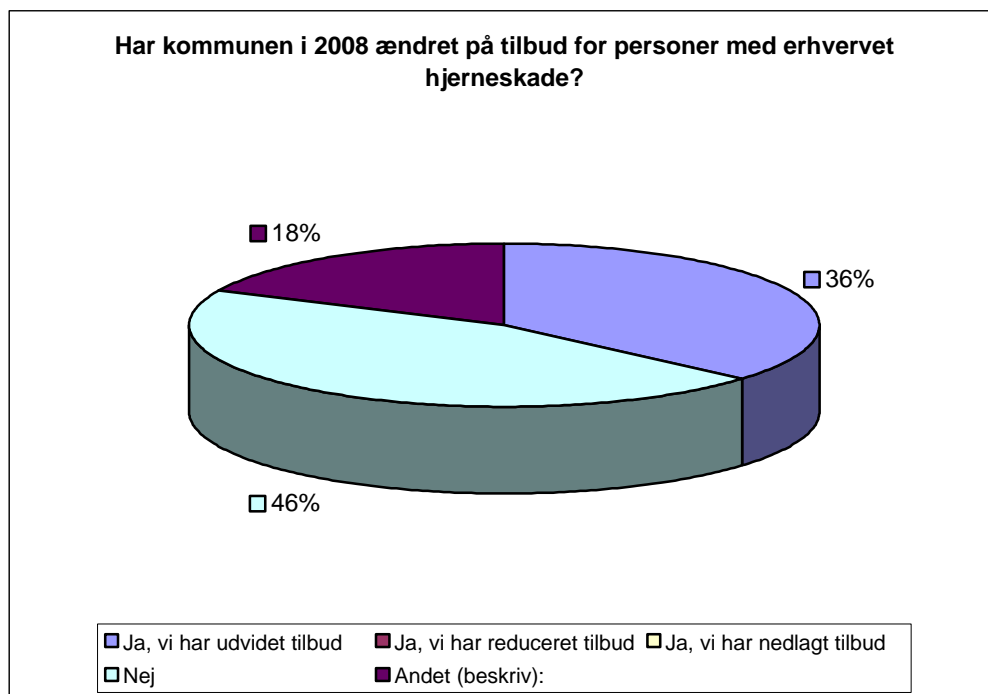
Det er desuden Region Nordjyllands vurdering, at konsekvensen af kortere bevillingsperioder er mindre optimale forløb, som gør det vanskeligere at opnå det bedst mulige funktionsniveau for den enkelte borger.

Udviklingsrådet anbefaler, at der rettes fokus på at sikre, at der på området fortsat er de tilbud til rådighed, som borgerne har behov for.

7.1.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen

I nedenstående diagram illustreres udviklingen i kommunernes anvendelse af tilbud.

Diagram 7.1.

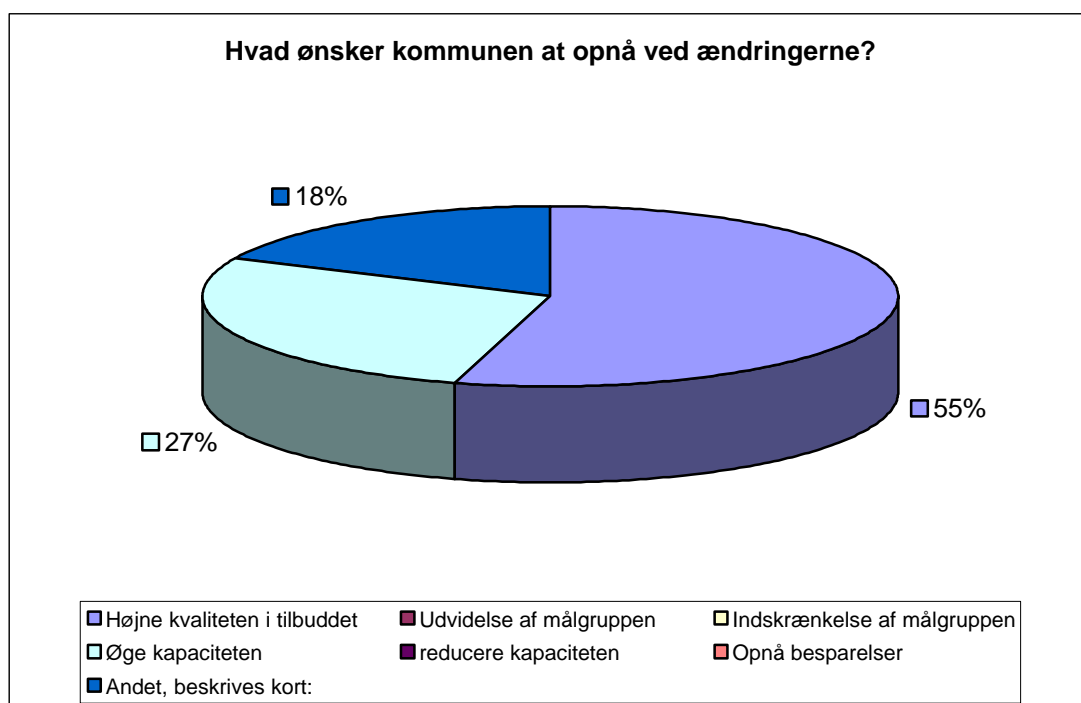

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det ses af ovenstående diagram har 46 % af de nordjyske kommuner ikke ændret på tilbud for personer med erhvervet hjerneskade, mens 36 % har udvidet tilbuddet og 18 % har reduceret tilbuddet.

Region Nordjylland oplyser om en tendens til en nedgang i efterspørgslen efter de regionale rehabiliteringstilbud. Regionens erfaringerne viser endvidere en overvejende tendens til at bevillige kortere tidsbegrænsede rehabiliteringsophold efter 1. januar 2007. Tilsvarende bevilliges der ikke længere tidsubestemte ophold, men alene ophold af 3 måneders varighed, hvor kontrakten efter de 3 måneder skal genforhandles med kommunen. Konsekvensen af kortere bevillingsperioder er mindre optimale forløb, som gør det vanskeligere at opnå det bedst mulige funktionsniveau for den enkelte med større kommunale udgifter til følge – jo lavere funktionsniveau, jo flere kommunale udgifter til yderligere støtteforanstaltninger.

Diagram 7.2.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

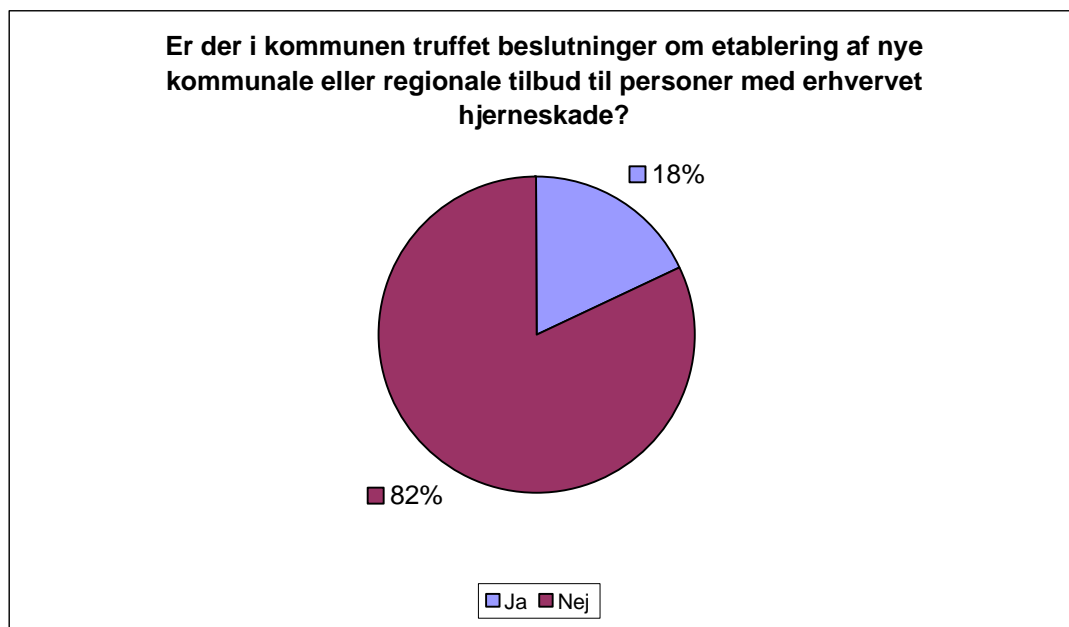
Som illustreret i ovenstående diagram, oplyser 55 % af kommunerne, at ændringer i tilbud for personer med erhvervet hjerneskade er gennemført med henblik på at højne kvaliteten i tilbuddet, 27 % oplyser at ændringen er sket med henblik på at udvide kapaciteten og 18 % oplyser andre årsager.

En kommune uddyber i sin redegørelse, at kommunen har iværksat et støttekorps til personer med erhvervet hjerneskade. Støtteamet henvender sig til borgere i eget hjem, som er fysisk handicappede og personer med erhvervet hjerneskade. Teamet yder pædagogisk støtte i eget hjem i henhold til § 85 (socialpædagogisk bistand). Formålet med indsatsen er at bidrage til at skabe en tilværelse så tæt på det normale som muligt og tager bl.a. sigte på, at borgeren kan udvikle og/eller bevare sociale funktioner.

En anden kommune beskriver ændringer inden for området, som en opgradering af tilbuddet med en hjerneskadekoordinator.

Diagram 7.3.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Af ovenstående diagram fremgår det, at 18 % af de nordjyske kommuner oplyser at have truffet beslutning om etablering af nye kommunale tilbud til personer med erhvervet hjerneskade.

En kommune¹⁹ oplyser, at kommunen planlægger at etablere et senhjerneskadecenter med i alt 12 pladser: 8 varige pladser og 4 midlertidige pladser. Beslutningen begrundes med, at kommunen har oplevet en stigning i antallet af personer med erhvervet hjerneskade, lige som der er et ønske fra brugere og pårørende om, at der kan gives et tilbud i nærområdet.

En anden kommune²⁰ iværksætter tilbud om hjerneskaderådgivning i 2009. Formålet er at samle, koordinere og tilrettelægge indsatsen for borgere med hjerneskade samt etablere rådgivning og netværk.

Visitation

Samtlige nordjyske kommuner oplyser, at der i 2008 ikke er sket væsentlige ændringer i kommunens visitationspraksis for personer med erhvervet hjerneskade.

Der er i forbindelse med arbejdet i den regionale netværksgruppe (i regi af rammeaftalerne) blandt andet har været fokus på at få en hjerneskadekoordinatorfunktion i samtlige kommuner. Netværksgruppen har bl.a. sammen udarbejdet materiale til stillingsbeskrivelse vedr. hjerneskadekoordinatorfunktionen.

En anden kommune gør opmærksom på, at der bør etableres en foranstaltning til yngre med erhvervet hjerneskade i forbindelse med indskrivelse/udskrivelse til tilbud i relation til sundhedsaftalerne, da denne målgruppe i dag "falder mellem to stole" ved udskrivelse.

¹⁹ Frederikshavn Kommune

²⁰ Brønderslev Kommune

Region Nordjyllands Rådgivende udvalg for Specialtilbud har som supplement til regionens redegørelse tilsendt sine bemærkninger og udtrykker bla. bekymring over udviklingen indenfor rehabilitering for hjerneskadede. Udvalget finder det væsentligt, at der på området stadig er de tilbud til rådighed, som borgerne har behov for.

7.2.1: Konklusion og Rådets anbefalinger vedr. tema II – Ungdomsuddannelse for unge med særlige behov

Særligt tema 2

For så vidt angår tilbud efter lov om Ungdomsuddannelser til unge med særlig behov kan det konstateres:

- At ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov er kommet rigtig godt i gang i region Nordjylland i 2008, og at kommunerne generelt vurderer, at tilbuddet om denne type ungdomsuddannelse fungerer godt for de unge, der har særlige behov.
- At hovedparten af de visiterede til ungdomsuddannelsen tilhører målgrupperne; generelle indlæringsvanskeligheder og udviklingsforstyrrelser, men også elever med psykiske vanskeligheder visiteres til uddannelsen.

Der opleves følgende udfordringer hos kommunerne ifm. uddannelsen:

- Lovens krav om forskellige uddannelsessteder og praktikperioder gør uddannelsen svær at håndtere og medfører logistiske problemer, særligt når det skal passes ind i eksisterende uddannelsessteder. Der efterlyses i den sammenhæng større frihedsgrader i relation til tilrettelæggelsen af uddannelsen.
- Eleverne på ungdomsuddannelsen forsørges hovedsageligt via kontanthjælp, men også førtidspension og forrevalidering anvendes som forsørgelsesgrundlag. Der ses en uafklarethed hos kommunerne ift. forsørgelsesgrundlaget – både for den enkelte unge og for administrationen af uddannelsen.

Udviklingsrådet anbefaler, at der ses nærmere på muligheder for fleksibilitet i forhold til tilrettelæggelsen af uddannelsen, ligesom det anbefales at skabe klare retningslinjer for, hvilket forsørgelsesgrundlag der skal ydes til uddannelsen.

7.2.2: Beskrivelse og analyse af udviklingen på området - Uddannelse af unge med særlige behov

Fra skoleåret 2007/2008 trådte en særskilt lov i kraft, som giver unge med særlige behov ret til 3 års ungdomsuddannelse.

Overordnet udvikling

Af redegørelserne fremgår det, at langt hovedparten af kommunerne vurderer, at ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov er kommet rigtig godt i gang i 2008.

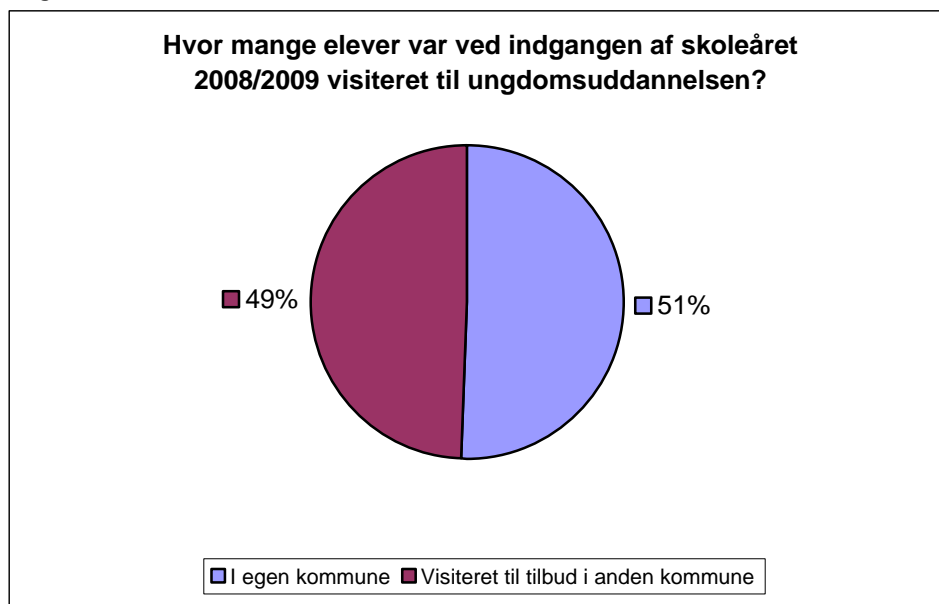
Ligeledes vurderer kommunerne generelt, at tilbuddet om denne type ungdomsuddannelse fungerer særdeles godt for de unge, der har særlige behov.

Regionens største kommune, Aalborg Kommune forudser kapacitetsproblemer ift. næste årgang og deraf ventetider, herunder for de kommuner, som anvender tilbuddet i Aalborg Kommune.

Antal elever

Af redegørelserne fremgår det, at der ved indgangen til skoleåret 2008/2009 i alt var visiteret 198 elever til ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov i de nordjyske kommuner. I alt 206 elever søgte om optagelse til ungdomsuddannelsen for skoleåret 2008/2009. Til sammenligning oplyste kommunerne i redegørelserne fra 2007, at i alt 63 elever modtog undervisning efter lov om ungdomsuddannelser i skoleåret 2007/2008.

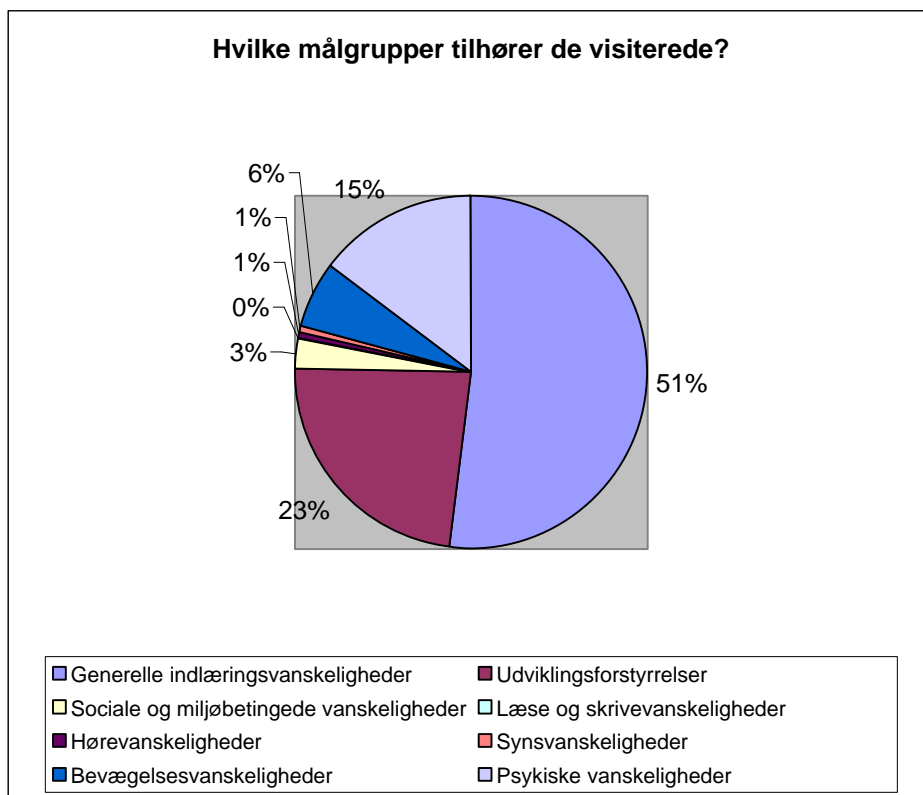
Diagram 7.4.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Fordeling på målgrupper

Diagram 7.5.

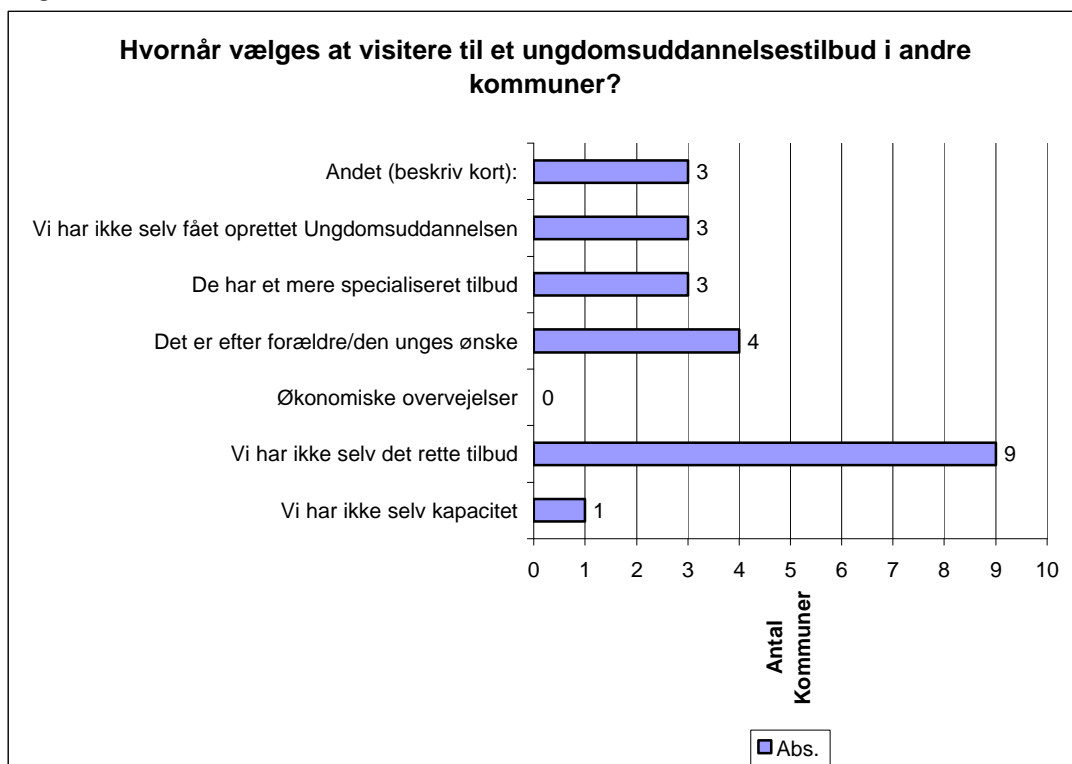

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Af diagrammet fremgår det, at hovedparten af de visiterede til ungdomsuddannelsen tilhører målgrupperne; generelle indlæringsvanskeligheder og udviklingsforstyrrelser men også elever med psykiske vanskeligheder visiteres til uddannelsen.

Visitation til andre kommuner

Diagram 7.6.

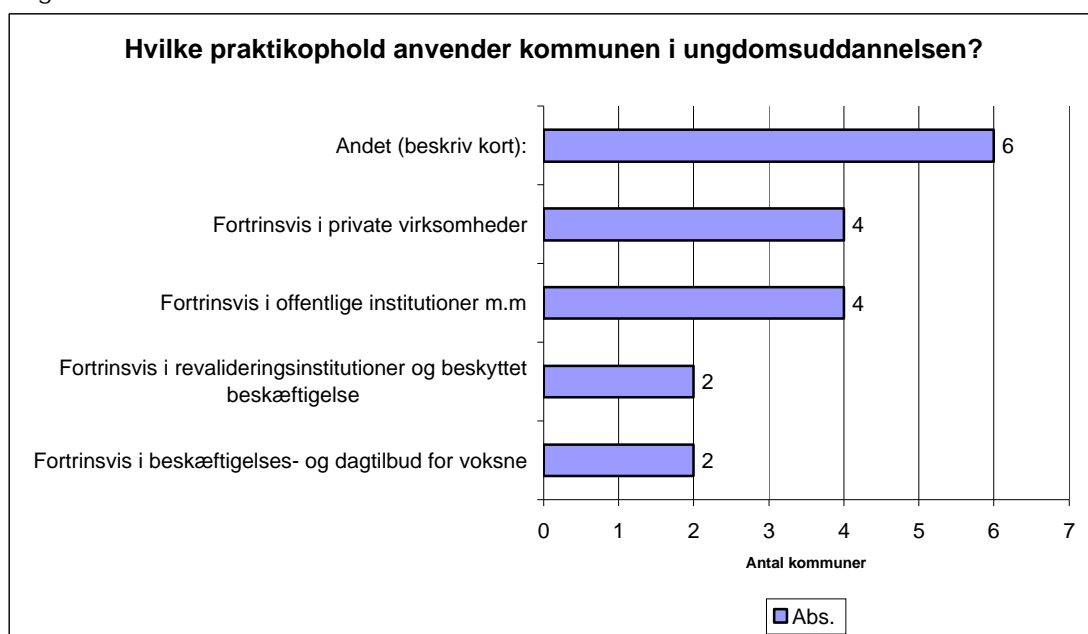
Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

I de tilfælde, hvor kommunerne visiterer til et ungdomsuddannelses tilbud i andre kommuner, angiver stort set alle kommuner, at dette vælges, når kommunen ikke selv har det rette tilbud, men også forældrenes ønske eller at en anden kommune har et mere specialiseret tilbud kan være årsagen. Godt en fjerdedel af kommunerne angiver, at de ikke selv har fået oprettet ungdomsuddannelsen.

Indledende
afklaringsfor-
løb
Praktikop-
hold

Af redegørelserne fremgår det, at uddannelsen indledes med et afklaringsforløb på typisk 12 uger.

Diagram 7.7.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Af ovenstående diagram ses det, at over halvdelen af kommunerne svarer "andet" ift. hvilke typer praktikophold, der anvendes i relation til ungdomsuddannelsen.

Nogle kommuner uddyber i deres redegørelse, at praktikforløbene endnu ikke er igangsat pga. opstart pr. august 2008.

Aalborg Kommune fremhæver i sin redegørelse, at lovens krav om forskellige uddannelsessteder og praktikperioder gør uddannelsen svær at håndtere og medfører store logistiske problemer, særligt når det skal passes ind i eksisterende uddannelsessteder. Kommunen efterlyser i den sammenhæng større frihedsgrader herfor.

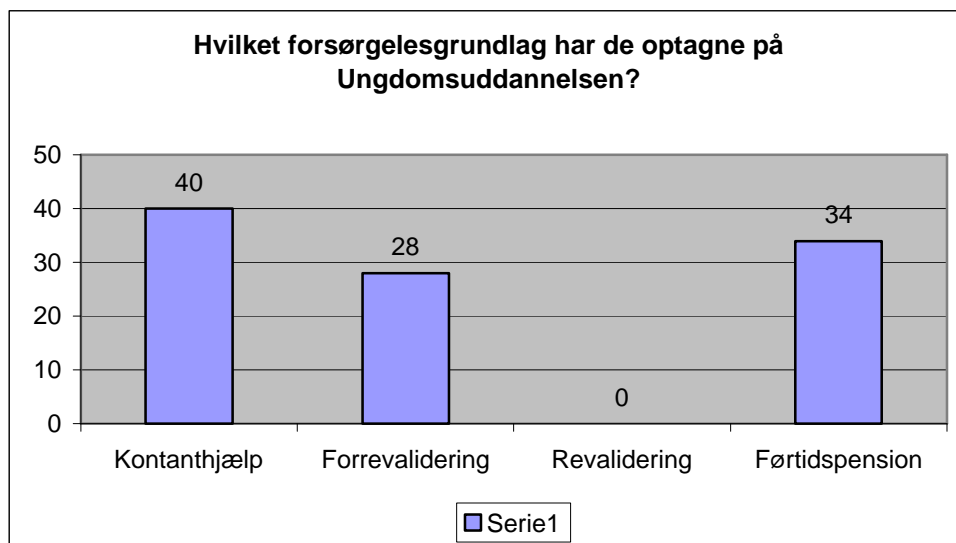
Døgntilbud

I redegørelserne oplyses det, at der blandt de i alt 198 optagne elever på ungdomsuddannelsen er 39 elever, som samtidig er indskrevet i et døgntilbud. Langt størstedelen af disse er indskrevet i døgntilbud i en anden kommune.

Forsørgelsesgrundlag

I nedenstående redegøres for hvilket forsørgelsesgrundlag de optagne elever på ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov har.

Diagram 7.8.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

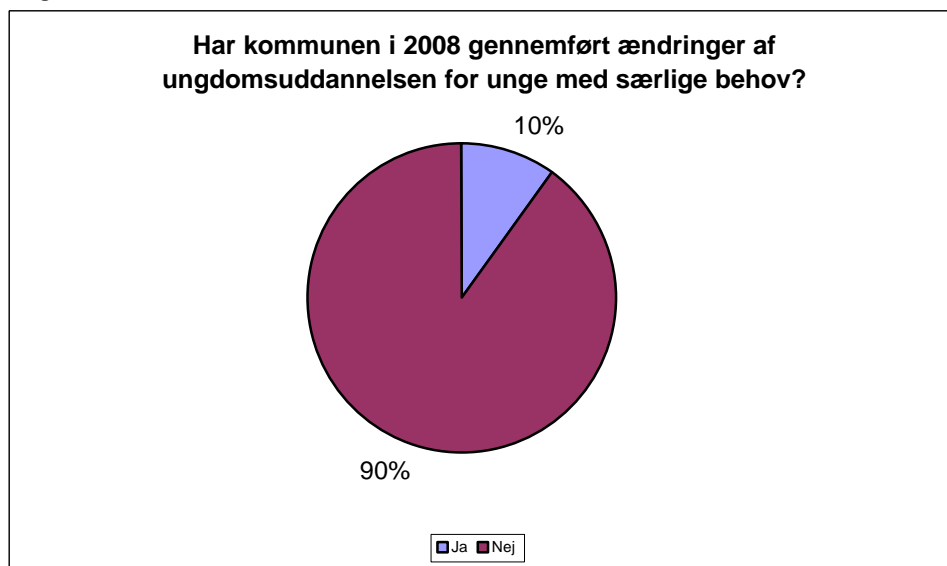
Enkelte kommuner angiver, at det ikke er opgjort, hvilket forsørgelesgrundlag denne gruppe af unge har.

Aalborg Kommune fremhæver, at forsørgelesproblematikken tegner til at give store problemer – både for den enkelte unge og for administrationen af uddannelsen. Aalborg Kommune foreslår at gøre uddannelsen SU-berettiget.

Ændringer af uddannelsen

Kommunerne er ifm. deres redegørelser blevet spurgt til, hvorvidt der er gennemført ændringer af uddannelsen i 2008. Svarene fremgår i nedenstående diagram 7.9.

Diagram 7.9.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

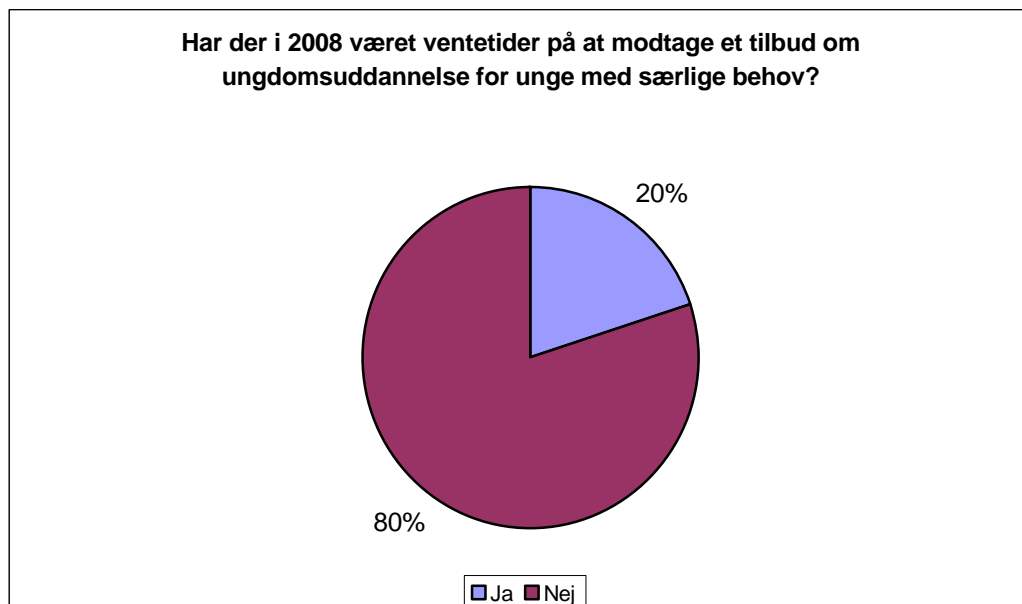
Som det ses af ovenstående har kun 10 % af kommunerne, svarende til en enkelt kommune, gennemført ændring ift. ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov i 2008.

Denne ændring uddybes i redegørelsen som oprettelse af et lokalt tilbud under kommunens kommunikationscenter. Kommunen har med ændringen ønsket af højne kvaliteten af tilbuddet.

Ventetid

I nedenstående redegøres for ventetider²¹ ifm. ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov.

Diagram 7.10.

Kilde: Kommunernes redegørelser til udviklingsrådet vedr. udviklingen i 2008.

Som det ses af ovenstående diagram har der for 20 % af kommunernes vedkommende, svarende til 2 kommuner, i 2008 været ventetid på at modtage et tilbud om ungdomsuddannelsen. Begge kommuner redegør imidlertid for, at ventetiden kun har omfattet en enkelt elev, og hvor der var tale om særlige forhold.

Klager

Af klagenævnets rapport vedr. 2008 fremgår det, at der i en enkelt nordjysk kommune har været indgivet klager (2 i alt) til Klagenævnet for Vidtgående Specialundervisning vedr. Lov om Ungdomsuddannelse for Unge med særlige behov. Klagerne til klagenævnet har på landsplan typisk været klager over afslag på tilbud om uddannelsen eller klager over indholdet i en ungdomsuddannelse. Indholdet af de nordjyske klager er ikke udspecificeret i Klagenævnets rapport.

Hørings svar

Handicaprådet i Jammerbugt Kommune bemærker, at det af kommunens redegørelse ikke tydeligt fremgår, i hvilken grad kommunen tager den unges egne ønsker alvorligt, hvilket kommunen er forpligtet til i henhold til Børnekonventionen. Rådet påpeger desuden, at det kommunen tilbyder umiddelbart virker lidt "metervareagtigt".

Opsummerende vurderer langt hovedparten af kommunerne, at ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov er kommet rigtig godt i gang i 2008. Ligeledes

²¹ Ventetid defineres som tiden fra borgeren er visiteret til et tilbud (dvs. fra afgørelsen er truffet) og indtil borgeren starter i tilbuddet.

vurderer kommunerne generelt, at tilbuddet om denne type ungdomsuddannelse fungerer særdeles godt for de unge, der har særlige behov.

Hovedparten af de visiterede til ungdomsuddannelsen tilhører målgrupperne; generelle indlæringsvanskeligheder og udviklingsforstyrrelser men også elever med psykiske vanskeligheder visiteres til uddannelsen.

Aalborg Kommune fremhæver i sin redegørelse, at lovens krav om forskellige uddannelsessteder og praktikperioder gør uddannelsen svær at håndtere og medfører store logistiske problemer, særligt når det skal passes ind i eksisterende uddannelsessteder. Kommunen efterlyser i den sammenhæng større frihedsgrader herfor.

Det optagne elever på ungdomsuddannelsen forsørges hovedsageligt via kontanthjælp, men også førtidspension og forrevalidering anvendes som forsørgelsesgrundlag. Aalborg Kommune fremhæver, at forsørgelsesproblematikken tegner til at give store problemer – både for den enkelte unge og for administrationen af uddannelsen. Aalborg Kommune foreslår at gøre uddannelsen SU-berettiget.

Kapitel 8: Fokusområder til videre bearbejdning

I dette kapitel redegøres for hvilke områder, udviklingsrådet ønsker at sætte et særligt fokus på i forbindelse med Rådets møderække i 2009.

Fokusområde

Udviklingsrådet har i forbindelse med redegørelsen for 2009 konstateret en fortsat stigning i kommunernes anvendelse af forebyggende foranstaltninger samt anbringelser. Rådet ønsker at rette et særligt fokus på denne udvikling, bl.a. via afholdelse af temadag til uddybende belysning af områderne.

Bilag 1

Medlemmer af Udviklingsrådet i Region Nordjylland

(suppleanter angivet i parentes)

Aalborg kommune:

rådmand for Ældre- og Handicapforvaltningen Tina French Nielsen
(rådmand for Familie- og Beskæftigelsesafdelingen Mai-Britt Iversen)

Jammerbugt kommune:

Social- og sundhedsudvalgsformand Eva Rytter Andersen
(Sonia Luther Nielsen)

Brønderslev kommune:

Socialudvalgsformand Ole Jespersgaard
(Karl Emil Nielsen)

Frederikshavn kommune:

Socialudvalgsformand Birgit Hansen
(Steen Jensen)

Læsø kommune:

Lone Christiansen
(Hans Ole Steffensen)

Hjørring kommune:

Byrådsmedlem Jørn E. Christiansen

Thisted kommune:

Medlem af Børne-, Familie- og Kulturudvalget Bjarne Holm
(Ole Christensen)

Morsø kommune:

Formand for Udviklingsrådet, 1. Viceborgmester Bente Lyndrup

Vesthimmerlands kommune:

Socialudvalgsnæstformand Torben Duelund Jensen
(Socialudvalgsformand Kurt Friis Jørgensen)

Rebild kommune:

Anders Norup

Mariagerfjord kommune:

Sundheds- og Omsorgsudvalgsformand Poul Bergmann
(Poul Egander Grøn)

Region Nordjylland:

Formand for forum for Social- og Specialskoleområdet Mogens Nørgaard
(Thomas Krogh)

Danske Handicaporganisationer - DH:

Næstformand for Udviklingsrådet: Formand for Dansk Epilepsiforening Lone Nørga-
ger Kristensen

Ole Ingeman Hansen

Skole og Samfund:

Frank Østergaard

Forældrelandsforeningen - FBU:

Jørgen Flemming Jensen

(Bent Tanzer)

Sammenslutningen af Nærudvalg - SAND:

Jørgen Jensen

Bilag 2

Tilbud indeholdt i rammeaftalerne i Region Nordjylland

Efter lov om social service:

- Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud, §§ 103-104
- Midlertidige botilbud, § 107, stk. 2
- Længerevarende botilbud, § 108
- Kvindekrisecentre, forsorgshjem m.v., §§ 109-110
- Særlige dagtilbud, § 32
- Døgninstitutioner for børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktions-
evne, § 67, stk. 2
- Behandling af stofmisbrugere, § 101
- Ydelser fra hjælpemiddelcentraler, § 5, stk. 2
- Specialrådgivningsydelser, §§ 11-12

Efter folkeskoleloven

- Specialundervisning og socialpædagogisk bistand, § 20, stk. 3 (lands- og
landsdelsdækkende tilbud)

Efter lov om specialundervisning for voksne

- Specialundervisning for voksne, § 1, stk. 2 (lands- og landsdelsdækkende
tilbud)

Efter sundhedsloven

- Behandling for alkoholmisbrug efter §§ 141 og 142

Efter Lov om almene boliger mv.

- Almene ældreboliger, § 185b

Bilag 3

Høringssvar

Følgende høringssvar er indkommet til Udviklingsrådet:

Hjørring kommunes Handicapråd

Jammerbugt kommunes Handicapråd

Frederikshavns Kommunes Handicapråd

Derudover har Region Nordjyllands Rådgivende Udvalg for Specialtilbud tilsendt bemærkninger til udviklingsrådet vedr. udviklingen inden for specialtilbuddene.

Samtlige høringssvar kan findes på udviklingsrådenes hjemmeside.

Bilag 4

Kommunestørrelser

Kommunenavn:	Indbyggertal:
Aalborg kommune	ca. 195.000
Hjørring kommune	ca. 67.000
Frederikshavn	ca. 63.000
Thisted	ca. 45.000
Mariagerfjord	ca. 42.000
Jammerbugt	ca. 39.000
Vesthimmerland	ca. 38.000
Brønderslev	ca. 35.000
Rebild	ca. 29.000
Morsø	ca. 22.000
Læsø	ca. 2.000

Kilde: KMD borgerservice,
1. januar 2008.

Bilag 5

Tilbud og målgrupper

Tilbud/målgrupper på det sociale område og specialundervisningsområdet, som udviklingsrådet følger. (Lovparagraffen henviser, hvor ikke andet er nævnt til: Lov om Social Service jf. lovbekendtgørelse nr. 1117 af 26. september 2007.)

Børn og ungeområdet	
<u>Særlige dagtilbud:</u> Børn og unge med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne med behov for støtte, behandling mv., der ikke kan dækkes gennem ophold i et af de almindelige dagtilbud.	§ 32
<u>Særlige klubtilbud:</u> Børn og unge med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne med behov for støtte, behandling mv., der ikke kan dækkes gennem ophold i et af de almindelige dagtilbud.	§ 36
<u>Vedligeholdelsestræning mv. til børn:</u> Børn og unge med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Personlig hjælp, pleje og vedligeholdelsestræning mv. for børn jf. § 83. Vedligeholdelse af fysiske eller psykiske færdigheder til personer, som følge af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer jf. § 86, stk. 2.	§ 44
<u>Ledsageordning for unge:</u> Unge mellem 16 og 18 år med betydelige og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som er i målgruppen har ret til 15 timers ledsagelse om måneden.	§ 45
<u>Konsulentbistand med hensyn til barnets eller den unges forhold.</u> Familier, der modtager konsulentbistand med hensyn til barnets eller den unges forhold. Kommunen kan herunder bestemme, at barnet eller den unge skal søge dagtilbud, ungdomsklub, uddannelsessted el. lign.	§ 52, stk.3, nr.1
<u>Praktisk pædagogisk eller anden støtte i hjemmet:</u> Familier, der modtager støtte i hjemmet med det formål at sikre, at familien holdes samlet (hjemme-hos ordninger).	§ 52, stk.3, nr.2
<u>Familiebehandling eller lignende støtte:</u> Familier, der modtager familiebehandling eller lignende støtte med det formål at bevare familien samlet.	§ 52, stk.3, nr.3
<u>Døgnophold for familier med børn:</u> Familier, der modtager døgnophold jf. § 55, uden for hjemmet som led i familiebehandling mv. – eksempelvis i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution. Barnet eller den unge modtager omsorg, personlig støtte, socialpædagogisk rådgivning og behandling. Ved særlige behov kan der ligeledes foretages undersøgelser og observatio-	§ 52, stk.3, nr.4

ner samt ydes terapi og anden behandling jf. § 55, stk. 1.	
<u>Aflastningsordninger:</u> Børn og unge kan ydes aflastningsophold til på en døgninstitution, i en plejefamilie eller et godkendt opholdssted.	§ 52, stk.3, nr.5
<u>Personlig rådgiver:</u> Børn og unge kan få udpeget personlig rådgiver – herunder også unge over 18 år, hvor kommunen har truffet afgørelse om forlængelse.	§ 52, stk.3, nr.6 § 76, stk.2 § 76, stk3, nr.2.
<u>Fast kontaktperson for barnet eller den unge:</u> Børn og unge kan få udpeget fast kontaktperson – herunder også unge over 18 år, hvor kommunen har truffet afgørelse om forlængelse.	§ 52, stk.3, nr.7 § 76, stk.2 § 76, stk3, nr.3.
<u>Fast kontaktperson for hele familien:</u> Udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller den unge og for hele familien.	§ 52, stk.3, nr.7
<u>Praktikophold for unge hos en arbejdsgiver:</u> Børn og unge, for hvilke der er formidlet praktikophold hos en offentlige eller privat arbejdsgiver. Bestemmelsen anvendes bl.a. som et led i indsatsen overfor utilpassede unge, der har vanskeligt ved at opnå eller fastholde tilknytning til arbejdsmarkedet ved egen hjælp, og kommunen kan i den forbindelse udbetale en godtgørelse til den unge.	§ 52, stk.3, nr.9
<u>Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og praktisk og pædagogisk støtte:</u> Børn og unge eller familier, for hvilke der ydes anden hjælp.	§ 52, stk.3, nr.10
<u>Økonomisk støtte der erstatter en ellers mere indgribende foranstaltning, hvor forældremyndighedens indehaver ikke selv har midler dertil:</u> Familier kan ydes økonomisk støtte til udgifter eller økonomisk støtte, der erstatter en ellers mere indgribende foranstaltning.	§ 52, stk.4
<u>Økonomisk støtte for at undgå anbringelse uden for hjemmet, fremskynde hjemgivelse eller fremme en stabil kontakt mellem forældre og børn under en anbringelse:</u> Familier kan ydes økonomisk støtte, når det kan undgå anbringelse uden for hjemmet m.m.	§ 52, stk.5
<u>Støttepersoner til forældre i forbindelse med anbringelser:</u> Familier kan få udpeget støtteperson i forbindelse med et barns eller den unges anbringelse uden for hjemmet.	§ 54
<u>Forældre pålæg:</u> Kommunen kan meddele forældre pålæg i forbindelse med en risiko for at barnets eller den unges udvikling er i fare, og det vurderes at bero på, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit forældreansvar.	§ 57 a
<u>Anbringelse i døgninstitution for børn og unge med sociale adfærdsproblemer:</u> Børn og unge kan visiteres til ophold i en døgninstitution. Unge i alderen 18 til 22 år kan få opretholdt en anbringelse ud over det 18., eller få etableret en udslningsordning i den hidtidige døgninstitution. (Paragraffen vedrører godkendte	§ 67, stk. 1

anbringelsessteder. Anbringelsen sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	
<u>Anbringelse i døgninstitution for børn og unge med betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne:</u> Børn og unge kan visiteres til ophold i en døgninstitution. Unge i alderen 18 til 22 år kan få opretholdt en anbringelse ud over det 18., eller få etableret en udslusningsordning i den hidtidige døgninstitution. (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelsen sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	§ 67, stk. 2
<u>Anbringelse i sikrede døgninstitutioner:</u> Børn og unge kan visiteres til ophold i en sikret døgninstitution (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelsen sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	§ 67, stk. 3
<u>Privat familiepleje:</u> Børn og unge kan anbringes i privat familiepleje. (Paragraffen vedrører godkendelse af plejeforældre, anbringelsen foretager familien selv.)	§ 78, stk. 1
<u>Privat døgnplejehjem:</u> Børn og unge under 18 år kan anbringes i privat døgnpleje, som drives af private uden offentlige midler.	§ 78, stk. 7
<u>Behandlingstilbud til unge stofmisbrugere:</u> Unge under 18 år skal gives tilbud om behandling for stofmisbrug. (Substitutionsbehandling gives efter sundhedslovens § 142).	§ 101, stk. 3
<u>Anbringelse i familiepleje:</u> Børn og unge kan anbringes i familiepleje. Omfatter også unge i alderen 18 til 22 år, der har fået opretholdt anbringelse i familiepleje ud over det 18. år eller unge, der får etableret en udslusningsordning i den hidtidige plejefamilie. (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelserne sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	§ 142, stk. 1
<u>Anbringelse i netværksplejefamilier:</u> Børn og unge kan anbringes i netværksplejefamilier. Omfatter også unge i alderen 18 til 22 år, der har fået opretholdt anbringelse i familiepleje ud over det 18. år eller unge, der får etableret en udslusningsordning i den hidtidige plejefamilie. (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelserne sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	§ 142, stk. 2
<u>Anbringelse på egne værelser:</u> Børn og unge kan anbringes i egne værelser. Omfatter også unge i alderen 18 til 22 år, der har fået opretholdt anbringelse i familiepleje ud over det 18. år eller unge, der får etableret en udslusningsordning i den hidtidige plejefamilie. (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelserne sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	§ 142, stk. 4
<u>Anbringelse på kost- eller efterskole:</u> Børn og unge som anbringes på kost- eller efterskole har fundet sted. Ligeledes unge i alderen 18 til 22 år, der har fået	§ 142, stk. 5

opretholdt anbringelse i familiepleje ud over det 18. år eller unge, der får etableret en udslningsordning i den hidtidige plejefamilie. (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelserne sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	
<u>Anbringelse på socialpædagogiske opholdssteder:</u> Børn og unge kan visiteres til ophold på socialpædagogisk opholdssted. Omfatter også unge i alderen 18 til 22 år, der har fået opretholdt anbringelse i familiepleje ud over det 18. år eller unge, der får etableret en udslningsordning i den hidtidige plejefamilie. (Paragraffen vedrører godkendte anbringelsessteder. Anbringelserne sker iht. § 52, stk. 3, nr. 8 eller § 58.)	§ 142, stk. 5
Voksenområdet.	
<u>Socialpædagogisk bistand:</u> Hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.	§ 85
<u>Genoptræning:</u> Genoptræning i forbindelse med afhjælpning af fysisk funktionsnedsættelse forårsaget af sygdom, der ikke behandles i tilknytning til en sygehusindlæggelse. (Lægefagligt begrundet genoptræning efter udskrivning fra sygehuset ydes efter sundhedslovgivningens § 140).	§ 86, stk. 1
<u>Vedligeholdelsestræning:</u> Hjælp til vedligeholdelse af fysiske eller psykiske færdigheder, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov herfor.	§ 86, stk. 2
<u>Kontant tilskud til personlig og praktisk hjælp:</u> Voksne kan få udbetalt et kontant tilskud til personlig og praktisk hjælp, som modtageren selv antager.	§ 95
<u>Hjælpeordning til personer med nedsat funktionsevne:</u> Voksne kan få kontant tilskud til dækning af udgifter til ansættelse af hjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse til personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har et aktivitetsniveau, som gør det nødvendigt at yde en ganske særlig støtte.	§ 96
<u>Ledsageordning for voksne:</u> Voksne under 67 år, som ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, har ret til 15 timers ledsagelse om måneden. Personen skal kunne efterspørge ledsagelse uden socialpædagogisk indhold. En bevilget ydelse bevares efter fyldte 67 år.	§ 97
<u>Kontaktperson for døvblinde:</u> Kommunen skal i fornødent omfang tilbyde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, som er døvblinde.	§ 98
<u>Støttekontaktperson:</u> Kommunen skal sørge for tilbud om støtte- og kontaktperson til personer med sindslidelse, stof- og alkoholmisbrug samt personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller	§ 99

ikke kan opholde sig i egen bolig.	
<u>Behandlingstilbud til voksne stofmisbrugere:</u> Kommunen skal tilbyde behandling af stofmisbrugere. (Substitutionsbehandling gives efter sundhedslovens § 142).	§ 101, stk. 1
<u>Tilbud af behandlingsmæssig karakter:</u> Kommunen kan ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter, når dette er nødvendigt med henblik på at bevare eller forbedre borgerens fysiske, psykiske eller sociale funktioner, og når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der kan tilbydes efter anden lovgivning. (Lægefaglig begrundet/henvist genoptræning efter udskrivning fra sygehus ydes efter sundhedslovgivningens § 140. Behandling for alkoholmisbrug ydes efter sundhedslovens § 141).	§ 102
<u>Beskyttet beskæftigelse:</u> Personer under 65 år, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning.	§ 103
<u>Aktivitets- og samværstilbud.</u> Personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer tilbydes aktivitets- og samværstilbud til opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller af livsvilkår.	§ 104
<u>Midlertidige botilbud for personer med særlige sociale problemer:</u> Personer med særlige sociale problemer kan tilbydes midlertidigt ophold i boformer som aflastning, rekonvalescens m.m.	§ 107
<u>Midlertidige botilbud for personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne:</u> Personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan tilbydes midlertidigt ophold i boformer som aflastning, rekonvalescens m.m.	§ 107
<u>Midlertidige botilbud for personer med sindslidelser:</u> Personer med sindslidelser kan tilbydes midlertidigt ophold i boformer som aflastning, rekonvalescens m.m.	§ 107
<u>Længerevarende botilbud for personer med særlige sociale problemer:</u> Personer med særlige sociale problemer kan tilbydes ophold i boformer, som er egnet til længerevarende ophold. Omfattet er personer, som har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis.	§ 108
<u>Længerevarende botilbud for personer med nedsat fysisk eller psykiskfunktionsevne:</u> Personer med af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan tilbydes ophold i boformer, som er egnet til længerevarende ophold. Omfattet er personer, som har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller ple-	§ 108

je, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis. Personerne modtager efter individuel vurdering hjælp m.m. efter §§ 83, 85, 86, 87 og 97.	
<u>Længerevarende botilbud for personer med sindslidelser:</u> Personer, som er psykisk syge kan tilbydes ophold i boformer, som er egnet til længerevarende ophold. Omfattet er personer, som har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis. Personerne modtager efter individuel vurdering hjælp m.m. efter §§ 83, 85, 86, 87 og 97.	§ 108
<u>Midlertidige botilbud for kvinder, som har været udsat for vold m.v.:</u> (kvindekrisecentre). Omfatter kvinder, som har været udsat for vold, trusler om vold eller tilsvarende krise i relation til familie- eller samlivsforhold tilbydes midlertidigt ophold i boformer til kvinder. Kvinderne kan være ledsaget af børn, og de modtager under opholdet omsorg og støtte.	§ 109
<u>Midlertidige botilbud til socialt udsatte:</u> (Forsorgshjem og herberger). Omfatter personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller ikke kan opholde sig i egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp.	§ 110
<u>Støtte til bil:</u> Kan ydes til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der i væsentlig grad har forringet evne til at færdes eller i væsentlige grad har vanskeligt ved at opnå eller fastholde et arbejde eller gennemføre en uddannelse uden brug af bil.	§ 114
<u>Modtagere af hjælp til boligindretning:</u> Personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan få hjælp til indretning af bolig, når indretningen er nødvendig for at gøre boligen bedre egnet som opholdssted for den pågældende. Der medtages ligeledes de ganske særlige tilfælde, hvor § 116, stk. 1, ikke har været tilstrækkelig til at gøre boligen egnet som opholdssted, og kommunen har ydet hjælp til dækning af udgifter til anskaffelse af bolig.	§ 116
<u>Pasning af nærtstående:</u> Der kan ydes støtte til personer, som varetager omsorg og pasning af nærtstående med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse.	§ 118
<u>Plejehjem og beskyttede boliger:</u> Særlige plejehjem og beskyttede boliger eller understøttede private eller almene plejeboliger. Videreførelse af plejehjem som blev oprettet efter Lov om social bistand og videreført efter Servicelovens § 140.	§ 192
<u>Almene ældreboliger oprettet for handicappede:</u> Personer i alderen til og med 66 år, som er anvist boliger, der	LBK. Nr. 1118 af 26.09.07, lov om

er oprettet efter § 105, stk.2, som almene ældreboliger. Boligerne kan være organiseret som bofællesskaber jf. almenboliglovens § 5, stk. 3. (Personer mv. som er indskrevet i botilbud efter §§ 107, 108, 109 og 110 medtages ikke her, men under den pågældende paragraf).	almene boliger § 105, stk.2
<u>Specialundervisningsområdet.</u>	
<u>Specialundervisning:</u> Kommune skal sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til børn og unge under 18 år, herunder børn og unge, hvis udvikling stiller krav om en særlig hensyntagen eller støtte, der bedst kan opfyldes på specialskoler eller i specialklasser, eller for hvem undervisning kun kan gennemføres med støtte i den overvejende del af undervisnings tiden. Endvidere påhviler det kommunen at sørge for specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen.	LBK. Nr. 1049 af 28.08.07, lov om folkeskolen, § 20, stk. 2
<u>Lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud:</u> Regionen skal drive lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud for børn og unge under 18 år, som er henvist til specialundervisning ved regionens foranstaltning, jf. § 21, stk. 1 og 2. Det samme gælder for børn, der henvises til specialpædagogisk bistand ved regionens undervisningstilbud og som endnu ikke har påbegyndt skolegangen.	LBK. Nr. 1049 af 28.08.07, lov om folkeskolen § 20, stk. 3
<u>Voksen specialundervisning:</u> Voksenspecialundervisning gives til personer, der som følge af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig tilrettelagt undervisning og rådgivning for at afhjælpe eller begrænse virkningerne af funktionsnedsættelsen, og som ikke kan modtage relevante tilbud med sammen formål efter anden lovgivning. Specialundervisningen tilpasses den enkelte deltagers forudsætninger, færdigheder og behov. Videre tilknyttes den specialpædagogiske bistand, der er nødvendig i forhold til deltagerens udbytte af tilbudet, herunder rådgivning og vejledning af deltageren.	Bekendtgør. nr. 378 af 28.04.06 om specialundervisning for voksne. Jf. LBK. Nr. 658 af 03.07.00, lov om specialundervisning for voksne
<u>Ungdomsuddannelse for unge med særlige behov:</u> Unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov har et retskrav på en ungdomsuddannelse. Kommunen skal tilbyde de unge, der er tilmeldt kommunens folkeregister, en 3-årig ungdomsuddannelse efter denne lov.	LBK. Nr. 564 af 06.06.07, lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov.

Skemaoversigt

Skema 1.	Fordeling på anbringelsesformer, antal børn og unge, 2008.....	28
Skema 2.	Til hvilke målgrupper anvender kommunen følgende tilbud om specialundervisning?	55

Statsforvaltningen
Nordjylland
Slotspladsen 1
9000 Aalborg
Tel 7256 8700
nordjylland@statsforvaltning.dk

www.statsforvaltning.dk